

Begroting 2018

In deze begroting geven wij voor 2018 inzicht in de
beleidsvoornemens en de daarvoor beschikbare financiële middelen.
Tevens geven we inzicht in het financiële meerjarenperspectief.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Programmaplan	7
1.1 Programma Investerings, Opgaven en Grote projecten	8
1.1.1 Investerings	9
Campus Zeeland	11
Economische innovatie/Innovatiefondsen	13
Zuidwestelijke Delta	15
Wegeninvesteringen	18
Impuls Bedrijventerreinen	20
Natuurontwikkeling	21
1.1.2. Opgavegericht werken.....	23
Leefbaarheidsagenda	27
Kwaliteitskust	29
Zichtbaar Zeeland.....	32
Energietransitie.....	35
1.1.3 Grote projecten	38
Sloeweg N62	40
Tractaatweg N62	42
Waterdunen	43
Natuurpakket Westerschelde	45
Thermphos.....	46
MAR-kazerne	48
1.2 Programma Fysieke omgeving	50
1.3 Programma Natuur en Platteland	57
1.4 Programma Regionale economie	62
1.5 Programma Regionale bereikbaarheid.....	67
1.6 Programma Culturele infrastructuur en monumenten	72
1.7 Programma Bestuur	76
1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.....	80
1.9 Kosten van overhead.....	83
2.1 Provinciale heffingen	86
2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	89
2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	96
2.4 Financiering	100
2.5 Bedrijfsvoering	104
2.6 Verbonden partijen	108
2.7 Grondbeleid	133
3.1 Lasten en baten per programma	135
Toelichting lasten en baten per programma.....	137
3.2 Meerjarenperspectief en toelichting	138

3.3 Uiteenzetting van de financiële positie	144
3.4 Mutatie reserves per programma	148
3.5 Geprognosticeerde balans	153
3.6 Incidentele en structurele lasten en baten per programma.....	154
3.7 Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.....	156
Toelichting structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	157
Bijlage 1: Staat van activa en voorraden	158
Toelichting staat van activa en voorraden	161
Bijlage 2: Staat van verloop investeringskredieten	162
Bijlage 3: Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva	164
Toelichting op de balansmutaties per reserve, voorziening en overlopende passiva.....	170
Bijlage 4: Lasten en baten per taakveld	176

Inleiding

Zeeland staat voor grote uitdagingen. Enerzijds richten we ons op de versterking van de Zeeuwse economie en het samen met partners werken aan de Zeeuwse opgaven, anderzijds zal de sanering van het Thermphos-terrein aanzienlijk grotere impact hebben op onze investeringsmogelijkheden dan eerder voorzien. Op het moment dat deze begroting wordt voorbereid, zijn nog geen besluiten genomen over de financiële consequenties van de sanering van het Thermphos-terrein en de wijze waarop die genomen kunnen worden. Daarom kunnen wij die nog niet in deze begroting beschrijven.

De Begroting 2017 was gebaseerd op een zerobased proces, waarin wij zeer scherpe keuzes hebben gemaakt, om de noodzakelijke investeringsruimte te vinden. Dat betekent dat wij hebben geaccepteerd dat de natuurontwikkelingsopgave volgens die begroting niet in het noodzakelijke tempo gehaald zou worden, dat het (groot) onderhoud van infrastructuur op minimaal niveau plaats vindt en er geen ruimte is voor vervangingsinvesteringen, dat het aanbod van openbaar vervoer zodanig is beperkt dat enkele kernen niet meer worden aangedaan, en dat er geen structurele middelen meer zijn voor Europese cofinanciering of het investeren in de demografische transitie. Andere noodzakelijke investeringen zijn opgenomen op de investeringsagenda, maar de vraag is zoveel groter dan de ruimte, dat wij daar een aanzienlijke overprogrammering hanteren.

Gelet op alle onzekerheden op dit moment is de Begroting 2018, als doorvertaling van de Zomernota 2017, behoedzaam opgesteld. De begroting 2018 geeft geen grote wijzigingen te zien ten opzichte van de Begroting 2017, en dus ook geen ruimte om die scherpe keuzes te verzachten.

Tegelijkertijd moet de financiële onzekerheid van dit moment er niet toe leiden dat we ook onze ambities temperen. Er zijn ook positieve ontwikkelingen. Het is belangrijke winst dat we in 2017 overeenstemming hebben bereikt met het Rijk over een investeringsprogramma "Zeeland in Stroomversnelling" naar aanleiding van het gelijknamige programma van de commissie Balkenende. Naast de financiële waarde van die impuls – en de bundeling van krachten in Zeeland die gerealiseerd is – spreekt daaruit ook de erkenning bij het Rijk dat Zeeland het waard is om in te investeren. En er is erkenning voor het feit dat de achterblijvende Delta-dividenden Zeeland op achterstand zetten. Ook op dat dossier verwachten we een tegemoetkoming van het Rijk en/of de andere provincies, zodat enkele van de eerder genoemde scherpe keuzes verzacht kunnen worden. Het is evenzeer belangrijke winst dat het Rijk, naar aanleiding van het advies van de commissie Samsom, zelf ook verantwoordelijkheid neemt voor een gezamenlijke oplossing met ons en Zeeland Seaports voor een oplossing van de problematiek rondom het Thermphos-terrein. De financiële consequenties voor de provincie zullen aanzienlijk groter worden dan wij eerder verwachtten, maar samen met het Rijk vindt overleg plaats om de gevolgen daarvan over een langere periode uit te smeren. daarvan zijn groot, maar wij hebben er alle vertrouwen in dat wij samen met het Rijk tot een werkbare oplossing voor dat dossier zullen kunnen komen.

Dat de exacte consequenties van deze ontwikkelingen op dit moment nog niet concreet in de begroting doorvertaald kunnen worden, betekent dat deze begroting voor 2018 in financiële zin geen grote verschuivingen te zien geeft ten opzichte van 2017. Wel beschrijven we hoe we verder willen gaan op de weg die in 2017 is ingeslagen en hoe we ons coalitieakkoord verder invulling willen geven. In de Najaarsnota zullen wij aangeven of en in hoeverre incidentele ruimte uit de budgetbewaking alsnog voor onze ambities, zoals die in de Zomernota zijn verwoord, kan worden ingezet. Een dekkingsvoorstel voor de oplossing van het Thermphos dossier volgt daarna.

Ondanks de financiële onzekerheden blijft het gezien de uitdagingen waar Zeeland voor staat van het grootste belang te blijven investeren in onze Provincie. Daar willen wij onverminderd onze energie op richten. In de begroting 2017 hebben wij de focus verlegd van beleidsprocessen en "taken" naar het

behalen van maatschappelijke resultaten. De inhoud staat voorop; de vormgeving en de inzet van instrumenten volgt. Die structuur van de begroting, dat wil zeggen de indeling in programma's en de verdeling van doelstellingen over programma's, blijft conform de Zomernota ongewijzigd.

Maatschappelijke opgaven centraal

Een belangrijke wijziging in de begroting 2017 was het werken aan maatschappelijke opgaven, in navolging van Kompas 2020 en ons coalitieakkoord. Met name de financiële crisis van enkele jaren geleden, maar ook de ontwikkelingen rondom zorg, voeding en energie, hebben duidelijk gemaakt dat de samenleving niet maakbaar is en dat (afzonderlijke) overheden niet ieder voor zich de vraagstukken die maatschappelijk spelen kunnen oplossen. De samenleving is dynamisch, en de vraagstukken die spelen zijn dat dus ook. Dat vraagt van alle partijen het snel, flexibel en samen inspelen op ontwikkelingen. Maatschappelijke opgaven kunnen alleen worden opgelost in samenwerking tussen overheden, maatschappelijk middenveld en de private sector. Dat vraagt ook aanpassing van alle partijen, namelijk om niet uit te gaan van de eigen beleidskaders, maar juist de gezamenlijke vraagstukken en opgaven centraal te stellen die zich in Zeeland voordoen en te zoeken naar de toegevoegde waarde die iedere partij, en daarmee ook wij als Provincie, kan leveren bij het oplossen daarvan. Die meerwaarde wordt bepaald door rollen die we kunnen invullen en instrumenten die we kunnen inzetten. Die andere benadering vraagt een transitie en een leerproces, dat niet van de ene op de andere dag gerealiseerd is.

In 2016 hebben we voorbereidingen in gang gezet voor het opgavegericht werken, en in 2017 hebben we de eerste stappen gezet en geleerd van ervaringen. In de begroting 2017 hebben we – afgestemd met de actielijnen van "Zeeland in Stroomversnelling" - 5 maatschappelijke opgaven benoemd waar we mee aan het werk zijn gegaan. Dat zijn Zichtbaar Zeeland, Beleef Zeeland, Aantrekkelijk Zeeland: Leefbaarheidsagenda, Circulaire economie en Energietransitie, en Havensamenwerking. En zoals we aan het begin van de collegeperiode, bij de totstandkoming van het coalitieakkoord met tal van externe partijen gesproken hebben over accenten, hebben we in de zomer van 2017 het gesprek gevoerd met tal van stakeholders over de voortgang van het coalitieakkoord. Het accent heeft daarbij gelegen op de ervaringen met de maatschappelijke opgaven en het opgavegerichte werken. Van deze gesprekken is een verslag gemaakt, dat in een aparte uitgave verschijnt. Enkele leerpunten uit die gesprekken hebben we al wel in deze begroting vertaald. Het centraal stellen van maatschappelijke vraagstukken en opgaven wordt herkend en gewaardeerd door onze partners, evenals het voeren van het gesprek daarover. Dat sterkt ons in het vertrouwen dat we op de goede weg zijn, en dat we door moeten gaan op de weg van het opgavegerichte werken. Tegelijkertijd blijkt dat de naamgeving van de opgaven soms verwarring oproept, en dat de maatschappelijke opgaven scherper geduid kunnen worden. In Hoofdstuk 1 van de begroting doen we daarom voorstellen voor de naamgeving en scherpere invulling van de opgaven die daarin zijn opgenomen.

Daarnaast hebben wij ons als college beraden op de dossiers die wij in de resterende collegeperiode prioriteit willen geven. We gaan door met de omslag naar steeds meer opgavegericht werken. Voor alle ambities is het belangrijk om deze samen met partners aan te pakken vanuit concrete gezamenlijke vraagstukken. Daarbij zijn grenzen in de organisatie en de begroting niet leidend voor de manier waarop een vraagstuk wordt opgepakt.

We gaan door met versterking van de economische structuur, de focus op de onderwerpen uit het **actieprogramma Zeeland in Stroomversnelling** en het samen met bedrijven, instellingen en organisaties programmeren van concrete acties. Speciale aandacht binnen die agenda heeft het tot stand brengen van de **energietransitie**: het zal zeer veel inzet vragen van alle Zeeuwse partijen om de omslag naar volledig hernieuwbare energie in 2050 gerealiseerd te hebben. Een andere prioriteit is het samen met andere overheden en instellingen opstellen van een scherpe, dynamische en actuele **leefbaarheidsagenda**, met concrete vraagstukken rond bijvoorbeeld mobiliteit, cultuur, zorg. Dat is in het afgelopen jaar weerbarstiger gebleken dan verwacht. De **Omgevingsvisie** schetst het inhoudelijke bovenregionale kader van de provincie voor het ruimtelijk-fysieke domein, de speelruimte waarbinnen

oplossingen voor maatschappelijke opgaven moeten passen. De **Omgevingswet** vraagt bovendien om een manier van werken die mogelijk maakt dat we op een goede opgavegerichte manier met alle partijen samenwerken aan gedragen ruimtelijk-fysieke vraagstukken.. In beide trajecten moeten we in deze collegeperiode belangrijke stappen zetten. Tenslotte houdt het verbeteren van het **vestigingsklimaat** voor bedrijven aandacht. Prominent daarin op de korte termijn is het vraagstuk van de arbeidsmarkt: het zorgen voor voldoende gekwalificeerd personeel zodat bestaande bedrijven hier blijven en nieuwe bedrijven zich hier ook kunnen vestigen.

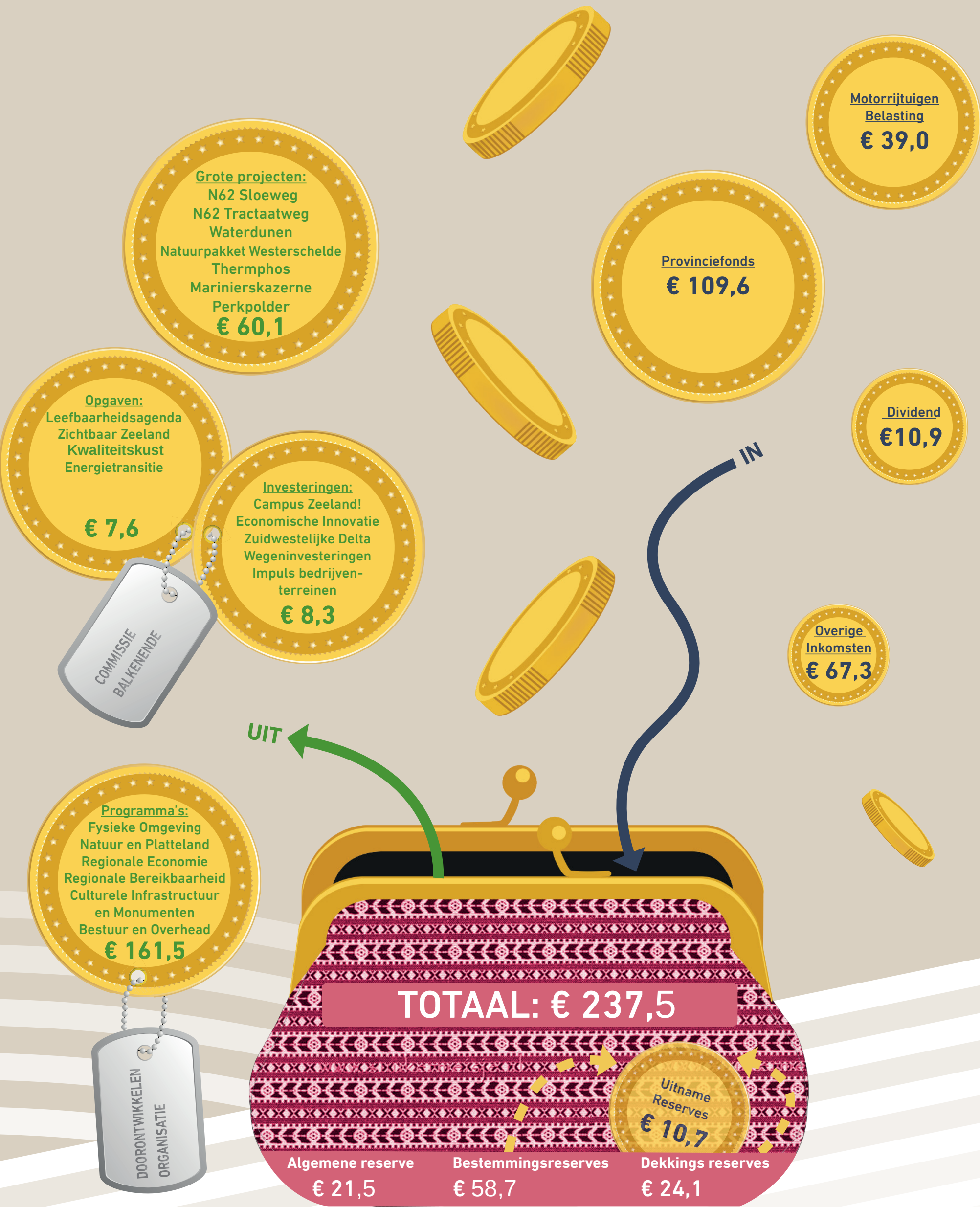
De werkwijze rond de investeringsagenda, waarbij we bewust een overprogrammering hanteren en middelen toekennen zodra projecten daadwerkelijk bestedingsgereed zijn, levert goede ervaringen op en blijven we hanteren In het verlengde van de Zomernota is de realisatie van de natuurontwikkelingsopgave toegevoegd aan de mogelijke bestedingsdoelen. De mogelijke bestedingen zijn daarmee:

- Campus Zeeland!
- Economische Innovatie/Innovatiefondsen
- Zuidwestelijke Delta
- Wegeninvesteringen
- Impuls Bedrijventerreinen
- Natuurontwikkeling

In de verdere hoofdstukken van deze begroting beschrijven wij hoe we onze ambities voor 2018 in vullen.

Begroting 2018 in één oogopslag

Bedragen in mln. €

1. Programmaplan

1.1 Programma Investeringsen, Opgaven en Grote projecten

1.1.1 Investerings

De Provincie Zeeland blijft investeren in Zeeland. Met de investeringsagenda investeren we in prioritaire ontwikkelingen voor Zeeland en kunnen we flexibeler inspelen op kansen die zich voordoen. De omvang van de algemene reserve, de risico's in de grote projecten (met name Thermphos) in samenhang met het weerstandsvermogen maken wel dat investeringen nadrukkelijk moeten worden afgewogen tegen elkaar en tegen de (financiële) mogelijkheden.

Het realiseren van voldoende investeringsruimte gebeurt om (co)financiering te kunnen leveren voor grootste kansen die zich voordoen, ook als we nog niet precies weten hoe groot de provinciale bijdrage moet zijn en wat de bijdrage van anderen is. Primair zijn de middelen bedoeld voor Campus Zeeland!, de investeringen in de Zuidwestelijke Delta, Economische innovatie, Impuls bedrijventerreinen, Wegeninvesteringen en Natuurontwikkeling in Zeeland. Voor deze investeringen wordt in de periode 2017-2020 € 40 miljoen gereserveerd. Het benutten van middelen uit de investeringsagenda gebeurt middels besluitvorming door Provinciale Staten. In 2017 heeft dit geleid tot de doorontwikkeling van innovatiefondsen, samenbrengen van investeringsmiddelen voor Campus Zeeland en innovatie met het Rijk vanuit het Actieprogramma Zeeland in Stroomversnelling (Commissie Balkenende), investeringen in veilige wegen en fietspaden en het mee investeren in herstructurering van bedrijventerreinen. Voor 2018 is Natuurontwikkeling als onderwerp aan de investeringsagenda toegevoegd.

In de begroting 2018 zijn de bestedingsvoorstellen met betrekking tot de investeringsagenda opgenomen tot en met de besluiten uit de Zomernota 2017 hieromtrent. Tegelijkertijd met de behandeling van de begroting 2018 vindt de behandeling van het statenvoorstel Investeringsagenda plaats, waarin aanvullende voorstellen zijn opgenomen voor de investeringsonderwerpen zoals in dit hoofdstuk opgenomen.

Spelregels

Met de investeringsagenda wordt een flexibele schil gecreëerd om de komende jaren te kunnen investeren in provinciale ambities voor Zeeland. Voor de werking van de investeringsagenda zijn een aantal spelregels belangrijk:

1. Het benutten van middelen uit de investeringsagenda gebeurt middels besluitvorming door Provinciale Staten. Hiervoor zal 2 keer per jaar een programmeringsvoorstel aan Provinciale Staten worden voorgelegd, in combinatie met voorjaarsnota en najaarsnota.
2. In het programmeringsvoorstel zal worden gevraagd middelen uit de Investeringsagenda (bestemmingsreserve) toe te kennen, waarbij de onderdelen waarvoor middelen worden bestemd concreet en bestedingsgereed zijn. In dat voorstel wordt tevens een doorkijk gegeven naar de verdere ambities en bijbehorende mogelijke investeringen.
3. Het programmeringsvoorstel biedt inzicht in wat er wordt gerealiseerd, de verwachte looptijd van voorbereiding en uitvoering, het verwachte jaar van gereedkomen, de omvang, de dekking van desbetreffende toekomstige beheer- en onderhoudskosten.
4. In bepaalde gevallen is het wenselijk op korte termijn duidelijkheid te kunnen geven over investeringen, om met andere partijen een akkoord te kunnen sluiten. Daarom wordt als uitzonderingssituatie de mogelijkheid open gehouden van een separaat statenvoorstel.

Prioritaire investeringen:

- Campus Zeeland!
Versterken onderwijs en kennisinfrastructuur.
- Economische Innovatie / Innovatiefondsen
Versterken innovatiekracht bedrijfsleven.
- Zuidwestelijke Delta
Realiseren van een vitale en veilige delta.
- Wegeninvesteringen
Verbeteren bereikbaarheid en verkeersveiligheid van Zeeland door verbetering van de wegeninfrastructuur.
- Impuls bedrijventerreinen
Impuls aan bedrijventerreinen als vestigingsvoorwaarde.
- Natuurontwikkeling
Realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland in de periode t/m 2027

Uitgangspunten investeringsagenda:

- investeringsruimte voor (co)financiering grootste kansen op politieke prioriteiten
- beschikbaar stellen middelen uit bestemmingsreserve door besluitvorming PS
- één of twee keer per jaar programmeringsvoorstel
- voorstel bevat wat wordt gerealiseerd, binnen welke looptijd en op welke manier
- in uitzonderingssituaties tussendoor voorstel voor een onderwerp

Belangrijkste besluiten:

- Statenvoorstel Investeringsagenda – 18 november 2016
- Zomernota 2017 – 7 juli 2017
- Kadernota Campus Zeeland!
- Economische Agenda
- Mobiliteitsplan
- Programma Zuidwestelijke Delta
- Natuurvisie

Campus Zeeland

Omschrijving

Campus Zeeland richt zich op het versterken en innoveren van de Zeeuwse economische sectoren en thema's door ze te verbinden met het hoger- en wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Onderdeel is het in stand houden/versterken van een goede onderwijs- en kennisinfrastructuur die kwalitatief én kwantitatief goed aansluit bij de vraag van het bedrijfsleven. Naast de versterking van de Zeeuwse economische structuur wordt ook het vestigingsklimaat versterkt.

Met als resultaat:

- Het ontstaan van meer economische dynamiek en werkgelegenheid in Zeeland;
- Het binden/trekken van hoger opgeleiden aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van jongeren aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van nieuwe inwoners aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van bedrijven aan/naar Zeeland;
- Het stimuleren stedelijke ontwikkeling Middelburg/ Vlissingen;
- Een betaalbare en kwalitatief goede onderwijs-/kennisinfrastructuur.

Het realiseren van Campus Zeeland vraagt intensieve samenwerking tussen Zeeuwse kennisinstellingen, overheden en bedrijfsleven. De Provincie Zeeland is één van de betrokken overheidspartijen die zich sterk maakt voor de versterking van de Zeeuwse kennisinfrastructuur gerelateerd aan de Zeeuwse economische sectoren en thema's.

Doelen

De beoogde resultaten van Campus Zeeland zijn:

- De (gefaseerde) ontwikkeling van een Bèta College
- De realisatie van Kennis- en Innovatienetwerken, minimaal één in elke Zeeuwse kernsector
- Het in stand houden en versterken van het onderwijs en onderzoek in de hele kolom (robuuste Zeeuwse onderwijs- en kennisinfrastructuur)

Acties 2018

Focus op ambities voor:

- Verder ontwikkelen en realiseren van het Joint Research Center (JRC) en het Hoger Onderwijs & Onderzoek (Groeimodel Bèta College, fase 1: invullen inrichting lab faciliteiten en practica lokalen, governance structuur, samenwerkingsovereenkomst; voorbereiden fase 2: invulling van een samenhangende onderwijs- en onderzoeksprogrammering binnen de drie kernthema's vanuit UCR en HZ in samenwerking met andere universiteiten (UU, WUR, TU/e etc).
- Binnen de vijf kernsectoren tot ontwikkeling brengen van een aantal Kennis- en Innovatienetwerken waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden meerjarig met elkaar samenwerken (vergroten van de innovatiekracht in samenhang tot de versterking van de kennisinfrastructuur). Analyse sectoren: zorg, toerisme, agrofood. Realiseren en/of continueren van 4 à 5 grote netwerken en aantal kleine, pionier-netwerken. Afstemming van K&I netwerken binnen innovatief ecosysteem Zeeland (waaronder aanjaaggelden). Campus Zeeland richt zich hierbij op het organiserend vermogen.
- Het versterken van de Kennis- en Onderwijskolom (doorlopende leerlijnen, instandhouding en versterking van de Zeeuwse kennisinfrastructuur). VO Zeeuws Vlaanderen, Groen Onderwijs in Zeeland, Verankering RIAS, Techniepact, Zorgpact. Verkenning samenwerking buurregio's en inhoudelijk gerelateerde onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Betrokken partijen

- Overheden (Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland)
- Ondernemers (BZW, Impuls Zeeland)
- Kennis/onderwijsinstellingen (UCR, HZ, NIOZ, IMARES, RSC, Wetenschappelijke Raad Zeeland)

Genomen besluiten

- Actie Coalitieakkoord: participeren in Stuurgroep Campus Zeeland en formuleren voorstellen realisatie;
- Reservering Coalitieakkoord: € 1,5 miljoen voor 2015-2016 t.b.v. de voorbereidingsfase Campus Zeeland
- Campus Zeeland is onderdeel van het economisch beleid (waarin kenniseconomie en vestigingsklimaat ook toe behoren), de Economische Agenda.
- PS vergadering 8 juli 2016: vaststelling Kadernota Campus Zeeland
- PS vergadering 4 november 2016: kennisneming van het Masterplan Campus Zeeland zoals opgesteld door de Stuurgroep Campus Zeeland.
- PS vergadering 18 november '16: instemming om in 2017 voor Campus Zeeland € 1.100.000,- uit de bestemmingsreserve investeringsagenda te onttrekken.

Economische innovatie/Innovatiefondsen

Omschrijving

Zeeland heeft een sterke uitgangspositie voor duurzame economische groei. Belangrijke opgave is om de economische structuur op de korte en langere termijn te behouden en te versterken. Zeeland heeft een goed klimaat voor ondernemers die met vindingrijkheid en durf innovaties omzetten in concrete producten of diensten. De innovatiekracht van bedrijven is belangrijk voor de concurrentiekracht van Zeeland, waarbij een aantal sectoren internationaal en nationaal goed kan scoren. Om innovatie te stimuleren is een breed instrumentarium nodig, afhankelijk van de fase van innovatie, dat helpt bij het realiseren van innovaties en ontwikkelingen in het Zeeuwse bedrijfsleven. De Provincie wil hieraan een bijdrage leveren, waarbij uitgangspunt is dat ook de private sector investeert in de Zeeuwse economie. Een provinciale bijdrage zal zoveel mogelijk gelinkt worden aan de maatschappelijke opgaven en de prioriteiten van de Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland. Impuls Zeeland voert een deel van het provinciaal economisch beleid uit. Ze verbindt partijen, ontwikkelt samen met ondernemers projecten die innovatie aanjagen, die zorgen voor investeringen in de Zeeuwse economie en het verspreiden van kennis.

Doelen

- Versterken van de innovatiekracht van economische sectoren ter vergroting van concurrentiekracht van bedrijven in Zeeland.
- Versterken van cross-sectorale samenwerkingen om te komen tot nieuwe innovaties. Met innovatie- en investeringsregelingen geven we hieraan een impuls.
- Verkennen van de mogelijkheden voor aanvullend financieringsinstrumentaria ter stimulering van de Zeeuwse economie met aandacht voor het faciliteren van start ups en fieldlabs.

Acties 2018

- Het borgen, versterken en vergroten van het bestaande stimuleringsinstrumentaria voor innovatie in het MKB. Dit doen we door op zoek te gaan naar nieuwe middelen en /of nieuwe partners in onder andere Zuid-Nederland en met het Rijk (bijvoorbeeld InnoGo!, Zeeland FM, ZPF, Vroege Fase Financiering en MIT Zuid).
- Uitvoering geven aan het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling (Versterking innovatie-infrastructuur en –fondsen).
- Het verder verkennen van de mogelijkheden voor het opzetten van aanvullende innovatiefinancieringsinstrumenten (o.a. Zeeland Business Angels en Groeifinanciering voor het MKB).
- Het vullen van het revolverende Industriële Symbiose Fonds met projecten Smart Delta Resources,
- Het benutten van nationale en Europese programma's als cofinanciering bij de realisatie van innovatie.
- Verder uitwerken van de MKB Samenwerkingsagenda met het Rijk, de Provincie Noord-Brabant en de Provincie Limburg.
- Uitwerken van voorstellen ter stimulering van innovatie en verbetering van het gebruik van financieringsregelingen zoals initiatieven op het gebied van crowdfunding, Zeeuwse Innovatieprijs Emergo, MKB Doorstart, initiatieven voor het versterken van het Zeeuwse startersklimaat en de Zomerondernemer. Bijdragen aan een Ontwikkel- of acceleratorprogramma om de investor readiness van financieringsaanvragen te verbeteren.

Betrokken partijen

- Bedrijfsleven, samenwerkingspartners zoals Impuls Zeeland, Kenniswerf | DOK41, Startup Delta, Rijk, Europa, Provincie Noord-Brabant en Provincie Limburg.

Genomen besluiten

- Vaststelling MIT Zuid regeling (voorjaar 2017 en 2018)
- MKB Samenwerkingsagenda 2016 (Rijk, IPO en MKB-NL)
- Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling

Zuidwestelijke Delta

Omschrijving

De lage delen van Nederland behoren tot de monding van een aantal grote rivieren (Delta) waarvan een groot deel van het stroomgebied is gelegen in andere landen. Deze ligging maakt Nederland kwetsbaar uit oogpunt van wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit. In het Nationale Deltaprogramma staan plannen om Nederland te beschermen tegen overstromingen en het tekort aan zoetwater. Hierbij gaat het om de vraag hoe Nederland zo ingericht kan worden dat het ook op de zeer lange termijn klimaatbestendig is, veilig tegen overstromingen, en een aantrekkelijke plaats is en blijft om te leven; te wonen, te werken, te recreëren en te investeren. Een goede omgevingskwaliteit is randvoorwaardelijk voor het welslagen van activiteiten op het gebied van economische structuurversterking. De Zuidwestelijke Delta (Zeeland, West-Brabant en Zuid-Holland) is één van de zes aangewezen geografische gebieden waar gebiedsgerichte oplossingen worden gezocht en uitgevoerd.

De reikwijdte van het programma is:

- Gebiedsontwikkeling op en om de buitendijkse wateren binnen de Zuidwestelijke Delta: Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer, Grevelingen, Volkerak en Zoommeer; inclusief de opwekking van energie uit getijdewerking;
- Aanvoer van zoetwater vanuit het hoofdwatersysteem van het Rijk, de grote rivieren;
- Alternatieve zoetwatervoorziening ten behoeve van de verzilting van Volkerak en Zoommeer door West-Brabant;
- Bepalen van de zoetwaterbeschikbaarheid voor Tholen, Sint Philipsland en Reigersbergsche polder;
- Uitvoeren van de Rijksstructuurvisie Grevelingen, Volkerak en Zoommeer;
- De ambitie is door samen te werken met Rijk, regionale overheden, ondernemers en maatschappelijke partijen, het bereiken van een klimaatbestendig veilige, ecologisch veerkrachtige én economisch vitale Delta.

Doelen

Thema: Gebiedsontwikkeling

Oosterschelde

- Optimaliseren van ruimtegebruik op en om het water;
- Realiseren zandsuppletie Roggenplaat.

Westerschelde

- De Westerschelde als waardevol estuarium, met een vaarroute naar de Scheldehavens, te behouden.

Thema: Aanvoer van zoet water vanuit het hoofdwatersysteem

- Bepalen van de zoetwaterbeschikbaarheid voor Tholen, Sint Philipsland en Reigersbergse polder.

Thema: Uitvoeren van de Rijksstructuurvisie Grevelingen, Volkerak en Zoommeer

Grevelingen

- Herstel van de waterkwaliteit door terugbrengen van beperkt getij door middel van een doorlaat in de Brouwersdam;
- Faciliteren van private ontwikkeling van een getijdecentrale.

Volkerak en Zoommeer

Realiseren van een zoet-zoutgradiënt (natuurlijke overgang tussen zoet en zout water) en daarmee nieuwe ecologische en economische kansen creëren. In dat geval aanbrengen van een alternatieve zoetwatervoorziening. (Eerst het zoet maar dan ook het zout)

Alternatieve zoetwatervoorziening t.b.v. verzilting - Volkerak-Zoommeer.

Aanleg van een alternatieve zoetwatervoorziening naar de gebieden die geen autonome zoetwatervoorziening hebben (w.o. Tholen, Sint Philipsland).

Thema: Deltabeslissingen

- *Waterveiligheid*: Bescherming tegen overstromingen en veiligstellen van de zoetwatervoorziening.
- *Zoet water*: Vaststellen van afspraken over waterbeschikbaarheid per Zeeuws deelgebied uit oogpunt van huidige- en toekomstige functies. Vergroten van zoetwatervoorraden ver in de ondergrond, het optimaliseren van zoetwatergebruik en het verminderen van gebruik. Uitwerking via het programma Fysieke omgeving. Betreft binnendijkse gebieden.
- *Ruimtelijke Adaptatie*: Nederland is in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig ingericht. De ingrepen moeten zodanig duurzaam zijn, dat de kwaliteit van de leefomgeving niet alleen behouden blijft, maar zelfs wordt verbeterd. Uitwerking via het programma Fysieke omgeving.

Thema: Noordzeekust

De kustveiligheid van Zeeland op orde houden door het suppleren van zand. Koppeling maken tussen veiligheid en natuur en recreatie.

Thema: Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie

De Zuidwestelijke Delta wordt de proeftuin waarin waterkwaliteits- en waterveiligheidsconcepten van de toekomst worden ontwikkeld, met inachtneming van economische en ecologische belangen en energietransitie. Belangrijk vehikel om dit te realiseren is het Deltaplatform. Uitwerking in de opgave Energietransitie.

Acties 2018

- Samenwerken in Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta;
- Opstellen/actualiseren MIRT-Gebiedsagenda ZWD
- Inhoudelijk bijdragen aan de Verkenning (Delta Aanpak) Grote Wateren
- Nadere uitwerking ruimtelijke visie Oosterschelde tbv optimaal ruimtegebruik op en om het water
 - Uitwerken ambities Oosterscheldevisie 2018-2022 naar een uitvoeringsprogramma
 - voorbereiden onderzoeken naar nutriënt- en sedimenthuishouding, onderwaterreservaat, mogelijkheden realiseren nieuwe plaat t.b.v. schelpdiersector en natuurontwikkeling. Zoeken naar EU-subsidiemogelijkheden hiervoor
- Uitvoering zandsuppletie Roggenplaat
- In samenhang met Verkenning Grote Waarden (VGW) opstellen van een intern visiedocument Ambitie Westerschelde tbv input in Vlaams Nederlandse Schelde Commissie. Dient ondermeer als onderlegger voor de Agenda van de Toekomst 2018 ev
- Afhankelijk van rijksbesluiten over de ontwerp-Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer:
 - opstellen tweede Bestuursovereenkomst cq uitvoeringsgerichte samenwerkingsovereenkomst tbv Uitvoeringsprogramma Grevelingen
 - bijdragen aan mitigerende maatregelen aanleg doorlaat in de Brouwersdam
 - opstellen tweede Bestuursovereenkomst cq uitvoeringsgerichte samenwerkingsovereenkomst tbv Uitvoeringsprogramma Volkerak en Zoommeer
 - Uitvoeren Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen c.q. opstellen en uitvoeren Samenwerkingsovereenkomst Zoetwatermaatregelen (incl. voorbereiden alternatieve zoetwatermaatregelen)
- Uitvoeren project Roode Vaart;
- Bijdragen aan Manifest Waterpoort;
- Overstromingsgevolgen en risico's in beeld brengen en up-to-date houden;
- Inhoudelijk bijdragen aan kenniscentrum Watersnoodmuseum;
- Inhoudelijk bijdragen aan Delta Platform en Delta Academie;

- Voorbereiden instellen regiofonds t.b.v. zandsuppletie (kust);

Betrokken partijen

- Rijksoverheid (IenM en EZ); provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant; waterschappen Scheldestromen, Brabantse Delta en Hollandse Delta; 18 gemeenten in de ZWD; maatschappelijke organisaties; marktpartijen; kenniscentra; VNSC

Genomen besluiten

- Bijdragen van € 2,5 miljoen t.b.v. Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer, gepland in 2018 en 2024
- Verlenen bijdrage van € 1 miljoen aan project Zandsuppletie Roggenplaat

Wegeninvesteringen

Omschrijving

De Provincie Zeeland is beheerder van ruim 400 kilometer weg. Hierin zitten belangrijke Stroomwegen (100 km/uur) met 2x2 rijbanen zoals de N62 en de Deltaweg, gebiedsontsluitingswegen (80 km/uur) en enkele erftoegangswegen (60 km/uur). Ons wegennetwerk bevat ook belangrijke kunstwerken bestaande uit bruggen, tunnels, viaducten en duikers. Belangrijkste kunstwerk de Zeelandbrug. In het op 15 juli 2016 door Provinciale Staten vastgestelde mobiliteitsplan Zeeland zijn diverse maatschappelijke doelen opgenomen. Deze maken het verder investeren in ons wegennetwerk noodzakelijk.

Doelen

Provincie Zeeland heeft de ambitie voor het garanderen van een snel een betrouwbaar hoofdnetwerk over de weg. Dit is met name bedoeld om:

- het economische functioneren van de Provincie te faciliteren.
- bereikbaarheid van de voorzieningen te garanderen.
- de verkeersveiligheid en de verkeersleefbaarheid te vergroten.

Acties 2018

Het zwaartepunt van de wegeninvesteringen zal mede gelet op de beschikbare middelen, maar vooral ook vanwege de benodigde voorbereidings- en proceduretijd, liggen vanaf 2019. Vanuit de middelen van de investeringsagenda zijn in 2017 en 2018 een aantal eenvoudiger te realiseren projecten, zogeheten Quick Wins, geprogrammeerd. Dit zijn projecten die veelal minder proceduretijd vergen. Daarnaast is de voorbereiding gestart van de N290 fase 1; rotonde Othene en de N673 Zanddijk fase 1.

Het project Zanddijk zal vanaf de 2^e helft van 2019 in uitvoering komen. In 2018 is ten behoeve van een tijdige uitvoering een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk en worden de benodigde gronden aangekocht. Projecten in voorbereiding voor de N256 die in 2019 en 2020 tot investeringen leiden zijn verbetering doorstroming Zandkreekdijk en kruispunt Wilhelminadorp. In 2020 wordt het kruispunt van de N666 en de N665 in relatie tot de verkeerskundige problematiek rondom Kwadendamme samen met het waterschap Zeeuwse Eilanden en de gemeente Borsele aangepakt. Verder zal in 2018 gewerkt worden aan de voorbereiding van de volgende fasen van de N290.

Naast de concrete investeringen wordt gewerkt aan:

- Verdere uitwerking en start uitvoering van de in 2017 ontwikkelde gezamenlijke investeringsstrategie met de Zeeuwse wegbeheerders.
- Opstellen Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland 2019 – 2028.

De investeringsstrategie heeft in eerste instantie betrekking op het Provinciale wegennet. Aangegeven is welke investeringen en andere maatregelen er nodig zijn het provinciale wegennet veilig te maken en in te richten naar de inrichtingseisen die horen bij de desbetreffende wegcategorie. Het bevat tevens criteria te komen tot een prioritering van maatregelen zowel op de korte als op de langere termijn. Afstemming vindt plaats met en binnen het strategisch assetmanagementplan en de meerjaren programmering van groot onderhoud aan wegen en kunstwerken.

Daarnaast zijn nog de volgende projecten, die nog worden gedekt uit de voormalige Brede Doeluitkering, in voorbereiding en uitvoering:

- N656, Fietspad Oud-Vossemeer (aanleg 2017 – 2018)
- N662, Rtonde Ritthemsestraat met RWS (aanleg 2018)
- N258, Rtonde Absdale en parallelweg Absdale – Hulst (aanleg 2017 – 2019)
- 3e fase Recreatieverdeelweg (aanleg in 2018 - 2019)

Betrokken partijen

Investerings in (provinciale) wegen hebben effect op het netwerk van wegen waarvoor ook andere wegbeheerders verantwoordelijk zijn. Ook hebben de investeringen vaak betrekking op knooppunten op plaatsen waar de provinciale weg aan sluit op de wegen van andere wegbeheerders.

Betrokken andere wegbeheerders zijn Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen en gemeenten.

Daarnaast zijn in Zeeland de NV Westerscheldtunnel en de NV Zeeland Seaports wegbeheerders.

Andere betrokken partijen zijn veelal grondeigenaren, aanwonenden, bedrijven en (vertegenwoordigers van) weggebruikers.

Genomen besluiten

- Vaststelling door Provinciale Staten van het Mobiliteitsplan Zeeland met programma uitwerking verkeer en vervoer 2016 – 2019 op 15 juli 2016. Hierin zijn de kaders voor de investeringen in wegen aangegeven, alsmede de wijze waarop hier invulling aan wordt gegeven.
- Coalitieakkoord Krachten Bundelen waarin onder meer de Zanddijk naar Yerseke en de N290 Terneuzen – Terhole zijn genoemd om te worden voorbereid.
- Besluitvorming Provinciale Staten Investeringsagenda wegen d.d. 4 november 2016 en 7 juli 2017.

Impuls Bedrijventerreinen

Omschrijving

Voor bedrijvigheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat zijn kwalitatief goede en moderne bedrijventerreinen van belang. Van gemeenten mag worden verwacht dat zij inzetten op het herstructureren van de voorraad en het saneren van overbodig aanbod. Herstructurering en sanering zijn echter kostbaar. Daarom heeft Provincie Zeeland een regeling Impuls Bedrijventerreinen opgezet, via welke wordt mee geïnvesteerd in herstructureringsprojecten en saneringen.

Doelen

Einddoel is het realiseren van een kwaliteitsimpuls voor bedrijventerreinen, dan wel het saneren van ongewenste bedrijventerreinen, waardoor het regionaal aanbod van bedrijventerreinen zo goed mogelijk aansluit bij kwaliteitswensen en kansen uit de markt.

Nevendoel is dat de projecten bijdragen aan andere ruimtelijk-economische beleidsdoelen van Provincie Zeeland: bundeling en concentratie van bedrijvigheid, regionale samenwerking en energietransitie.

Acties 2018

In 2016 is de regeling Impuls Bedrijventerreinen opgezet met een eerste tranche waarin de Provincie € 636.000 beschikbaar heeft gesteld als bijdrage aan gemeentelijke herstructureringsprojecten en saneringen. In 2017 is in een tweede tranche € 1.800.000 toegekend aan drie projecten. Beide tranches leverden zeven aanvragen op en in beide gevallen overtrof het gevraagde subsidiebedrag het beschikbare subsidiebedrag met een factor drie. Omdat de regeling aantoonbaar voorziet in een behoefte en de herstructureringsopgave nog niet is voltooid, is de ambitie om in 2018 een derde tranche te openen.

Betrokken partijen

Gemeenten en op de betreffende terreinen gevestigde bedrijven.

NV Economische Impuls Zeeland kan om advies worden gevraagd over de economische dynamiek op de verschillende bedrijventerreinen.

Genomen besluiten

- Coalitieakkoord 'Krachten bundelen';
- Kadernota Economische Agenda 'Kwaliteit en onderscheidend vermogen';
- Op 11 juli 2016 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de kaders voor de Impuls Bedrijventerreinen.

Natuurontwikkeling

Omschrijving

De provinciale opgave voor natuurontwikkeling ligt vast in de Natuurvisie (PS, december 2016). Deze opgave vloeit voort uit afspraken met het Rijk, die zijn gemaakt bij de decentralisatie van de natuurtaken van het Rijk naar de provincies (2011, 2013). Sindsdien is natuur een kerntaak geworden in de volle breedte. Dit betreft natuurbeheer, natuurbescherming, natuurherstel, natuurontwikkeling, natuurverbreding en – beleving. In begrotingsprogramma 3 “Natuur en Platteland” zijn deze activiteiten opgenomen.

Om het Natuurnetwerk Zeeland af te ronden, als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland, ligt er nog een investeringsopgave. De Zeeuwse opgave was het ontwikkelen van 5713 hectare nieuwe natuur. Om te zorgen dat het Natuurnetwerk Zeeland kan worden gerealiseerd is dit onderdeel van de Investeringsagenda.

Doelen

Hoofddoel is de bijdrage aan biodiversiteit door het realiseren van het Natuurnetwerk Zeeland. Het gaat om het investeren in de ontwikkeling van circa 940 hectare natuur tot en met 2027, gemiddeld 90 hectare per jaar.

Acties 2018

Voor de periode 2017-2019 is een budget van € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld voor natuurontwikkeling binnen het programma Natuur en Platteland. Hiervan resteert nog € 2,6 miljoen. Daarnaast is nog € 3,6 miljoen beschikbaar uit de bestemmingsreserve natuur. In 2018 wordt daarom nog geen beroep gedaan op de middelen uit de investeringsagenda. Daarom zijn de uitvoerende acties opgenomen in het programma Natuur en Platteland. In 2018 worden daarbij extra investeringen in natuurontwikkeling voor 2019 en 2020 voorbereid.

Betrokken partijen

Financiering van natuurontwikkeling gebeurt middels de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Eigenaren van percelen, die zijn begrensd in het Natuurbeheerplan, kunnen een verzoek doen waarna de regeling wordt open gesteld en waarbij een eigen bijdrage geldt van 15% (waarde grond) en 5% (inrichtingskosten). De regeling staat voor een ieder open en wordt gebruikt door terreinbeherende organisaties (Het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer) en particulieren.

Genomen besluiten

- Coalitieakkoord ‘Krachten bundelen’;
- Natuurvisie Zeeland;
- Ondertekening Deelakkoord Natuur, Natuurpact, overeenkomst Grond

Financiële tabel 1.1.1 Investerings

Wat mag het kosten?		(bedragen x € 1.000)
Lasten		2018
010101	Campus Zeeland	177
010102	Economische innovatie	3.223
010103	Zuidwestelijke Delta	2.340
010104	Infrastructuur	2.600
Totaal Lasten		8.340
Baten		
010104	Infrastructuur	2.600
Totaal Baten		2.600
Saldo Lasten en baten		5.740
Reserves		
toevoeging reserve		6.085
onttrekking reserve		4.884
Resultaat lasten en baten inclusief reserves		6.941

Toelichting bij Financiële tabel 1.1.1. Investerings:

De hier opgenomen bedragen zijn inclusief de bedragen tot en met de 8e begrotingswijziging 2017 en daarmee inclusief besluiten uit de Zomernota omtrent de investeringsagenda. Voor een nadere duiding en specificering van deze bedragen wordt verwezen naar het 'Statenvoorstel derde ronde programmering investeringsagenda', waarin nieuwe afwegingen op deze doelstellingen zijn opgenomen. Ook in de Najaarsnota 2017 wordt stilgestaan bij deze nieuwe afwegingen.

1.1.2. Opgavegericht werken

In de begroting 2017 hebben wij een begin gemaakt met opgavegericht werken door een vijftal maatschappelijke opgaven te benoemen. De achtergrond van het opgavegerichte werken is de constatering dat maatschappelijke vraagstukken steeds vaker zo complex zijn, dat samenwerking van allerlei partners noodzakelijk is om oplossingen te realiseren. Maatschappelijke vraagstukken en opgaven vragen dat het concrete vraagstuk centraal staat en dat alle betrokkenen bezien op welke manier zij kunnen en willen bijdragen aan de oplossing daarvan. Wanneer (bijdragen aan) oplossingen eerst bij alle partijen opgenomen moeten worden in beleidskaders en afgewogen in brede uitvoeringsprogramma's of financiële documenten bij alle partijen, belemmert dat het snel en flexibel inspelen op ontwikkelingen in een dynamische en snel veranderende maatschappij. Daarom zijn de concrete acties in een opgavegerichte benadering niet vooraf SMART te formuleren, en in deze paragraaf als "inzet" geformuleerd. Tegelijkertijd is een groot deel van onze middelen in de huidige situatie wel gelinkt aan beleidsnota's en uitvoeringsprogramma's en daarmee niet zonder meer inzetbaar in een opgavegerichte benadering. In de komende jaren zal daarom een transitie moeten worden ingezet, waar het accent steeds meer verschuift naar een meer opgavegerichte benadering.

Samenwerken met partners, samen doelen en ambities bepalen vraagt ook nieuwe vormen van besluitvorming en overleg. Het bepalen van de provinciale inzet en ambitie en het vormgeven van een helder proces van samenwerking wordt belangrijker in de sturing dan de uiteindelijke besluitvorming. De recente rekenkamerbrief over netwerksturing heeft goede aanzetten gegeven aan deze discussie. En o.a. met projecten als de Kustvisie en Campus Zeeland doet de Provincie hier concrete ervaring mee op.

Deze manier van denken en werken stelt ook onze organisatie voor uitdagingen: flexibeler worden in de inzet van mensen op wisselende uitdagingen, meer opereren vanuit de samenwerking met partners en middelen vooral inzetten waar die meerwaarde opleveren in combinatie met de inzet van anderen.

In de begroting 2017 waren vijf maatschappelijke opgaven benoemd, gebaseerd op ons coalitieakkoord en later bijgesteld naar aanleiding van het advies Zeeland in Stroomversnelling. Dat ging om:

1. Aantrekkelijk Zeeland: leefbaarheidsagenda
2. Beleef Zeeland
3. Zichtbaar Zeeland
4. Circulaire Economie en Energietransitie
5. Havensamenwerking

Het werken met maatschappelijke opgaven en opgavegericht werken is een leerproces. Zoals ook al in de inleiding bij deze begroting is vermeld, hebben wij medio 2017 over deze maatschappelijke opgaven en er de ervaringen met opgavegericht een gesprek gevoerd met maatschappelijke partners, zoals er ook bij de aanvang van deze collegeperiode met tal van stakeholders gesproken is over de onderwerpen in het coalitieakkoord. Uit deze gesprekken is gebleken dat er waardering bij onze partners is voor het principe van opgavegericht werken, maar dat de naamgeving verwarring kan oproepen en dat bij sommige maatschappelijke opgaven een aanscherping wenselijk is.

Bijstelling/aanscherping maatschappelijke opgaven

In de inleiding op deze begroting hebben wij onze prioriteiten voor 2018 benoemd. Deze prioriteiten leiden ook tot een aanscherping van de maatschappelijke opgaven in deze paragraaf. Om die prioriteiten duidelijker te benoemen hebben wij ook de naamgeving aangepast.

Voor alle opgaven geldt dat onze omgevingsvisie een belangrijk kader is, dat de speelruimte bepaalt waarbinnen bijdragen aan opgaven geleverd kunnen worden. En omgekeerd is een gezamenlijk met partners ontwikkelde agenda, zoals de Kustvisie, bouwsteen voor onze Omgevingsvisie. Ook na de implementatie van de omgevingswet willen wij onze Omgevingsvisie blijven baseren op de resultaten van de samenwerking met onze partners.

De opgave “Aantrekkelijk Zeeland” hernoemen we naar Leefbaarheidsagenda. Onze eerste prioriteit ligt bij het samen met partners identificeren van concrete maatschappelijke opgaven, binnen het brede terrein van de leefbaarheid. Concrete vraagstukken kunnen liggen op het terrein van mobiliteit, van zorg, van cultuur, van onderwijs en van wonen. Het gaat daarbij niet om volledigheid - aan vrijwel alle overheidshandelen is immers een leefbaarheidsdimensie te onderscheiden - maar om urgentie en het leggen van dwarsverbanden: hoe kan bijvoorbeeld de inzet op PIW ook worden gebruikt om doelen uit het energieakkoord, zoals duurzaam bouwen te versterken?

Deze benadering, waarbij we zoeken naar dwarsverbanden en versterking tussen opgaven onderling, maar ook tussen opgaven en staand beleid, vindt trouwens niet alleen bij deze opgave, maar in de volle breedte plaats.

De opgave “beleef Zeeland” gaat over de vraag hoe we samen met partners tot kwaliteitsverbetering van de kust komen - door de koppeling van kustvisie en natuursvisie worden ruimtelijke kwaliteit, natuurbranding en natuurbeleving gecombineerd uitgewerkt - en hoe verbanden kunnen worden gelegd tussen zorg, gezondheid en toerisme. Omdat de naamgeving in de praktijk verwarring blijkt op te roepen hernoemen we deze opgave naar Kwaliteitskust. De activiteiten in deze opgave vinden onverminderd doorgang.

Bij “Zichtbaar Zeeland” gaat het over twee vraagstukken, namelijk het zichtbaar maken van Zeeland als toeristische regio, en het zichtbaar maken van Zeeland als vestigingsregio. Ook hier geldt dat we de activiteiten die onder deze opgave vallen doorzetten, maar binnen het onderdeel vestigingsklimaat willen wij extra nadruk leggen op de vraagstukken op de arbeidsmarkt: hoe zorgen we – naast de investeringen in Campus Zeeland! - er samen voor dat zittende en toekomstige bedrijven over voldoende en voldoende gekwalificeerd personeel beschikken?

Bij de opgave Circulaire economie en Energietransitie leggen we in de naamgeving het accent op de energietransitie, omdat die de hoogste prioriteit heeft en de meeste inzet vergt. Het vergt een enorme inspanning van alle partijen in Zeeland om daadwerkelijk de transitie naar herwinbare energie te realiseren. De activiteiten rond circulaire energie zetten we ook voort.

De havensamenwerking tenslotte is inmiddels in een vergevorderd stadium. Beoogd is dat de fusie tussen Zeeland Seaports en havenbedrijf Gent per 2018 zijn beslag krijgt. Daarmee is deze opgave feitelijk afgerond, en voeren we die niet meer op in de begroting.

Naamgeving begroting 2017	Naamgeving begroting 2018
Aantrekkelijk Zeeland	Leefbaarheidsagenda
Beleef Zeeland	Kwaliteitskust
Zichtbaar Zeeland	Zichtbaar Zeeland
Circulaire Economie & Energietransitie	Energietransitie
Havensamenwerking	Vervallen

In de volgende paragrafen is per opgave de ambitie geformuleerd conform de doorvertaling in de Zomernota. In deze begroting koppelen wij nog geen financiële voorstellen aan deze ambities. Wij verwijzen daarvoor naar de najaarsnota 2017 – welke gelijktijdig behandeld wordt met de begroting – waarin we bezien welke financiële versterking uit (incidentele) middelen beschikbaar kan worden gemaakt voor deze opgaven.

OPGAVEN:

- **Leefbaarheidsagenda:** Werken aan leefbaarheid en stedelijke aantrekkelijkheid
- **Kwaliteitskust:** Recreatieve en toeristische kwaliteit van Zeeland, Gezonde Regio en specifiek de Kust
- **Zichtbaar Zeeland:** Laten erkennen en herkennen van ware, specifieke Zeeuwse kracht
- **Energietransitie:** Duurzame energieopwekking en energiebesparing, gebruik van grondstoffen in kringlopen en meer gebruik van biobased materialen

MIJLPALEN 2018:

- Voor de energietransitie wordt een krachtige regionale samenwerking neergezet.
- De Zeeuwse stuurgroep Kust zal worden opgericht; gezamenlijk wordt gestart met de uitvoering van de Kustvisie.
- Het nieuwe breed inzetbare campagneconcept (Niet iedereen houdt van Zeeland. Mooi.) zal in 2018, na de toeristische campagne ook voor andere vestigingsonderwerpen worden ingezet.
- Met een goed functionerend 'navigatieteam' Leefbaarheidsagenda is de netwerksturing voor leefbaarheid op orde. Het navigatieteam richt zich nadrukkelijk op de keten als geheel. Het navigatieteam stelt maatschappelijk initiatief voorop, volgt de energie en verbreedt wat goed gaat.

UITGANGSPUNTEN:

- Gericht op bereiken van resultaten;
- Krachten bundelen met partners;
- Beleidsveldoverstijgend werken;
- Inhoudelijke opgave stuurt de structuur;
- Multiplier op provinciale personele en financiële inzet;
- Werkwijze gericht op dynamische omgeving.

TRENDINDICATOREN OPGAVEN					
	Eerdere jaren	2013	2014	2015	2016
Kwaliteitskust					
Aantal overnachtingen (1)		8.981.000	9.830.000	9.901.000	10.116.000
Toeristische bestedingen (2)		1,72 mld.	1,81 mld.	1,52 mld.	1,62 mld.
Tevredenheid over de beleving van Zeeland (3)		8,15	8,13	8,14	8,31
Leefbaarheidsagenda (4)					
Tevreden met eigen kern als woonplaats	82% (2009)	80%			
Tevreden met kwaliteit van de bevolkingssamenstelling	64% (2009)	60%			
Tevreden met kwaliteit woonomgeving	6,8 (2009)	6,9			
Tevreden met kwaliteit voorzieningen	7,3 (2009)	6,8			
ENERGIETRANSITIE					
Emissie van broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten, in tonnen)		nnb (5)	16.046.194	16.016.853	nnb
Energieneutraliteit (totale productie van hernieuwbare energie in PJ per provincie).	4718	4698	nb	4060	nnb
ZICHTBAAR ZEELAND (6)					
Imago wonen & werken (NL)		5,3			5,3
Imago Recreatie & Toerisme (NL)		6,7			6,8
Imago Recreatie & Toerisme (BE)		7,1			7,3
Imago Recreatie & Toerisme (D)		7,6			7,5

- (1) Bron: CBS; betreft overnachtingen in commerciële toeristische accommodaties, excl. vaste gasten, particulier aanbod en watersport
- (2) Bron: berekening KCKT obv diverse bronnen. Jaren zijn lastig vergelijkbaar, methode is tot nu toe elk jaar aangescherpt en brondata is niet elk jaar beschikbaar. Daardoor rare sprongen in de cijfers.
- (3) Bron: CVO; algemeen oordeel van Nederlandse vakantiegangers voor hun vakantie in Zeeland
- (4) Bron: Staat van Zeeland (vierjaarlijks); 2017 nog niet beschikbaar.
- (5) voor 2013 is wel de CO2-emissie bekend, niet de overige broeikasgassen. De CO2-emissie lag in 2013 2% lager dan in 2014 en 2015.
- (6) Bron: NBTC Holland Marketing, Kracht van regiomerken onderzoek uitgevoerd in 2013 en 2016. Onderzoek naar toeristisch imago onder Nederlanders, Belgen en Duitsers waarbij voor Zeeland ook enkele vestigingsfactoren onderzocht zijn.

Leefbaarheidsagenda

Omschrijving

Eén van de uitdagingen waar Zeeland voor staat is het inspelen op de demografische ontwikkelingen: hoe houden we Zeeland leefbaar? Hoe binden we jongeren aan Zeeland? Hoe bieden we een leefomgeving die zo aantrekkelijk is, dat mensen van buiten Zeeland zich hier willen vestigen? Daar speelt de leefbaarheidsagenda op in.

Leefbaarheid gaat over veel schakels die samen een ketting vormen. De belangrijkste zijn: zorg, onderwijs, wonen/woonomgeving, bereikbaarheid en cultuuraanbod/cultuurklimaat. Veel van die schakels worden ook in regulier beleid of in andere maatschappelijke opgaven aangepakt. Bij de leefbaarheidsagenda gaat het om het samenspel tussen al die activiteiten.

Het is de kunst om de ketting sterk te houden door een gerichte aandacht voor concrete vraagstukken binnen deze thema's, waar urgentie zit of gaat ontstaan (focus). Dat kunnen we niet alleen. Het is bij uitstek een onderwerp waar veel partijen bij betrokken zijn, maar niemand de totaaloplossing heeft. Daarom is het noodzaak om verbindingen te leggen tussen alle partijen die met leefbaarheid in de provincie bezig zijn (netwerksturing). Wat is het gezamenlijk beeld en het ambitieniveau? Hoe ziet een leefbaar Zeeland eruit? Welke schakels in de ketting zijn nog niet gewaarborgd? Die missende schakels willen we opnemen in een gezamenlijke leefbaarheidsagenda.

Ambitie

Adequaat inspelen op voor leefbaarheid relevante ontwikkelingen (demografisch, ruimtelijk, sociaal) vereist wendbaarheid: sommige vraagstukken spelen op de korte termijn, sommige vragen een langere adem. De breedte en veelomvattendheid van het begrip leefbaarheid vragen om een scherpe focus en agenda. Enerzijds is het zaak om overzicht te hebben en houden op een veelheid aan leefbaarheidsaspecten – ook als die in andere werkverbanden of opgaven hun uitvoering vinden – , anderzijds moet focus, sturing en uitvoeringskracht zich juist richten op vraagstukken die niet elders zijn belegd.

Als input gebruiken we onder andere de resultaten van de nieuwe Staat van Zeeland (eind 2017 beschikbaar), de kennis die bij de partners beschikbaar is en uiteraard betrekken we de doelgroepen erbij, w.o. de jongeren (via JouwZeeland).

Inzet

Om concrete resultaten te boeken, zullen in de leefbaarheidsagenda niet alleen thema's moeten worden benoemd, maar ook concrete acties en actiehouders. Soms is dat de Provincie, maar veel acties zullen inzet van anderen vragen – en dus moeten passen binnen hun visies en beleid. Daarom zal de leefbaarheidsagenda samen met die partners moeten worden gedefinieerd. Het proces wordt begeleid door een interbestuurlijk navigatieteam.

Natuurlijk hebben wij ook opvattingen over onderwerpen die een plaats op die agenda moeten krijgen. Onze provinciale inzet voor die agenda is afgeleid van de clusters die in het rapport Zeeland in Stroomversnelling als onderdeel van de leefbaarheid zijn benoemd, en dus deels ook overlappen met andere maatschappelijke opgaven:

1. Wonen/woonomgeving
 - a) minimaal in één regio starten met de verbreding van het instrument regionale woningmarktafspraken tot regionale woon- en leefkwaliteitsplannen;
 - b) een onderzoek doen naar de woonwensen van alle regio's (de kwalitatieve vraag) en de resultaten toepassen in prioriteitstelling van de opgave;
 - c) in samenwerking met gemeenten en andere partijen integrale aanpak ontwikkelen voor 'rotte kiezen' in dorpen of steden (leegstand - zowel woningen als maatschappelijk en commercieel vastgoed);

- d) nieuwe ronde Provinciale Impuls Wonen (subsidieregeling voor huizenbezitters gericht op slopen, samenvoegen of bloksgewijs renoveren).
- 2. Stad en ommeland (o.a. cultuur)
 - a) opstellen visie detailhandel (rol detailhandel voor aantrekkelijke binnenstad);
 - b) bijdrage leveren om tot daadwerkelijke uitvoeringsagenda voor het stedennetwerk Z4 te komen;
 - c) vervolgproces naar aanleiding van bidbook Zeeland als aantrekkelijk stedelijk/cultureel gebied.
- 3. Bereikbaarheid van voorzieningen (o.a. onderwijs)
 - a) mobiliteitsconcepten ondersteunen, die gebruik maken van innovatieve oplossingen (o.a. Mobility as a Service);
 - b) start proces met gemeenten om te komen tot integratie van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer (procesontwerp);
 - c) projecten ketenmobiliteit (afstemming voortransport op bus en v.v.) uitvoeren door een doelgroepgerichte aanpak - o.a. gericht op scholieren.
 - d) in relatie tot onderwijs: ontwikkelen van een integrale aanpak onderwijs voor bijv. Zeeuws-Vlaanderen (totaalconcept waarin naast onderwijs ook bereikbaarheid een rol speelt).
- 4. Versterken kracht van de samenleving (o.a. zorg)
 - a) aanjagen van maatschappelijke initiatieven door inzet van een fonds (mogelijk koppeling met andere fondsen bijv. Rabobank)
 - b) een pilot starten in een regionale verzorgingskern voor een duurzaam ruimtelijke ontwikkeling met gebruik van maatschappelijk initiatief;
 - c) verder stimuleren van langer zelfstandig wonen (vervolg Zeeuwse Huiskamer), bijv. ondersteunen zorgcoöperaties.
- 5. Overig
 - a) Versterken van het K6-netwerk (de 6 krimp-provincies), bijvoorbeeld in gezamenlijke lobby.

Proces

Zoals aangegeven is leefbaarheid bij uitstek een onderwerp waar veel partijen bij betrokken zijn, maar niemand de totaaloplossing heeft. Daarom is het noodzaak om verbindingen te leggen tussen alle partijen die met leefbaarheid in de provincie bezig zijn. Hiervoor is al aangegeven dat er een interbestuurlijk navigatieteam fungeert, waarin partijen samen de vinger aan de pols houden en kijken of actie en initiatief nodig zijn. Deelnemers aan dit team zijn – naast de provinciale portefeuillehouder – een aantal betrokken wethouders en daarnaast een aantal vertegenwoordigers van maatschappelijk initiatief en organisaties, bijv. onderwijs en woningcorporaties. Het navigatieteam richt zich nadrukkelijk op de keten als geheel en neemt niet de eindverantwoordelijkheid voor de individuele schakels over. Het navigatieteam stelt maatschappelijk initiatief voorop, volgt de energie en verbreedt wat goed gaat. Het navigatieteam heeft diverse procesinstrumenten tot haar beschikking, zoals gebiedsateliers en doelgroep-interactie, maar ook denkbaar is dat budgetten worden samengevoegd (fondsvorming).

Kwaliteitskust

Omschrijving

Zeeland is Land in Zee!, een unieke plek in Nederland. Kust, stranden, duinen, het agrarisch landschap, aantrekkelijke dorpen en steden, de zilte natuur, onderscheidende evenementen en activiteiten, hoogwaardige verblijfsaccommodaties vormen het Zeeuws kapitaal. Zowel van belang voor bewoners, als voor bezoekers. Ook de Zeeuwse leefbaarheid heeft immers baat bij de dynamiek van het toerisme. Het verder ontwikkelen van dit Zeeuwse kapitaal is geen vanzelfsprekendheid. Gezocht moet worden naar herstel in balans tussen landschap, samenleving en toerisme. Met de Kustvisie, de Natuurvisie, de Economische Agenda en het mobiliteitsprogramma Beleven proberen we samen met partijen de goede antwoorden te vinden op de vraag hoe we om dit kapitaal de komende jaren een verdere kwaliteitsimpuls te geven. Dat antwoord kan alleen gevonden worden in een samenhangende aanpak van het ruimtelijk, economisch, ecologisch en mobiliteitsbeleid. Met het proces voor het opstellen van de Kustvisie is nadrukkelijk voor deze gezamenlijke aanpak gekozen.

Ambitie

Met Kwaliteitskust wordt ingezet op het realiseren van het versterken van de kwaliteit van de Zeeuwse kust en achterland, als drager van identiteit, kwaliteit en aantrekkingskracht. Hierbij horen drie kenmerken:

- Symbiose van omgeving, accommodatie en organisatie: kwaliteiten moeten in samenhang worden gezien en ontwikkeld (combinatie van het creëren van nieuw landschap, verblijfsrecreatie en duurzame mobiliteit); samenwerking is noodzakelijk;
- Zeeuwse identiteit (DNA, Land in Zee!);
- Differentiatie, innovatie en toekomstwaarde van de toeristische sector.

De afgelopen periode is veel energie gestoken in het samenbrengen van partners om te komen tot een gezamenlijke visie op Zeeland, bijvoorbeeld in de Kustvisie en de Natuurvisie.. Nu komt het er op aan deze samenwerking op basis van de gezamenlijke visie ook naar uitvoering te vertalen. Ook deze uitvoering gebeurt samen met medeoverheden en externe partners.

Inzet

Vanuit deze ambitie zet Kwaliteitskust in op het in samenhang uitvoeren van een vijftal doelstellingen:

- Faciliteren Gebiedenontwikkeling en stimuleren innovatie in de vrijetijdseconomie
- Stimuleren van Digitale Innovatie Vrijetijdsector
- Ontwikkelen natuurbranding en natuurbeleving
- Ontwikkelen duurzaam toeristische mobiliteitsnetwerk
- Verbinden voor en ontwikkelen tot een Gezond Zeeland

Met de doelstelling Faciliteren gebiedenontwikkeling en stimuleren innovatie zetten we in op de concrete ontwikkelopgave in de kustzone. Hierbij worden de aandachtsgebieden, landschaps- en ontwikkelgebieden en bufferzones uit de Kustvisie en Natuurvisie samen met partners daadwerkelijk aangepakt. Ook worden instrumenten ontwikkeld en ingezet om ondernemers te stimuleren tot kwaliteitsverbetering en innovatie. De inzet is gericht op het versterken van de samenhang tussen landschap, natuur, verblijfsrecreatie en de samenleving. De provinciale rol is stimulerend en faciliterend. Voor de realisatie mede afhankelijk van de samenwerkende externe partners en ondernemers. Concreet gaat het in 2018 om:

- Concretiseren en mee uitvoeren van de aanpak en ontwerp van aandachts-, beschermings- en stimuleringsgebieden;
- Stimuleren en aanjagen kwaliteitsverbetering en innovatie ondernemers vrijetijdseconomie door middel van het voucherprogramma;
- Verder verkennen van (sturings)mogelijkheden van revitalisering voor de verblijfsrecreatieve sector;

- In samenhang met de opgave “Energietransitie” worden recreatieondernemers gestimuleerd en ondersteund in het duurzamer maken van hun aanbod.

Met de doelstellingen Stimuleren Digitale Innovatieve Vrijtijdssector zetten we in op het ondersteunen van de toeristische sector door het 'up to date' maken en houden van de ICT/IT gedreven innovatie. De Toeristische Uitvoeringsalliantie zet, met de VVV als initiator, in op de Digitale Zeeland Experience (DZE). De DZE heeft als doel als IT/ICT gedreven innovatie voor toeristisch Zeeland te stimuleren. Het is als het ware de R&D afdeling voor de toeristische MKB-ondernemer. Kennis over gebruikers (toeristen) en ondernemers komen hier samen. Door meer te weten over de gast, kan de ondernemer hierop inspelen (via zowel productontwikkeling als vermarkting) en kan de gast hier gebruik van maken. De Provincie ondersteunt dit proces en oriënteert zich in 2018 verder op het zelfstandig laten opereren van de DZE en de rol die de Provincie hierin wil spelen. Concreet gaat het om:

- Uitvoering geven aan projecten gericht op het begrijpen van de toeristische gast door data te verzamelen en structureel te borgen over consumentenbedrag en te ontsluiten voor ondernemers;
- Ticketing (uitgeven van – digitale – entree-/toegangsbewijzen en vervoersbewijzen, tevens in relatie tot bovengenoemde en onderstaande);
- Toekomstbestendig maken van de Zeeland-Pas;
- Educatieprogramma voor ondernemers.

De doelstelling Natuurbranding, -beleving en promotie wil de natuur en het landschap in Zeeland beter toegankelijk en beleefbaar maken. Dit kan door binnen het concept Land in Zee de brandingsstrategie voor natuur (in relatie met andere thema's) te ontwikkelen. Daar horen gebieden en landschappen bij die puur Zeeuws zijn en daarmee ook uniek zijn. Deze (top)gebieden moeten voor het voetlicht geplaatst worden. Daarbij wordt goed gekeken voor wie dit gebeurt (doelgroepen). Daarop kunnen (nieuwe) voorzieningen worden aangebracht die passen bij de identiteit van de gebieden, door andere/betere ontsluiting, zichtbaarheid en vindbaarheid maken en door producten en diensten er beter op af te stemmen of in overeenstemming ermee te ontwikkelen.

Bij nader te benoemen (top)gebieden worden in samenspraak met (potentieel) betrokken partijen, waaronder ondernemers, businesscases ontwikkeld om in die gebieden aan de slag te gaan. Zo wordt ingezet op de combinatie van enerzijds marketing en promotie en anderzijds daadwerkelijke uitvoering in de praktijk. Concreet gaat het in 2018 om:

- Ontwikkeling van brandingsstrategie natuur- en landschap conform het concept Land in Zee;
- Ontwikkelen van producten die deze branding ondersteunen;
- Concept ontwikkelen rond betere herkenbaarheid en zichtbaarheid van de Zeeuwse Natuur, passend bij de natuur- en landschapsbranding van het product “Zeeland”;
- Uitwerken van en investeren in enkele pilotprojecten;
- Toewerken naar de statustoekenning van het UNESCO GeoPark.

Deze doelstelling is zowel een invulling van de ambities van de opgave Kwaliteitskust als van Zichtbaar Zeeland (zie volgende paragraaf).

De doelstelling Toeristische Mobiliteit heeft als uitgangspunt dat mobiliteit deel uitmaakt van de totaalbeleving van de Zeeuwse recreatieve en landschappelijke waarden. De reis naar de bestemming is een beleving. Daarbij wordt ingezet op het integraal ontwikkelen van vervoersconcepten om deze beleving van het Zeeuwse landschap en de Zeeuwse kust te vergroten. Het uitgangspunt hierbij is de 'customer journey'. In 2018 wordt ingezet op:

- Het onderzoeken van de wens van de gast (databank/science);
- Uitvoering van enkele pilots, ondermeer de pilot bikesharing, pilot tuk-tuk;
- Vervolg 5-sterrenfietsprovincie (m.n. continueren voucherregeling, verzamelen digitale kennis fietsen (fietselweek).

De doelstelling verbinden en ontwikkelen voor Gezond Zeeland zet in op de natuurlijke kwaliteiten van Zeeland die een positieve invloed hebben op de gezondheid van mensen. Hoewel deze kwaliteiten veel maatschappelijke en economische kansen bieden en er al tal van initiatieven lopen, gebeurt dit tot nu toe vaak ad hoc en los van elkaar. Het doel is (gezien de demografische ontwikkelingen en het belang van de toeristische sector) om de verbinding te leggen tussen zorg, welzijn, natuur, bewegen, recreatie en toerisme om tot structuurversterking van Zeeland te komen, conform het advies van de commissie structuurversterking. Een kerngroep van organisaties (food, natuur, sport/bewegen, toerisme, gezondheidszorg, ondernemers) heeft de opdracht in 2018 deze verbindingen concreet te maken en deze regio als een Gezond Zeeland te vermarkten. De Provincie verbindt, coördineert en stimuleert als het gaat om:

- Uitvoering SAIL (Europees project: Stay Active and Independent for Longer);
- Verdere ontwikkeling van branding- en communicatiestrategie Gezond Zeeland;
- Stimuleren van ondernemers voor realisatie producten, diensten en voorzieningen;
- Stimuleren deelname gemeenten en versterken en verbinden netwerk met overige sectoren.

Ook deze doelstelling is zowel een invulling van de ambities van de opgave Kwaliteitskust als van Zichtbaar Zeeland (zie volgende paragraaf).

Proces

Werken aan de kwaliteit van de Zeeuwse kust en achterland is een gezamenlijk proces. Geen enkele partij draagt immers exclusief alle bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden. Als gevolg van het samenwerkingsproces van de Zeeuwse Kustvisie is een Zeeuwse Stuurgroep Kust opgericht. In dit platform vindt cross-sectorale afstemming over thema's in de kustzone plaats. De Stuurgroep dient als katalysator voor de benoemde doelstellingen en legt verbinden waar nodig. Bij het realiseren van de afzonderlijke doelen zal telkens in verschillende verbanden de samenwerking met partijen worden gezocht. Bijvoorbeeld bij Gezond Zeeland gaat het om het verbinden van onder andere de Vitale Revolutie, zorg, natuur, food, sport en bewegen en toerisme. Bij natuurbeleving en natuurbranding gaat het om samenwerking met en tussen natuurorganisaties enerzijds en tussen natuurorganisaties en recreatieondernemers anderzijds.

Zichtbaar Zeeland

Omschrijving

Zichtbaar Zeeland draait allereerst om het beter *zichtbaar* maken, zowel communicatief (campagnes, social media, publicitair) als fysiek (gebouwde omgeving, evenementen etc), van de onderscheidende Zeeuwse identiteit. Na het zichtbaar maken, is het beter *vindbaar* maken (m.n. ook digitaal ontsluiten) van het diverse Zeeuwse aanbod op het gebied van wonen, werken, ondernemen, recreëren en studeren een belangrijke doelstelling.

Belangrijk speerpunt voor 2018 is het thema werken. Nu de economie aantrekt, komt de Zeeuwse arbeidsmarkt steeds meer onder druk te staan. En dat geldt niet alleen voor de Zeeuwse arbeidsmarkt, want ook (inter)nationaal geldt dat de strijd om talent is losgebarsten. In 2018 gaan we vanuit Zichtbaar Zeeland op dit vraagstuk focussen.

Het vraagstuk heeft op heel veel aspecten betrekking. Hoe haal je als Zeeland – en de Zeeuwse organisaties, bedrijven, overheden – die mensen naar Zeeland die we nodig hebben? Hoe zorgen we er voor dat jong talent in Zeeland studeert, blijft en/of terugkeert. Hoe zorgen we dat goede mensen het in Zeeland naar hun zin hebben en willen blijven. Enzovoort. Helder is dat er bij veel sectoren, beroepsgroepen, bedrijven/organisaties verschillende oorzaken en oplossingsrichtingen zijn. Ook zijn er enkele gemeenschappelijke activiteiten mogelijk. Zoals een arbeidsmarktcampagne. Want helaas heeft Zeeland nog altijd een overwegend blanco of negatief imago als bestemming om te wonen, werken, studeren en leven. En een negatief imago beïnvloedt veel mensen in hun keuzeproces om niet voor die ene baan in Zeeland te kiezen.

Uiteraard spelen daar ook andere zaken, die er onlosmakelijk mee verbonden zijn. Denk aan huisvesting, leefkwaliteit, partnerbanen, studiekeuzes kinderen. Kortom, bij een arbeidsmarktcampagne horen ook andere vestigingsfactoren. Ook die factoren willen we beter zichtbaar en vindbaar maken, gekoppeld aan de specifieke Zeeuwse kwaliteiten op het gebied van cultuur, festivals, natuur, gastronomie etc. Die koppeling willen we maken met netwerkpartners. Zeeland heeft de afgelopen jaren hard gewerkt aan een (hernieuwd) sterk toeristisch imago, en dat beeld staat inmiddels stevig. Niet alleen qua imago, maar ook qua gefuseerde organisatie (VVV Zeeland) met een moderne marketing mix aan middelen aan kanalen, zowel online (digitale zeeland experience) als offline (moderne inspiratiepunten). Wel zullen we moeten blijven investeren in de toeristische marketing, om als bestemming de concurrentie aan te kunnen blijven gaan met andere toeristische bestemmingen. Wat wel prioriteit is voor 2018, dat we dat toeristische imago, en de enorme data(base) aan toeristen – die al een click hebben met Zeeland – benutten voor de profilering voor Zeeland als regio dat ook aantrekkelijk is om te werken, wonen en ondernemen. Die verbreding is reeds ingezet samen met de VVV, Impuls Zeeland, Zeeuwse Connectie en andere partners. Dat gaan we in 2018 verstevigen.

Ambitie

De centrale ambitie voor 2018 is om te investeren in het imago van Zeeland als vestigingsregio voor studenten, werknemers, investeerders, bewoners, etc. met het accent op 'aantrekken van talent (werkzoekenden)'.

Tegelijkertijd investeren we in het verbreden en moderniseren van het imago van Zeeland als toeristische bestemming; behalve kust, zon, strand meer stad, cultuur, food, evenementen, outdoor en watersporten. Die accentverschuiving is van belang, omdat deze zaken ook meer aansluiten bij de interesses van young professionals.

Een andere ambitie is om te investeren in een duurzame netwerksamenwerking op dit gebied. Andere regio's hebben samenwerkingsverbanden gericht op de marketing van de stad, bestemming, regio. Daar hebben we werkbezoeken afgelegd en veel do's en dont's van geleerd. In 2018 willen we die samenwerking (netwerksturing, opgavegericht werken) nog meer handen en voeten geven voor

Zeeland. Eind 2017 heeft onder meer een tweedaagse masterclass Destinatiemarketing voor provinciale medewerkers en externe relaties in Zeeland plaatsgevonden, zodat ook netwerkpartners die noodzaak van krachtenbundeling meer en meer onderschrijven.

Tot slot is de ambitie om de aanpak die vanuit Zichtbaar Zeeland in 2017 in de steigers is gezet (evenementenaanpak, identiteitsbewuste gebiedsontwikkeling, Zeeland & Food, Zeeland als filmdecor/ZLD filmcommissie e.d.) verder uit te bouwen in 2018, samen met de betreffende partners. is uitgewerkt op evenementen.

Inzet

In 2018 wordt de inzet gericht op drie hoofdonderdelen:

1. **Marketing & Promotie van Zeeland als vestigingsregio, m.n. arbeidsmarkt.** Niet alleen zon, zee en strand in de etalage, maar juist meer eigentijdse zaken die aansprekend zijn voor jongeren, studenten, investeerders en (hoogopgeleide) werknemers. In 2017 is door Provincie, Impuls/Invest in Zeeland en VVV Zeeland een nieuw breed inzetbaar campagneconcept ontwikkeld (Niet iedereen houdt van Zeeland. Mooi.). Deze is in 2017 gelanceerd met de toeristische campagne (Mooi. Ik kan er wel aan wennen.). In 2018 wordt het concept ook uitgewerkt en ingezet voor arbeidsmarkt, ondernemen en mogelijk studeren (Mooi. Alle ruimte voor talent/Mooi. Alle ruimte voor innovatie. Etc.). Ook zal meer nadruk worden gelegd op zaken die imago als vestigingsregio versterken, daarom krachten bundelen op zaken als culinair / food, evenementen, natuurbescherming en – beleving, gezond Zeeland, stedelijke aantrekkelijkheid, inclusief cultuur, innovatie, economie, Lobby richting Den Haag en Brussel etc.
2. **Identiteitsbewust ontwikkelen:** Er is een visie ontwikkeld op identiteitsbewuste gebieds- en conceptontwikkeling vanuit land in zee, die bijvoorbeeld qua uitgangspunten en methode is toegepast in Grenspark Groot Saefthinghe. In 2018 worden deze identiteitsconcepten in denken, toepassen en uitwerking verbreed en gerealiseerd. Onder meer voor Westerschelde ferry en de terminals; hoe kunnen we dit nog meer iconische (marketing) waarde voor Zeeland geven. Ook dient dit als input voor de nieuwe Omgevingsvisie.
3. **Digitaal:** De wereld draait steeds meer om digitale informatiestromen. Ontwikkelingen gaan snel en zijn voor veel individuele partijen niet meer goed bij te benen. Als partijen hier al iets mee doen, dan is het vaak alleen voor de eigen organisatie of binnen de eigen sector. Krachten bundelen op regionale schaal gebeurt nog niet en daar willen we verandering in brengen. We zijn begonnen met het online zichtbaar en vindbaar maken van werk en stages in Zeeland (die beweging willen we op veel meer aanbod van Zeeland maken. Uiteindelijk toewerken naar een Zeeuws Open Netwerk (ZON), waarbij digitale (data) krachtenbundeling centraal staat. Een moderne vorm van samenwerking van Zeeuwse publieke en private partijen, om ervoor te zorgen dat het in kaart gebrachte aanbod up-to-date blijft en we met elkaar meer kunnen bereiken. Zo zorgen we met elkaar voor veel waardevolle data, kennis en inzichten over de mensen die in Zeeland zijn of interesse hebben in Zeeland. Dit moet zorgen voor nog meer onderlinge verbanden, kruisbestuiving en kansen op het gebied van ondernemen, wonen, werken en studeren. In 2017 is met een kleine initiatiefgroep gestart met het vormgeven van die (ook internationaal) innovatieve vorm van samenwerking. Momenteel werven we publieke en private partners die in de kopgroep van dit initiatief ZON willen. In 2018 gaan we die samenwerking verder invullen en de basis van deze infrastructuur bouwen. Ook wordt gekeken of hier (innovatie)fondsen uit Den Haag of Brussel voor kunnen worden aangewend. Dit Zeeuws initiatief sluit goed aan bij het rapport 'Maak Waar!' van het Ministerie van Binnenlandse Zaken van voorjaar 2017. Daarnaast willen we ook moderne middelen ontwikkelen (m.b.v. augmented reality/virtual reality o.a.) die online en offline (carrièrebeurzen, woonbeurze etc. door partners en onszelf kunnen worden benut. We willen het diverse aanbod aan bedrijven, onderwijs, voorzieningen, evenementen, bijzondere plekken (aan de kust, in de stad én in het landelijk gebied), culinaire hotspots, (sport)verenigingen etc. op

eigentijdse tot de verbeelding sprekende wijze ontsluiten. Dit moet leiden tot een kosten efficiënte manier van Zeelandpromotie, dat zorgt voor samenhang en herkenbaarheid en waar elke partij een eigen boodschap aan kunnen koppelen. Zij zijn immers de beste en meest geloofwaardige afzenders van de Zeeuwse boodschap dat Zeeland, als land in zee, de plek bij uitstek is om je te vestigen voor een baan, studie of onderneming.

Proces

De opgave Zichtbaar Zeeland is met veel Zeeuwse thema's verbonden, maar het gedachtegoed (bijv. identiteitsbewust ontwikkelen) is vaak nog geen gemeengoed. Er is veel missiewerk nodig om de mindset te veranderen en om partijen zover te krijgen dat de meerwaarde wordt ingezien en samenwerking een optie wordt. Door de inspanningen en de consistente koers van de afgelopen jaren zien we nu steeds meer partijen de goede kant op bewegen. Dat levert overigens weer allerlei problemen op vanwege het ontbreken van uitvoeringskracht.

VVV Zeeland heeft veel marketing ervaring, kennis en instrumentarium. De effecten worden gemonitord. Zaak is om de kennis en ervaring op middelen en effecten/monitoring van VVV Zeeland op dit gebied ook beschikbaar te stellen voor andere Zeeuwse sectoren. Zo worden niet alleen de krachten gebundeld, maar halen we ook meer rendement uit de provinciale investeringen.

Energietransitie

Omschrijving

Nederland staat, in het licht van de in Parijs afgesproken klimaatdoelen, voor de belangrijke opgave van de transitie naar groene economische groei en verduurzaming. Hoe maken we onze (energie) productie, consumptie én levenswijze toekomstbestendig?

In 2017 hebben provincies, gemeenten en waterschappen de investeringsagenda “Naar een duurzaam Nederland” gepresenteerd. Daarin bieden zij aan hun investeringen in te zetten op een klimaatbestendig en energieneutraal Nederland. Zo willen zij bijdragen aan de realisatie van de klimaatdoelen van het akkoord van Parijs. Een onderdeel daarvan, waar de provincies zich met name voor inzetten is de energietransitie. Om dat te realiseren, en om als Zeeland een aantrekkelijke vestigingslocatie te zijn, is de uitdaging om te komen tot slimmer gebruik van eindige - en deels schaarse - grondstoffen, gebruik van biobased grondstoffen en materialen. Daarnaast moeten we fors meer energie duurzaam opwekken, energie besparen en willen we de ontwikkeling naar een kringloopeconomie stimuleren. De weg naar een groene economie biedt veel kansen voor Zeeland, maar vraagt ook een grote inzet. Zowel van ons als van de Zeeuwse partners. Dat vraagt om het regisseren en stimuleren van activiteiten en het faciliteren van een Zeeuwse dialoog.

De Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland onderstreept dit ook in haar actieprogramma. De eerste twee prioritaire acties uit dit advies zijn SDR/circulaire economie/biobased economy en Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie. In het investeringsprogramma dat voorjaar 2017 op basis van dit advies is opgesteld, staan 3 projectvoorstellen op het gebied van circulaire economie en energietransitie: een industrieel infrastructuurfonds, het center of expertise Wind op zee en het Tidal Technology Center.

Ambitie

Onze ambitie voor de lange termijn (2050) is een duurzaam, klimaatneutraal Zeeland; een regio waar geen CO₂ meer wordt uitgestoten, herbruikbare en groene grondstoffen worden gebruikt en geen afval meer wordt weggegooid. Bijkomende economische effecten van deze transitie zijn de groei van werkgelegenheid, verbetering van de concurrentiepositie van het bedrijfsleven en het toekomstbestendig maken van onze bedrijven. Indicatoren die inzicht geven in het bereiken van de ambities zijn de emissie van broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂ equivalenten, in tonnen) en energieneutraliteit (totale productie van hernieuwbare energie in PJ per provincie).

Deze langetermijnambities willen we bereiken door in te zetten op verschillende transitiepaden:

- opwekking van duurzame (hernieuwbare) energie;
- energiebesparing in de gebouwde omgeving;
- energiebesparing en de toepassing van hernieuwbare energie in transport en mobiliteit;
- meer hergebruik van grondstoffen via energie- en grondstofverbindingen in de industrie;
- meer benutten van de mogelijkheden van groene grondstoffen (biobased economy);
- ontwikkelen van circulaire verdienmodellen met en voor het bedrijfsleven.

Inzet

- **Opwekking van duurzame energie:** acties gericht op duurzame energieopwekking via biomassa, zon, water en wind. Hierbij wordt specifiek aandacht besteed aan mogelijkheden die aansluiten bij de specifieke eigenschappen van Zeeland en maken we gebruik van de mogelijkheden als Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie. Voorbeelden van projecten/acties:
 - (planologische) ruimte bieden voor zonneparken en windmolens
 - Tidal technology Center
 - acties Nationaal Energieakkoord (o.a. energiedialoog)
 - spin-off windmolenparken op zee (o.a. Center of Expertise)

- **Energiebesparing in de gebouwde omgeving:** in woningen en andere gebouwen liggen veel kansen voor energiebesparing (verwarming, isolatie, etc.), de toepassing van biobased en circulaire materialen en het lokaal opwekken van duurzame energie. In Zeeland is bovendien de recreatiesector een kansrijke categorie hierbinnen. Voorbeelden van projecten/acties:
 - warmteplan
 - uitvoering Zeeuws Energieakkoord particuliere woningvoorraad
 - energiemakelaar
 - zelf het goede voorbeeld geven: CO₂-compensatie/klimaatneutrale organisatie en maatschappelijk verantwoord inkoopbeleid
- **Energiebesparing en de toepassing van hernieuwbare energie in transport en mobiliteit:** een groot deel van onze energie wordt verbruikt in transport en mobiliteit. Mondiaal vinden momenteel grote kansrijke ontwikkelingen plaats, maar ook lokaal zijn er mogelijkheden. In samenhang met de opgave Leefbaarheidsagenda kijken we naar kansen voor duurzame manieren van mobiliteit in Zeeland, omdat hier ook sociale en leefbaarheidsdoelen mee samenhangen.
Voorbeelden van projecten/acties:
 - besparende en “smart” maatregelen in de logistiek
 - pilotprojecten en initiatieven verder brengen op gebied van CO₂-arme mobiliteit
 - zelf het goede voorbeeld geven: duurzaam Grond- Weg- en Waterbouw
- **Meer hergebruik van grondstoffen via energie- en grondstofverbindingen in de industrie:** we haken aan bij het bedrijvenplatform Smart Delta Resources (SDR). SDR ontwikkelt businesscases om energie- en materiaalstromen uit te wisselen, waardoor industriële symbiose ontstaat. Dit initiatief versterkt de concurrentiepositie van bedrijven en realiseert nationale duurzaamheidsdoelen d.m.v. het sluiten van kringlopen en het besparen van energie en grondstoffen.
Voorbeelden van projecten/acties:
 - Instellen van een industrieel infrastructuurfonds
 - faciliteren en subsidiëren van reststroomkoppelingen (restwarmte, waterstof)
 - demoproject stoomrecompressie
 - medefinanciering van het platform SDR
- **Biobased economy:** zoveel mogelijk benutten van biomassa voor toepassingen met een zo hoog mogelijke toegevoegde waarde. Regionale acties betreffen met name innovaties in de agrofoodsector en bij technologische MKB'ers. Bovenregionale initiatieven worden opgepakt samen met West-Brabant en Zuid-Holland in de stichting Biobased Delta.
Voorbeelden van projecten/acties:
 - Biobased Innovations Garden (proefboerderij Rusthoeve)
 - Biobased en circulaire vouchers
 - Pilots uitvoeren met biobased inkopen
 - biobased onderwijs o.a. online cursussen (MOOC)
 - medefinanciering stichting Biobased Delta
- **Circulaire verdienmodellen:** de volledige transitie naar een circulaire economie neemt decennia in beslag. De eerste jaren richten we ons op het verbreden van kennis over circulaire verdienmodellen en 'circulair design'. We stimuleren bedrijven in het benutten van kansen die de circulaire economie biedt. 'Kringloop denken', waardencreatie en innovatie zijn leidend. Samen met kennis- en onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en (mede) overheden werken we in een netwerk om deze doelen te bereiken.
Voorbeelden van projecten/acties:
 - Zelf het goede voorbeeld geven: maatschappelijk verantwoord inkoopbeleid
 - Stimuleren opnemen circulaire economie in het curriculum van Zeeuwse onderwijsinstellingen

- Met onze partners voorbeeldprojecten op het gebied van circulair bouwen en circulair design ontwikkelen met uitstraling
- Maximale kennisontwikkeling

Proces

Binnen Zeeland wordt intensief samengewerkt met de triple helix partijen (bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en vertegenwoordigende partijen zoals BZW, Portiz en ZMf), inclusief Impuls Zeeland en Zeeland Seaports. Via bovenregionale samenwerkingsverbanden, zoals Biobased Delta, wordt ook samengewerkt met omliggende regio's. Eind 2017 organiseren we een brede maatschappelijke dialoog over de energietransitie. Onze inzet is om in 2018 een krachtige regionale samenwerking op dit onderwerp neer te zetten en toe te werken naar een Regionale Energiestrategie voor Zeeland, zoals ook in landelijk verband afgesproken.

Financiële tabel 1.1.2 Opgavegericht werken

Wat mag het kosten?		(bedragen x € 1.000)
Lasten		2018
010201	Kwaliteitskust	1.550
010202	Zichtbaar Zeeland	2.112
010203	Leefbaarheidsagenda	2.800
010204	Energietransitie	1.202
Totaal Lasten		7.664
Baten		
Totaal Baten		
Saldo Lasten en baten		7.664
Reserves		
Resultaat lasten en baten inclusief reserves		7.664

1.1.3 Grote projecten

Inleiding

Met verschillende grote projecten wordt invulling gegeven aan de ambities van de Provincie Zeeland. Hoewel de projecten in aard en karakter sterk van elkaar verschillen, hebben ze met elkaar gemeen dat het gaat om politiek belangrijke projecten, waarbij het financieel om grote bedragen gaat. In verschillende mate horen daar ook financiële risico's bij. Deze komen nader aan de orde in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Zoals bij vaststelling van het kader grote projecten (juli 2016) is bepaald, zijn de lopende grote projecten begin 2017 opnieuw beoordeeld aan de hand van dat vastgestelde kader. Provinciale Staten hebben in hun vergadering van 17 maart 2017 alle toen lopende projecten opnieuw als grote projecten aangemerkt.

Met het besluit van Provinciale Staten van 4 juli 2017 om de realisatie van het project Perkpolder volledig in handen van de gemeente Hulst te geven, de aandelen van de provincie in Perkpolder Beheer BV over te dragen aan de gemeente Hulst en de opdracht aan Gedeputeerde Staten om voor het einde van het boekjaar 2017 de daarvoor benodigde besluiten te effectueren, komt het project Perkpolder met ingang van 2018 als groot project te vervallen.

Kader Grote Projecten

Met het Kader Grote Projecten is de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten versterkt voor de grote projecten. Dit is ook de reden om in de begroting de grote projecten en daarbij behorende baten en lasten expliciet zichtbaar te maken.

Om vast te stellen of het Kader Grote Projecten in de praktijk afdoende functioneert wordt jaarlijks door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten gezamenlijk stilgestaan bij de sturing op grote projecten en de mogelijkheden om werking van dit kader te verbeteren. In het najaar van 2017 vindt een eerste evaluatie van de werking van het Kader Grote Projecten plaats.

Grote projecten:

- N62 Sloeweg
- N62 Tractaatweg
- Waterdunen
- Natuurpakket Westerschelde
- Thermphos
- MAR-kazerne

Mijlpalen grote projecten 2018:

- De Tractaatweg is in 2018 in uitvoering, gericht op een ingebruikname in de eerste helft van 2019.
- Voor de Sloeweg vinden in 2017 de voorbereidingen plaats, zodat in 2018 en 2019 de stervariant kan worden uitgevoerd.
- In Waterdunen worden de nog aanwezige wegen geamoveerd en worden de inlaatkreek met bodembescherming, verkeersbrug, hotellocatie, het recreatieve middenpad aangelegd. Door de ingebruikname van de getijdenduiker wordt het watersysteem in Waterdunen zout. Overdracht vindt plaats van gronden en beheer aan de partners.
- Binnen het NPW zijn de projecten Perkpolder, Baalhoek en Knuitershoek afgerond en worden die in beheer overgedragen. Het Zwin is in verdere uitvoering. Voorbereiding c.q. start van de uitvoering van verschillende deelprojecten in de Hedwigepolder, Bath, Hoofdplaatpolder en Ossensisse.
- Voor Thermphos samen met Zeeland Seaports en Rijk afspraken maken in vervolg op het advies van de Commissie Samsom, waarin de inspanning voor een spoedige totaalsanering met zo laag mogelijke totale (maatschappelijke) kosten centraal staat.

- De voor de MAR-kazerne benodigde aanpassingen in nutsvoorzieningen en infrastructuur worden in 2017 voorbereid, zodat deze in 2018 tot uitvoering kunnen komen.

Uitgangspunten grote projecten:

- Afspraken vastgelegd in Kader Grote Projecten (2016)
- Versterking kaderstellende en controlerende rol PS
- PS bepalen typering project als “groot project”
- Opdracht wordt in startnotitie vastgelegd
- Vier keer per jaar wordt gerapporteerd
- Besluitvorming PS bij afronding projectfase

Sloeweg N62

Omschrijving

Het project N62 Sloeweg omvat het verdubbelen van de provinciale weg Sloeweg vanaf de aansluiting op Rijksweg A58 ten noorden van Heinkenszand tot de aansluiting op de Bernhardweg ten zuiden van Nieuwdorp. Naast het verdubbelen van de weg worden tevens nieuwe ongelijkvloerse aansluitingen op Rijksweg A58 bij Heinkenszand, de Molendijk bij 's-Heerenhoek en de Bernhardweg bij Nieuwdorp gerealiseerd. Daarnaast worden een aantal bestaande aansluitingen verwijderd, wordt er gezorgd dat de nieuwe en aangepaste aansluitingen goed aansluiten op het bestaande wegennet en wordt het project landschappelijk ingepast.

De Sloeweg maakt deel uit van de totale provinciale weg N62. Daaronder vallen tevens de Westerscheldetunnel, de Sluiskiltunnel en de Tractaatweg (zie ook bijdrage Tractaatweg).

De uitvoering van het project is in 2014 gestart. Begin 2015 bleek dat er bij ongewijzigde uitvoering sprake zou zijn van flinke financiële tekorten en aanzienlijke overschrijding van de planning. Dat is aanleiding geweest om het deel van het project vanaf de aansluiting op Rijksweg A58 bij Heinkenszand tot de aansluiting op de N254 Bernhardweg bij Nieuwdorp in aangepaste vorm uit te voeren (fase 1). Dit wegvak is eind 2016 volgens planning opgeleverd. De besluitvorming over de aansluiting van de N62 Sloeweg op de N254 Bernhardweg (fase 2) heeft op 16 december 2016 plaatsgevonden, waarbij gekozen is voor de uitvoering van de 'ster-variant' met 2x2 rijstroken. De voorbereiding en uitvoering hiervan is belegd bij de Tractaatweg BV.

Doelen

De doelstelling voor het project N62 luidt 'vlot en veilig van Goes naar Gent'. Voor het project N62 Sloeweg is deze hoofddoelstelling uitgewerkt in vier subdoelstellingen:

- Verbeteren van de verkeersafwikkeling. Door het verdubbelen van het aantal rijstroken wordt de capaciteit van de weg vergroot en kan de weg meer verkeer verwerken. Daarmee wordt een goede doorstroming en dus vlottere afwikkeling van het verkeer gewaarborgd. Nu en in de toekomst;
- Verbeteren van de bereikbaarheid. Met het realiseren van de ongelijkvloerse aansluitingen verbetert de bereikbaarheid van de omliggende kernen en die van de industrie en havengebieden;
- Terugdringen van het sluipverkeer. Door het verdubbelen van de weg en het realiseren van ongelijkvloerse aansluitingen wordt de rijtijd verkort waarmee het sluipverkeer wordt teruggedrongen;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid. Dit wordt onder andere bereikt door de aanleg van een middenberm tussen de 2x2 rijstroken. Ook het aanleggen van ongelijkvloerse aansluitingen levert een bijdrage aan het vergroten van de verkeersveiligheid.

Acties 2018/planning

- Binnen de planning wordt gestreefd naar een gereed definitief ontwerp (DO), inclusief alle verleende vergunningen voor het einde van 2017. In 2018 zal dan vervolgens de start van de realisatie plaatsvinden. Volgens planning zal het project dan medio 2019 gereed zijn.

Risico's

Eind juni 2016 zijn de werkzaamheden op het deel tussen Rijksweg A58 en de aansluiting N62 Sloeweg – N254 Bernhardweg (fase 1) afgerond. Ten aanzien hiervan is er enkel nog een financieel risico. Voor de financiering van het project is een bijdrage van € 5 mln. gevraagd aan het ministerie van I&M. Dat verzoek heeft betrekking op het deel dat inmiddels is opgeleverd. De kans dat de gevraagde bijdrage niet wordt verleend lijkt gering. Met de keuze voor de stervariant en de overeenstemming die is bereikt over de maatregelen die worden genomen op grond van de

uitkomsten van de verkeersveiligheidsaudit is de verwachting dat wordt voldaan aan de voorwaarden die het ministerie aan het verlenen van de bijdrage heeft gesteld.

De belangrijkste risico's ten aanzien van de aansluiting N62 Sloeweg – N254 Bernhardweg (fase 2) hebben betrekking op:

- Eisen stakeholders, archeologie en vergunningen
- Financieel: mogelijk is er onvoldoende budget beschikbaar om de uiteindelijk gekozen variant uit te kunnen voeren.

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Na het concreter worden van de planning voor de Sloeweg fase II zal duidelijk worden of ook hier het totale risico voor de realisatie kan worden gedekt binnen de post onvoorzien.

Genomen besluiten

Met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van het project N62 Tractaatweg hebben PS de volgende besluiten genomen:

- 29 mei 2009:
Voorbereidingskrediet beschikbaar stellen van € 8,850 mln.
- 21 december 2012:
Aanvullend krediet beschikbaar stellen van € 43,844 mln. (totale krediet komt daarmee op € 52,7 mln.).
- 25 april 2014:
Aanvullend krediet beschikbaar stellen (na aanbesteding) van € 5,3 mln. (totale krediet komt daarmee op € 58 mln.)
- 3 juli 2015:
Project N62 Sloeweg in aangepaste vorm uitvoeren, de besluitvorming over de aansluiting Sloeweg-Bernhardweg opschorten en een aanvullend krediet beschikbaar stellen van € 18,5 mln. (totale krediet komt daarmee op € 76,5 mln.)
- 16 december 2016:
Aanvullend krediet beschikbaar stellen van netto € 15,1 miljoen. (totale krediet komt daarmee op € 91,6 mln.)
- 16 december 2016:
Besluit tot uitvoeren van de stervariant op aansluiting Sloeweg-Bernhardweg (fase 2)

Tractaatweg N62

Omschrijving

Het project N62 Tractaatweg omvat het verdubbelen van de provinciale weg Tractaatweg vanaf de aansluiting op het tracé door de Sluiskiltunnel ten zuiden van Terneuzen tot aan de grens met België nabij Zelzate. Naast het verdubbelen van de weg worden tevens drie ongelijkvloerse aansluitingen gerealiseerd inclusief aansluiting op de bestaande aansluitende wegen en wordt het project landschappelijk ingepast.

De Tractaatweg maakt deel uit van de totale provinciale weg N62. Daaronder vallen tevens de Sloeweg, de Westerscheldetunnel en de Sluiskiltunnel. De provincie heeft voor de voorbereiding en uitvoering van het project een aparte overheids-B.V. opgericht, de Tractaatweg B.V. De rol- en taakverdeling is in verschillende stukken vastgelegd (overeenkomst van opdracht tussen Provincie en Tractaatweg B.V., de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS en de statuten van de Tractaatweg B.V.).

Doelen

- Verbeteren van de capaciteit van de weg: Door het verdubbelen van het aantal rijstroken kan de weg meer verkeer verwerken. Daarmee wordt een goede doorstroming van het verkeer gewaarborgd;
- Verbeteren bereikbaarheid: Met het realiseren van de ongelijkvloerse aansluitingen verbetert de bereikbaarheid van de omliggende kernen en die van de industrie in de Kanaalzone;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid: Dit wordt onder andere bereikt door de aanleg van een middenberm tussen de 2x2 rijstroken. Ook het aanleggen van ongelijkvloerse aansluitingen levert een bijdrage aan het vergroten van de verkeersveiligheid.

Acties 2018

Begin 2017 zijn de werkzaamheden gegund. Vanaf dat moment is de aannemer gestart met de voorbereiding. Die heeft ongeveer een half jaar in beslag genomen. Daarna is 'de schop in de grond gegaan'.

De planning voor 2018 ziet er grofweg als volgt uit:

- In 2018 vinden de uitvoeringswerkzaamheden hun voortgang, waarbij kan worden uitgegaan van oplevering volgens planning in de eerste helft van 2019.

Risico's

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsv Vermogen. Het totale risico voor de realisatie van de Tractaatweg kan naar verwachting worden gedekt binnen de post onvoorzien.

Genomen besluiten

- PS 29 mei 2009:
Voorbereidingskrediet beschikbaar stellen van € 7,850 mln.
- PS 6 juni 2014:
Aanvullend krediet beschikbaar stellen van € 52,150 mln. (totale krediet komt daarmee op € 60 mln.).
- PS 11 december 2015:
Instemmen met het oprichten van de Tractaatweg B.V.
- PS 15 april 2016:
Vaststellen van de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS
- PS 9 juni 2017:
Herschikking onderhoud n.a.v. aanbesteding: totale krediet komt daarmee op € 64 mln. en voor het onderhoud de komende 15 jaar € 4,2 mln.

Waterdunen

Omschrijving

Het project Waterdunen is een grote gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling. Het is daarmee te beschouwen als een voorbeeld van de Deltawerken 2.0. Waterdunen is een aansprekend project, waarin de kernwaarden van de provincie tot uitdrukking komen: concreet, inspirerend, kleurrijk, eerlijke samenwerking, dienstverlenend, ambitieus, dynamisch en zelfverzekerd. Het wordt een bijzonder en aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten, met een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio. Waterdunen draagt met de getijdennatuur bij aan het natuurherstel van de Westerschelde. Vanaf 2013 wordt gewerkt aan de daadwerkelijke aanleg. De contouren van Waterdunen zijn inmiddels in het veld al goed te zien.

Doelen

Het doel van Waterdunen is drieledig:

- Een oplossing voor kustveiligheid. Duinen en dijken ter hoogte van Breskens vormen één van de Nederlandse zwakke schakels. Met de gekozen wijze van kustversterking is de veiligheid voor 200 jaar gegarandeerd;
- Met de getijdennatuur, een groot slikken- en schorregebied, draagt Waterdunen bij aan het met België afgesproken natuurherstel van de Westerschelde;
- Door de combinatie van kustversterking, (recreatie) natuurontwikkeling en hoogwaardige verblijfsrecreatie ontstaat een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten. Dit zal leiden tot seizoenverlenging en een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio. Bovenstaande doelen bereiken we in samenwerking en afstemming met de andere bij Waterdunen betrokken partijen (Waterschap Scheldestromen, Gemeente Sluis, Het Zeeuwse Landschap en Molecaten) en met de omgeving.

Acties 2018

Naar verwachting worden er in 2018 de volgende werkzaamheden en acties gerealiseerd:

- De aanleg van de inlaatkreek met bodembescherming, verkeersbrug en hotellocatie;
- Het amoveren van de nog aanwezige wegen in Waterdunen en maken van het recreatieve middenpad;
- Ingebruikname van de getijdenduiker waardoor het watersysteem in Waterdunen zout wordt;
- Het ontwerpen en deels uitvoeren van de recreatieve paden en bruggen;
- De overdracht van de gronden en het beheer aan de partners;
- De communicatie over de beleving van Waterdunen.

Risico's

In 2018 zal het risicodossier per kwartaal worden bijgehouden. Het resultaat zal leiden tot optimalisatie van beheersmaatregelen en het vormt de input voor het benodigde bedrag voor onvoorzien in de GREX. De risicoanalyse vormt tevens input voor de planning, waardoor helder wordt wat het effect zal zijn van risico's op de planning.

De belangrijkste risico's voor Waterdunen zijn:

- het vinden van zware bommen;
- het optreden van schade aan de oeverbescherming van de inlaatkreek tijdens de inregelfase, en
- het, bij onvoorziene tegenslagen, langer en/of meer moeten inhuren van externen.

De risico's voor de beheerfase zijn meegenomen in de berekening van het provinciaal weerstandsvermogen en geen onderdeel van de GREX. Het betreft onder meer risico's met betrekking tot:

- hogere kosten dan verwacht voor het overdragen van beheer aan toekomstige beheerders;
- herstelkosten door schade aan de inlaatkreek als gevolg van het getij in het gebied;
- kosten als gevolg van het later afnemen van de gronden door Molecaten;
- kosten als gevolg van planschade.

Genomen besluiten

De scope van het project Waterdunen is vastgelegd in het inrichtingsplan (Gedeputeerde Staten, 2009), dat als onderlegger heeft gediend voor het door Provinciale Staten op 1 oktober 2010 vastgestelde inpassingsplan. Als gevolg van grondonderhandelingen en een nadere detaillering richting uitvoering heeft een aantal wijzigingen in de scope plaats gevonden, die in de 1e herziening van het inpassingsplan (PS, 13 december 2013) zijn vastgelegd. In de PS vergadering van 4 november 2016 is de GREX 2017 vastgesteld. De geactualiseerde GREX 2018 wordt in december 2017 vastgesteld.

Natuurpakket Westerschelde

Omschrijving

Het programma Natuurpakket Westerschelde richt zich op het realiseren van 600 ha estuariëne natuur, volgens het Convenant Rijk-Provincie (2005), over de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010. Het belangrijkste beoogde effect is natuurherstel van de Westerschelde. Het zal nog geruime tijd duren voordat definitief vastgesteld kan worden of alle beoogde estuariëne natuur ter plaatse is gerealiseerd. In de loop van de jaren is het programma geleidelijk aan van de planvoorbereidingsfase in de uitvoeringsfase terecht gekomen. Minder herkenbaar als maatschappelijke effecten zijn de nevenopgaven landbouwflankerend beleid, de ontwikkeling van een Grenspark en de impuls voor de gemeenten Hulst en Sluis.

Doelen

Het realiseren van:

- Hertogin Hedwigepolder (295 ha);
- Uitbreiding Zwin (10 ha);
- Middengebied Waterdunen (53 ha) en Perkpolder (35 ha);
- Buitendijks (5 deelprojecten 216 ha);
- Landbouwflankerend beleid (subsidie € 6,5 mln. en grondruilbank € 6,5 mln.);
- Overige afspraken (Grenspark, impuls Hulst en Sluis en de monitoring).

Acties 2018

- Afgerond zijn de projecten Perkpolder, Baalhoek en Knuitershoek die in beheer worden overgedragen;
- Voortgaan met de uitvoering van de deelprojecten Waterdunen (zie betreffende paragraaf) en het Zwin;
- Voortgaan met de voorbereiding c.q. start van de uitvoering van verschillende deelprojecten in de Hedwigepolder, Bath, Hoofdplaatpolder en Ossensisse;
- Invulling geven aan de overige afspraken (landbouwflankerend beleid, Grenspark, impuls Hulst en Sluis en de monitoring).

Risico's

- Een politiek/bestuurlijk risico voor het ministerie van Economische Zaken en de Provincie is dat de afgesproken 600 ha estuariëne natuur niet wordt gerealiseerd. Er ligt nog steeds een ingebrekestelling van de Europese Commissie aan Nederland;
- Er zijn juridische risico's die de realisatie van projecten in gevaar kunnen brengen, variërend van een uitspraak in de onteigeningsprocedure, het niet verkrijgen van vergunningen, het niet voldoen aan vergunningsvoorwaarden etc.;
- Er zijn risico's met betrekking tot fouten of nalatigheden die verwijtbaar zijn als gevolg waarvan het Rijk toch financiële claims bij de provincie neerlegt;
- Er zijn risico's op conflicten tussen stakeholders waardoor de realisatie van het programma in gevaar komt.

Genomen besluiten

- Besluit 7 oktober 2005 Voorstel PS invulling Schelde Estuarium;
- Besluit 30 januari 2006 Convenant Rijk en Provincie Natuurpakket Westerschelde;
- Brief van 8 november 2016 over de voortgang van het NPW programma aan PS.

Thermphos

Omschrijving

In 2012 is Thermphos failliet gegaan. Thermphos was de enige overgebleven fosfor producent in Europa. Het is de eerste en enige locatie ter wereld waar het fosfor(slik) ook echt wordt opgeruimd. Dat blijkt een stuk weerbarstiger dan verwacht.

In 2014 is door Provincie Zeeland en Zeeland Seaports (ZSP) een deal met curatoren gemaakt. Er is uit de boedel een bedrag ad € 35 miljoen ontvangen voor de fase van veiligstelling van het Thermphos terrein. Dit houdt in het opruimen van de fosfor en het (bereikbare) radioactieve materiaal. Hier tegenover staat dat alle verplichtingen van de curatoren zijn overgenomen. Ten behoeve van de sanering heeft ZSP een dochtermaatschappij opgericht: Van Citters Beheer B.V. (VCB). VCB heeft een projectorganisatie, die de uitvoering van de werkzaamheden aanstuurt.

Voor de uitvoering van de saneringsactiviteiten werd in 2014 een Turnkey-overeenkomst (TKO) met een aannemerscombinatie afgesloten. Daarbij werd afronding voorzien in mei 2016. Door diverse problemen is deze datum ver overschreden. In maart 2017 heeft VCB besloten te TKO te ontbinden en is een nieuw Plan van Aanpak opgesteld, gebaseerd op een totale sanering van het voormalige Thermphos-terrein.

De Provincie staat op dit moment in voor de meerkosten voor het passief veilig stellen van het voormalige Thermphos terrein. In het genoemde plan van aanpak is afronding daarvan voorzien in mei 2018.

Op 23 augustus 2017 heeft de Commissie Samsom haar advies ten aanzien van de sanering van het voormalige Thermphos-terrein opgeleverd. Daarin wordt geadviseerd te voorzien in een gelijke verantwoordelijkheid voor Provincie, Zeeland Seaports en Rijk in de gehele sanering. Ten tijde van het opstellen van deze begroting lopen de gesprekken over de opvolging van het advies van de Commissie Samsom.

Doelen

Sanering van het bedrijfsterrein Thermphos in Vlissingen zodanig dat er een (passief) veilige toestand wordt bereikt, waarbij tijdens de sanering wordt ingestaan voor de veiligheid.

Acties 2018

- Minimaal zorg dragen dat via Van Citters Beheer in 2018 wordt gekomen tot een passief veilig terrein.
- Als bevoegd gezag zorgen dat wordt gekomen tot een revisievergunning van de sanering, waarbij na verwerking van het fosforslib BRZO-status en RIE4-status van het terrein af kunnen.
- Samen met Zeeland Seaports en Rijk afspraken maken in vervolg op het advies van de Commissie Samsom, waarin de inspanning voor een spoedige totaalsanering met zo laag mogelijke totale (maatschappelijke) kosten centraal staat.

Risico's

- Provincie Zeeland staat op dit moment garant voor de meerkosten van de saneringsactiviteiten tot het moment van passief veilig. Hogere saneringskosten voor het passief veilig maken dan geraamd in het Plan van Aanpak leiden tot hogere kosten voor de Provincie.
- Uitloop van de saneringswerkzaamheden ten aanzien van de in het plan van aanpak opgenomen planning leiden tot hogere beheerskosten voor de Provincie en daarnaast is er sprake van een risico op hogere maandelijkse beheerskosten.

Genomen besluiten

- Overeenkomst van oktober 2014 tussen curatoren Thermphos, Zeeland Seaports (ZSP) en Provincie Zeeland betreffende onder meer de sanering en opruiming van het bedrijfsterrein van Thermphos en de overdracht van rechten van erfpacht en opstal.
- Overeenkomst van oktober 2014 tussen ZSP en Provincie Zeeland, ter zake van de sanering van het Thermphos-terrein in Vlissingen.
- Op 16 juni 2014 hebben Provinciale Staten besloten geen bedenkingen te hebben tegen de overeenkomsten zoals die toen voorlagen.
- Statenvoorstel beschikbaar stellen van 1,1 miljoen euro 18 november 2016
- Statenvoorstel beschikbaar stellen van 2,5 miljoen euro van 13 januari 2017.
- Statenvoorstel Plan van Aanpak VCB 21 april 2017
- Statenvoorstel beschikbaar stellen van 4,5 miljoen euro van 9 juni 2017

MAR-kazerne

Omschrijving

Dit project omvat de verhuizing van de nu in Doorn gevestigde Van Braam-Houckgeestkazerne en het Logistiek Complex Maartensdijk naar de nieuwe te realiseren Michiel Adriaanszoon de Ruyter Kazerne (MAR-kazerne). Binnen Defensie is een uitvoeringsorganisatie opgericht, om de verhuizing tot stand te brengen. Defensie, met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), is verantwoordelijk voor de bouw van de Michiel Adriaanszoon de Ruyterkazerne Vliissingen.

Het provinciale project is primair gericht op het nakomen van de per brief van augustus 2012 door de Provincie bevestigde toezegging voor het om niet en bouwrijp beschikbaar stellen van de gronden. Deze toezegging is gedaan vanwege de grote positieve sociaaleconomische gevolgen van de kazerne. Op de schaal van de Zeeuwse arbeidsmarkt zijn de effecten enorm. De 1780 arbeidsplaatsen op de kazerne zelf zorgen voor nog eens 385 extra arbeidsplaatsen bij toeleveranciers en als gevolg van consumptieve bestedingen ('Impact Marinierskazerne Vliissingen', Ecorys, 21 januari 2013). Deze 2165 nieuwe banen kunnen een breed uitstralingseffect hebben op o.a. onderwijs en voorzieningen in Zeeland. Dit is mede afhankelijk van de woonplaatskeuze van de kazernemedewerkers. Provinciale inzet is gericht op het maximaliseren van de sociaaleconomische gevolgen. De provincie functioneert daarnaast voor Defensie als regionaal aanspreekpunt.

Doelen

Het doel van het project MAR-kazerne is om in nauwe samenwerking met Gemeente Vliissingen en Waterschap Scheldestromen:

- De door de Provincie gedane toezegging, om de gronden om niet en bouwrijp aan te leveren, gestand te doen;
- Defensie in staat stellen de kazerne zo snel mogelijk, tegen zo laag mogelijke kosten en met draagvlak binnen de regio te realiseren;
- Maximalisatie van de (economische en maatschappelijke) effecten van de kazerne voor de Zeeuwse samenleving te bewerkstelligen.

Op het moment dat het eerste projectdoel bereikt is (na het aanleveren van de grond, het afkopen van het bouwrijp maken, c.q. uitvoeren van de vierde overeenkomst, en het realiseren van de wegontsluiting en nutsvoorzieningen), zal een expliciet keuzedocument worden opgesteld over de wijze van voortzetting van het project, gericht op de twee resterende doelen.

Acties 2018

- Uitvoering (financiële) afspraken in overeenkomsten met Vliissingen en Defensie;
- Uitvoering benodigde aanpassingen in nutsvoorzieningen door K&L-eigenaren;
- Opstellen bestekken en start uitvoering infrastructurele aanpassingen;
- Begeleiding uitvoering bodemsanering;
- Uitvoeren promotie-acties richting Doorn;
- Voortzetting afstemmingsoverleg met Defensie en RVB parallel aan aanbestedings- en ontwerptraject met oog op vergunningentraject, de consequenties op gebied van bodem, archeologie, geur en NGE, en eventuele meekoppelkansen.

Risico's

- Extra bodemsaneringen nodig op basis van winnend ontwerp;
- Er kunnen met het HWBP geen afspraken gemaakt worden over subsidiëring van de aan de infrastructurele werken gekoppelde dijkverzwaring;
- Onenigheid met Defensie over kostenverdeling m.b.t. nutsvoorzieningen kan leiden tot meerkosten;
- Alsnog bronmaatregelen op RWZI nodig;
- Extra kosten voor ruiming bommen die het resterende budget van € 100.000 te boven gaan. Beheersmaatregelen zijn geformuleerd en in uitvoering, om kans en/of effect van bovengenoemde risico's te beperken/voorkomen. De financiële risico's kunnen gedekt worden uit het beschikbare budget project onvoorzien.

Genomen besluiten

- Besluit november 2013: beschikbaar stellen van € 15 mln. voor project MAR-kazerne;
- Besluit juli 2014: vaststelling inpassingsplan;
- Bestuursovereenkomst Kostendeling Grondossier MAR-kazerne, juni 2016.

Financiële tabel 1.1.3 Grote projecten

Wat mag het kosten?		(bedragen x € 1.000)
Lasten		2018
010301	Sloeweg	894
010302	Tractaatweg	19.981
010303	Waterdunen	11.580
010305	NPW	26.986
010306	MAR-kazerne	618
019999	Ambtelijke inzet	2.089
Totaal Lasten		62.148
Baten		
010302	Tractaatweg	19.434
010303	Waterdunen	10.800
010305	NPW	26.986
010306	MAR-kazerne	618
Totaal Baten		57.838
Saldo Lasten en baten		4.310
Reserves		
toevoeging reserve		1.366
Resultaat lasten en baten inclusief reserves		5.676

1.2 Programma Fysieke omgeving

Inleiding

Het Omgevingsplan Zeeland 2012 -2018, dat door Provinciale Staten is herzien in 2015 en 2016, is hét strategisch beleidskader voor de fysieke omgeving.

Het provinciaal omgevingsbeleid kent drie hoofddoelen:

- een sterke economie
- een goed woon- en werkklimaat en
- kwaliteit van water en het landelijk gebied.

Het programma fysieke omgeving bestaat uit de onderdelen bodem, water, milieu en ruimte die aan de drie hoofddoelen bijdragen. Het beleid is in 2015 gewijzigd met de vaststelling van de herziening van het Omgevingsplan in verband met de Kaderrichtlijn Water (EU-KRW) en de Richtlijn overstromingsrisico's (EU-ROR) alsmede met de herziening van het Omgevingsplan in 2016. In lijn met de komende nieuwe Omgevingswet, zal het huidige Omgevingsplan in 2018 opgaan in een bredere Zeeuwse Omgevingsvisie. Het jaar 2018 zal dan ook in het teken staan van de integratie van provinciaal beleid en regelgeving door middel van de vaststelling van een nieuwe Omgevingsvisie en een nieuwe Omgevingsverordening.

Implementatie nieuwe Omgevingswet

Het was aanvankelijk de bedoeling dat de nieuwe Omgevingswet in 2019 in werking zou treden. Naar verwachting wordt de inwerkingtreding uitgesteld tot een later tijdstip (tijdstip nog niet exact bekend). De nieuwe wet brengt een aanzienlijke verandering met zich mee. Dit omvat onder andere het opstellen van een provinciale Omgevingsvisie, een digitaliseringstraject en een intern- en extern traject met als doel overeenstemming te krijgen in werkwijzen, structuurveranderingen en procesafspraken tussen gemeenten, Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen, de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD) en de DCMR Milieudienst Rijnmond. De Provincie pakt hiervoor de regie, verbindt partijen en vormt de schakel tussen Rijk en regio.

Maatschappelijk effect

Als beleidsbepaler, kwaliteitsbewaker, belangenbehartiger, ontwikkelaar en investeerder draagt de Provincie bij aan een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van water en het landelijk gebied.

Speerpunten 2018:

- Voorbereiding inwerkingtreding Omgevingswet, inclusief opstellen Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en het uitwerken van werkwijzen, veranderingen in de organisatie en bestuurlijke afspraken tussen Zeeuwse partijen
- Regionale uitwerking Deltaprogramma (Kust, Zuidwestelijke Delta) voor de thema's Waterveiligheid, Zoetwater door onder meer implementatie Meerlaagsveiligheid, Kaderrichtlijn Water en coördinatie regionale klimaatadaptatiestrategie Zeeland
- Voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.1 voor vergunningverlening, toezicht en handhaving
- Implementatie beleid voor Vergunningverlening, toezicht, handhaving en specialisaties
- Uitwerken mogelijkheden structuurversterking landelijk gebied
- Bevorderen transitie duurzame landbouw
- Faciliteren regionale programmering woningbouw en bedrijventerreinen; onderzoeken gericht op woningbehoefte en woningbouwbeleid; voor de Provinciale Impuls Wonen en herstructurering van bedrijventerreinen: zie het programma Investeren, opgaven en grote projecten

Reguliere taken:

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven, waarvoor de Provincie vergunningverlenend gezag is
- Toezicht op kwaliteit, hygiëne en veiligheid zwemwater
- Toezicht op de uitvoering van zwemwatertaken door verantwoordelijke overheden, de communicatie naar burgers over veiligheid en waterkwaliteit en het jaarlijks vaststellen van zwemwaterlocaties
- Vergunningverlening en toezicht op bodemsaneringen en nazorg
- Uitvoering van bodemonderzoeken en bodemsaneringen
- Bodem en ondergrondaspecten inbrengen in maatschappelijke en gebiedsopgaven
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving voor vuurwerkevenementen, luchtvaart, ontgroningen en grondwateronttrekkingen
- Uitvoeren programma Impuls omgevingsveiligheid
- Accounthouderschap van de RUD Zeeland en de Brzo RUD (DCMR)
- interbestuurlijk toezicht voor wat r.o. en milieutaken betreft
- Overleg over ruimtelijke plannen met betrokken bestuursorganen
- Toezicht op huisvesting statushouders
- Kaderstelling oppervlaktewateren en grondwater, toezicht op het waterschap, ook op de waterveiligheidsstaak
- Berekenen en actueel houden van overstromingsgevolgen
- Goedkeuren projectplannen dijkversterkingen en vooroeverbestortingen primaire keringen
- Aanwijzen en normeren regionale waterkeringen, inclusief toezicht op de cycli van beheer, onderhoud, toetsing en verbetering door het waterschap
- Grondwaterbeheer, grondwatermonitoring, databeheer en rapportage
- Relatiebeheer met gemeenten

Beleidskader:

- Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 (gedeeltelijk herzien in 2015 en 2016)
- Verordening ruimte Provincie Zeeland (gewijzigd in 2016)
- Provinciale Waterverordening Zeeland (gewijzigd in 2016)
- Oog op Zeeland – nota handhaving natuur en milieu (herzien in 2012); wordt naar verwachting eind 2017 vervangen door nota Vergunningverlening, toezicht en handhaving + specialisaties
- Provinciale Milieuverordening Zeeland 1993 (gewijzigd in 2017)
- Landschapsverordening Zeeland
- Ontgroningenverordening Zeeland
- Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsrecht Zeeland 2016
- 't Zeeuws Bodemvenster 2012-2018.

Ruimte

Het doel van het ruimtelijk beleid is bij te dragen aan een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van het landelijk gebied. De Provincie stelt kaders die voornamelijk door de gemeenten worden ingevuld. Woningbouw, bedrijfslocaties en andere grote ontwikkelingen worden regionaal afgestemd. Het uitgangspunt is dat ruimtelijk beleid voldoende ruimte geeft aan economische ontwikkelingen en een duurzame groei bevordert.

Dit wordt bereikt met de inzet van de wettelijke instrumenten, maar vooral ook met procesbegeleiding, kennisuitwisseling, advisering en subsidieverlening voor herstructurering.

Milieu

Het provinciaal milieubeleid is gericht op het optimaal faciliteren van de economische ontwikkeling van Zeeland in combinatie met een gezonde en veilige omgeving. Uitgangspunt is gelijke toepassing van milieuregelgeving zodat een gelijk speelveld ontstaat. De uitvoering van het milieubeleid is

gemandateerd aan de RUD Zeeland en voor de Brzo taken aan de DCMR, zijnde de Brzo-RUD. In 2018 wordt, samen met de RUD Zeeland, Zeeuwse gemeenten en het Waterschap, gewerkt aan de implementatie van de in 2017 vastgestelde PxQ risico- en verrekeningsystematiek.

Bodem

Het provinciaal bodembeleid is gericht op het duurzaam benutten van kansen die de bodem biedt voor maatschappelijke opgaven in Zeeland. Samen met de agro-keten wordt gewerkt aan gezonde en veerkrachtige bodems onder een economisch sterke en innovatieve agrarische sector. Tegelijk worden daarmee ook doelen uit de Kaderrichtlijn Water bediend. Om Zeeland klimaatrobust te maken wordt onderzocht hoe de bodem kan worden ingezet voor opslag van zoet water, infiltratie van overtollige neerslag en het voorkomen van hittestress in de bebouwde omgeving. In het kader van de opgaven Zichtbaar Zeeland en Kwaliteitskust zal, samen met de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Oost-Vlaanderen worden toegewerkt naar de status van UNESCO GeoPark voor een gedeelte van het grondgebied van de 4 provincies. Het bodemkundig aardkundig erfgoed en de betekenis daarvan in het hedendaagse Zeeland staan daarin centraal.

Water

Het waterbeleid richt zich op het faciliteren van functies, zoals stedelijke omgeving, drinkwater, landbouw, natuur en het realiseren van maatschappelijke opgaven vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Vanuit het Deltaprogramma wordt gewerkt aan regionale doorvertaling van de Deltabeslissingen Zoetwater, Waterveiligheid en Ruimtelijke Adaptatie. Vanuit het op Prinsjesdag 2017 te verschijnen Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie wordt de komende jaren extra regionale inspanning verwacht. Voor Provincies betekent dit onder meer dat zij in Omgevingsvisies een klimaatadaptatiestrategie vastleggen en regionaal een regierol oppakken. Dit houdt ook in dat bij ruimtelijke ontwikkelingen meer rekening zal moeten worden gehouden met nadelige effecten van overstromingen, extreme neerslag, hitte en droogte. De inzet is mede gericht op aanbod en vergroting van de hoeveelheid kwalitatief schoon zoet (grond)water, het behalen van waterkwaliteitsdoelen in oppervlakte- en grondwater, het optimaliseren van het gebruik van zoet water en het laten afnemen van de vraag hiernaar in het programma Proeftuin Zoet Water.

In samenwerking met het waterschap wordt ingezet op het verwezenlijken van pilotprojecten die aansluiten op in de strategische visie waterbeheer 2050 opgenomen ambitie, visie en doelen. De Provincie verbindt partijen en laat uitvoering over aan partijen die daarvoor verantwoordelijk zijn. Uitvoering vindt grotendeels plaats via het investeringsprogramma Zuidwestelijke Delta. De Provincie zoekt bij noodzakelijke kustversterkingen naar 'meekoppelkansen' via de concepten van "Parels" en "Meer Met Dijken Doen". Verder is de provincie verantwoordelijk voor het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen. Er wordt gewerkt aan het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW).

Doelen en acties

Het Omgevingsplan kent drie hoofddoelen. Deels worden deze mede behaald door acties die vallen onder het programma Investerings, Opgaven en Grote projecten en de programma's Regionale economie, Regionale bereikbaarheid en Natuur en platteland.

Vorbereiding Omgevingswet

Acties:

- Opstellen Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Zeeland; in 2018 voortzetting projectmatige aanpak voor integratie beleid voor ruimte, milieu, water, natuur, landschap, verkeer en vervoer
- Overige voorbereidingsacties zoals vormgeven digitaal stelsel Omgevingswet en interne- en externe samenwerkingsstructuren, organisatieverandering

Sterke economie

Subdoel: Beter benutten van havengebieden en bedrijventerreinen

Acties:

- Bieden van voldoende planologische ruimte voor havens en bedrijven. Voor bedrijventerreinen doen we dit door middel van regionale programmering (samenwerkende gemeenten), efficiënter gebruik bestaand aanbod, uit de markt nemen van niet-passend aanbod, voorkomen toevoeging onnodig nieuw aanbod en toepassing van de duurzaamheidsladder
- Bevorderen kwaliteit en concentratie van bedrijventerreinen, bundeling van buisleidingen en bundeling van hoogspanningslijnen via planologisch spoor
- Versterken van de plattelandseconomie.

Subdoel: Vernieuwing in de recreatie, visserij, schaal en schelpdiersector en de landbouw

Acties:

- Ondersteuning verbreding en schaalvergroting landbouw
- Afwegen wenselijkheid verdere ruimte voor concentratielocaties glastuinbouw en bevorderen sanering glastuinbouw op solitaire locaties
- Tegengaan nieuwvestiging intensieve veehouderij en bevorderen verduurzaming bestaande bedrijven

Goed woon- en werkklimaat

Subdoel: Toekomstbestendige woningmarkt en voldoende voorzieningen per regio (tevens onderdeel van de maatschappelijke opgave Leefbaarheidsagenda).

Acties:

- Bevorderen behoud van voldoende voorzieningen per regio door middel van regionale afstemming en bijdragen aan de bereikbaarheid
- Bevorderen evenwichtige ontwikkeling kwaliteit en aantal woningen door middel van regionale afstemming, stimuleren verbetering van de woningvoorraad en toepassing van de duurzaamheidsladder

Uitvoering van bovenstaande acties verloopt via het verlenen van financiële bijdragen, overleg, relatiebeheer en inzet van formeel wettelijke instrumenten (waaronder inzet instrumenten voor doorwerking provinciaal beleid in ruimtelijke plannen van andere overheden).

Subdoel: Gezonde leefomgeving

Acties:

- Opdragen aan de RUD-Zeeland en de DCMR dat zij werkzaamheden voor de provincie uitvoeren conform het landelijk vastgesteld kwaliteitsniveau 2.1 dat ook als uitgangspunt is opgenomen in de provinciale Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsrecht Zeeland 2016
- Volgen van de beleidscyclus Big Eight VTH + S, door middel van het vaststellen van een uitvoeringsprogramma Vergunningverlening, toezicht en handhaving 2018, evaluatie van het Uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving Wabo 2017 en tussentijdse evaluatie en eventuele aanpassing van het VTH + S beleid in 2018
- Invulling geven aan het opdrachtgeverschap van de RUD Zeeland en van de Brzo-RUD (DCMR), door middel van het afsluiten en monitoren van de dienstverleningsovereenkomsten 2018 en het evalueren van de jaarcijfers 2017
- Proefdraaien met de PxQ methodiek bij de RUD Zeeland in 2018

- Publiceren van informatie over VTH op internet en hiertoe de Gedragsregel handhavingsinformatie aanpassen
- Coördineren regionale afstemming tussen bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhavingspartners
- Toezien op veilige zwemlocaties
- In 2018 begeleiden van de uitvoering van bodemsaneringen

Water, bodem en landelijk gebied met kwaliteit

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

Acties:

- Bevorderen van een goed en efficiënt functionerende waterketen
- Bevorderen goede chemische kwaliteit grondwateren
- Aanwijzen en bewaken beschermingsgebieden drinkwaterwinningen
- Tegengaan verdroging natuurgebieden, met name Natura 2000
- Opstellen lange termijn strategie
- Toewerken naar het verkrijgen van de UNESCO GeoPark status door kandidaatstelling in 2018 voor het oostelijk deel van Zeeland, westelijk Noord-Brabant en de Vlaamse grensstreek
- Berekenen en actueel houden overstromingsgevolgen in kader van EU-ROR
- Aanwijzen en normeren van "natte" en "droge" regionale keringen
- Stimuleren medegebruik waterkeringen via Meer Met Dijken Doen en Parels
- Opzetten van pilotprojecten regionaal waterbeheer overeenkomstig ambitie, visie en doelen strategische visie waterbeheer 2050
- Monitoren van de beleidsmatige voortgang van de uitvoering van maatregelen die worden genomen door Waterschap Scheldestromen

Subdoel: Voldoen aan het terugdringen van regionale wateroverlast

Acties:

- Zoeken naar synergie mogelijkheden met provinciale opgaven zoals natuurontwikkeling
- Monitoren van de beleidsmatige voortgang van de uitvoering van maatregelen die worden genomen door Waterschap Scheldestromen

Subdoel: Voldoende zoet water en optimalisatie van zoet water gebruik

Acties:

- Regionale proeftuin Zoet water, uitvoering van 4 zoetwaterpilots
- Bepalen waterbeschikbaarheid per Zeeuws deelgebied in samenwerking met waterschap en belanghebbenden
- Behoud en vergroting zoete grondwatervoorraden, herziening grondwaterbeleid 2018
- Robuustwatersysteem Zeeuws Vlaanderen, bij toekenning deelname in Horizon 2020 project

Subdoel: Duurzaam bodemgebruik en geen ongewenst bodemgebruik diepere ondergrond

Acties:

- Uitvoeren pilots duurzaam bodemgebruik met belanghebbenden en mede overheden
- Bescherming en informatievoorziening archeologische en aardkundige waarden
- Duurzaam bodemgebruik is als logisch onderdeel binnen de maatschappelijke opgaven voor het voetlicht geplaatst

Trendindicatoren

Trendindicatoren

	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Aantal geconstateerde overtredingen bij bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent.</i>					
• <i>Het aantal uitgevoerde emissiemetingen lucht</i>	25	35	33	38	45
• <i>Het aantal overtredingen van luchtvoorschriften</i>	2	5	4	8	6
<i>Aantal klachten overlast.</i>					
• <i>Aantal ingediende klachten</i>	628	190	264	573	343
• <i>Aantal klachtensituaties</i>	460	132	215	123	84
<i>Alle zwembaden en zwemgelegenheden waar in oppervlaktewater wordt gezwommen, voldoen in de periode 2012-2018 aan de veiligheidseisen (aantal overtredingen).</i>					
• <i>Aantal zwembaden</i>	130	130	128	128	122
• <i>Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd</i>	17	25	17	46	32
• <i>Aantal zwemgelegenheden in oppervlaktewater</i>	55	55	55	54	57
• <i>Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd</i>	0	0	0	0	0
<i>Aantal woningen binnen geluidszones rond industrieterreinen waarvoor geldt dat, ook na saneringsmaatregelen, de geluidsbelasting van 60 dB(A) wordt overschreden is in 2018 verminderd ten opzichte van 2012.</i>					
	14	12	11	11	11
<i>Milieuhygiënische spoedlocaties bodemverontreiniging zijn uiterlijk in 2020 gesaneerd of beheersbaar gemaakt.</i>					
• <i>Aantal spoedlocaties in uitvoering of nog op te pakken</i>				11	10
<i>Goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen.</i>					
• <i>Aantal saneringen in uitvoering</i>		31	54	35	55
• <i>Aantal overtredingen</i>	6	4	1	3	7
<i>Waterkwaliteit (oppervlaktewater)</i>					
• <i>percentage waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit</i>	0	0	0	0	

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2016	Streefwaarde 2018	Einddoel
Voldoende bedrijventerreinen	Beschikbaar areaal uitgeefbaar bedrijventerrein t.o.v. vraag (kwantitatief)	Aanbod: 162 ha Vraag: 112 ha		Vraag en aanbod in evenwicht
Milieubelasting door uitstoot bedrijven waardoor de provincie de milieuvergunning verleent, is in 2018 verminderd ten opzichte van 2006	Gemeten en berekende emissiegegevens	Nog niet bekend	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006
Er wordt voldaan aan de wettelijke normen en grenswaarden voor een goede luchtkwaliteit	Gemeten immissiemetingen bij meetpunten Zierikzee en Philippine	Voldoet aan gestelde normen	Blijft voldoen aan gestelde normen	Blijft voldoen aan gestelde normen

Financiële tabel 1.2 Fysieke omgeving

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Lasten	2018
020101 Voorbereiding omgevingswet	337
020103 Goed woon- en werkklimaat	9.191
020104 Water, Bodem en landelijk gebied met kwaliteit	2.120
029999 Ambtelijke inzet	3.403
Totaal Lasten	15.051

Baten	
020101 Voorbereiding omgevingswet	24
020103 Goed woon- en werkklimaat	47
020104 Water, Bodem en landelijk gebied met kwaliteit	197
Totaal Baten	269

Saldo Lasten en baten	14.782
------------------------------	---------------

Reserves	
toevoeging reserve	452
onttrekking reserve	3.748

Resultaat lasten en baten inclusief reserves	11.486
---	---------------

1.3 Programma Natuur en Platteland

Inleiding

In april 2017 is door Provinciale Staten de Natuurvisie 2017-2022 vastgesteld. Hierin zijn de ambities voor alle facetten van het natuurbeleid in hoofdlijnen opgenomen. Het gaat dan om natuurontwikkeling, natuurbeheer, natuurbescherming, natuurherstel, natuurverbreding en –beleving. Daarbij is gekozen voor drie pijlers: behoud van het aantal soorten planten en dieren in Zeeland, vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en versterking van de relatie tussen natuur en economie. Deze pijlers sluiten aan bij de speerpunten van de nationale Natuurvisie en zijn bij de evaluatie van het natuurbeleid in 2017 door het Planbureau van de Leefomgeving beoordeeld. In 2017 is ook de wet Natuurbescherming in werking getreden. Gelet op de krappe tijdsperiode en om een soepele overgang te bewerkstelligen, is de wet beleidsarm geïmplementeerd. Zowel in het traject van de Natuurvisie als bij implementatie van de nieuwe wet is gevraagd om nadere uitwerking van beleidskeuzes. Dit traject is eind 2017 opgestart en zal in 2018 resulteren in een beleidsnota Natuurwetgeving die bij de uitvoering van de natuurtaken sturing geeft. Op deze wijze krijgt de Zeeuwse Natuur de aandacht die zij verdient.

De Zuidwestelijke Delta is, samen met de Waddenzee, immers één van de belangrijkste knooppunten op de route van veel trekvogels. De Westerschelde is het laatste deltawater van Nederland waar nog sprake is van een open verbinding en een natuurlijke overgang van rivier naar zee. Dit 'estuarium' is qua aard en omvang uniek in Europa. Het Verdrongen land van Saeftinghe is een van de grootste schorgebieden in Nederland en het grootste brakwaterschor van Noordwest-Europa. De Wester- en Oosterschelde zijn belangrijke kraamkamers voor vissen en kreeftachtigen.

De Nederlandse duinen zijn als ecosysteem uniek in de wereld. Ze zijn van Europese betekenis vanwege hun uitgestrektheid, variatie en bijzondere samenstelling van plantensoorten. De invloed van de zee en de rivieren heeft geresulteerd in een unieke natuur en een uniek landschap. Nergens ter wereld is zo'n dichtheid aan polders en dijken te vinden als in Zeeland. Ook de vele kreken en welen zijn bijzonder. De Zeeuwse poelgraslandreservaten met hun slechte waterhuishouding, holle-bollige oppervlak, grillige perceelvormen en vaak brakke water, behoren tot de weinige die nog bewaard zijn gebleven in Nederland en Vlaanderen.

De provincie is verantwoordelijk voor deze natuur en heeft hierover afspraken gemaakt met het Rijk. Het Rijk heeft hiervoor middelen en gronden beschikbaar gesteld en de provincie de mogelijkheid gegeven extra gronden te kopen. De verkoopopbrengst respectievelijk meerwaarde van deze specifieke gronden komt volgens afspraak ten goede aan de natuur. Bij natuurontwikkeling speelt ook het kavelruilbureau Zeeland een belangrijke rol. Daarom is ervoor gekozen om het kavelruilbureau Zeeland, de grondbank Zeeland en resultaat Grondbank op te nemen in dit programma. Deze instrumenten bedienen echter ook alle andere beleidsvelden van de provincie. Natuur maakt ook onderdeel uit van de investeringsagenda. Voordat de middelen hieruit nodig zijn zullen de reguliere begrotingsposten en de grondopbrengsten worden aangewend.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland zet met organisaties, ondernemers en bewoners in op verbetering van de biodiversiteit. Door aanleg van natuur, goed beheer van bestaande natuur en het landschap en inzet op natuurbeleving en -verbreding zorgen natuur en het karakteristieke Zeeuwse landschap voor een aantrekkelijke omgeving voor inwoners, toeristen en andere bezoekers.

Speerpunten 2018:

- Vaststellen van beleidsnota Natuurwetgeving na consultatie maatschappelijk veld;
- Start van de verdergaande samenwerking tussen instellingen op het gebied van natuurpromotie en –educatie, waarbij in 2018 het eerste gezamenlijke jaarprogramma verschijnt waarvoor één subsidie wordt verstrekt;
- In 2017 heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de evaluatie van het Natuurpact uitgevoerd. De algemene conclusie is dat de biodiversiteit na een jarenlange negatieve trend toe zal nemen van 55% naar 65% (in 2027) als provincies alle plannen uitvoeren. Het PBL heeft ook aanbevelingen gedaan die in 2018 in interprovinciaal verband worden opgepakt.
- Vaststellen Natura 2000 beheerplannen voor de Manteling van Walcheren en de Yerseke en Kapelse Moer;
- Het Natura 2000 beheerplan voor de Kop van Schouwen gaat in procedure;
- Pilot actieve soortbescherming;

Reguliere taken:

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer;
- Subsidieverlening aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert. Het rijk verstrekt in 2017 eenmalig een extra bijdrage van 20Miljoen aan de provincies om het agrarisch natuurbeheer een kwalitatieve impuls te geven. Het collectief Poldernatuur is in 2018 verantwoordelijk om met een goede invulling hiervoor te komen. Voor Zeeland zal het gaan om ca 200.000 euro;
- Voor faunabeheer heeft Provincie Zeeland een subsidierelatie met de Faunabeheer Eenheid, die het Faunabeheerplan opstelt;
- Het (mede)opstellen van Natura 2000 beheerplannen;
- Vergunningverlening in het kader van wet Natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming;
- Uitvoering van herstel- en instandhoudingsmaatregelen in bestaande Natura 2000 gebieden en het Natuurnetwerk Zeeland;
- Subsidie verstrekken aan IVN, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris;
- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering;
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit;
- Rapportage aan de Staatssecretaris, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Beleidskader:

- Natuurvisie Zeeland 2017-2022
- Natuurbeheerplan Zeeland 2017
- Beheerplannen Natura2000
- Nota toegankelijkheid natuurgebieden (Natuurlijk genieten in Zeeland) 2010
- Nota Faunabeleid Zeeland 2003
- Omgevingsplan Zeeland 2012-2018
- Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ)
- Nota Grondbeleid 2016 (PS 30-09-2016)
- Provinciaal Monitoring- en beoordelingsplan Natuur 2016-2021

Doelen en acties

Natuurontwikkeling

Het Natuurnetwerk Nederland moet in 2027 worden afgerond. De Zeeuwse opgave is nog circa 940 hectare en ligt op perceelniveau vast in het Natuurbeheerplan Zeeland. Natuurontwikkeling is als onderwerp aan de investeringsagenda toegevoegd. De afgelopen jaren is een terughoudend beleid gevoerd waardoor alleen niet te missen kansen zijn benut. Het aanbod is daarop afgestemd. Om in 2027 het natuurnetwerk af te hebben zal het aanbod weer groter moeten worden. Hiertoe zal het terughoudende beleid moeten worden omgezet in een actiever beleid.

Acties:

- Blijven hanteren van enkele algemene uitgangspunten, waaronder verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw;
- Voortgang van de natuuropgave op basis van aanbod, de kansen die zich voordoen en het budget wat beschikbaar is, te ramen op ca 31 ha;
- Bij aanvullende aankoopkansen zal een aanvullend verzoek om budget aan PS worden voorgelegd om gebruik te maken van middelen van de bestemmingsreserve grond;
- Inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland ten behoeve van natuurontwikkeling en alle andere beleidsdoelen.
- Actievere opstelling richting grondeigenaren en terreinbeheerders voor het verwerven en inrichten van natuur

Natuurbeheer

Om de kwaliteit van natuur en landschap in Zeeland in stand te kunnen houden is naast wettelijke bescherming ook actief beheer nodig. Er wordt groot belang gehecht aan het vergroten en bewaren van de kwaliteit van natuurgebieden.

Acties:

- Vergoeden en aansturen van effectief en efficiënt beheer van natuurgebieden op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap;
- Vergoeden van Agrarisch Natuur en landschapsbeheer via het Collectief Poldernatuur Zeeland om bij te dragen aan biodiversiteit en landschap buiten de natuurgebieden. Het Rijk stelt extra budget beschikbaar, zodat dit budget wordt verhoogd. Hiermee is een kwaliteitsimpuls van beheer mogelijk;
- Bestrijding van schade veroorzakende soorten en het uitkeren van schadevergoedingen voor faunabeheer;
- Monitoren van natuurgebieden conform landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan.

Natuurherstel

Natuurherstel is nodig om de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Een bijzonderheid betreft de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Met dit programma wordt ontwikkelruimte toegekend aan economische ontwikkelingen en andere activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken, waarbij specifiek aangegeven herstelmaatregelen in Natura 2000gebieden worden genomen.

Acties:

- Uitvoeren van herstel- en instandhoudingsmaatregelen in Natura 2000-gebieden voor zover deze zijn opgenomen in gebiedsanalyses van de PAS en Natura 2000 beheerplannen,

- waaronder de start van het plan Regeneratie Papieren Zolder in de Manteling van Walcheren . Jaarlijks wordt de voortgang gemeld in de landelijke PAS-rapportage;
- Uitvoeren van nazorgprojecten in het Natuurnetwerk Zeeland voor zover deze niet vallen onder regulier beheer.

Natuurbescherming

De aanwezige Zeeuwse natuur moet worden beschermd.

Acties:

- Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming en de Wet ruimtelijke ordening (Natuurnetwerk Zeeland);
- Zorgdragen voor het opstellen van Natura 2000 beheerplannen. De beheerplannen Manteling van Walcheren en Yerseke en Kapelse Moer worden in 2018 vastgesteld. Het beheerplan Kop van Schouwen gaat in 2018 in procedure.

Natuurverbreding/beleving

Natuurverbreding en beleving zorgt voor betrokkenheid van de samenleving bij natuur(beleid) en daarmee ook voor draagvlak.

Acties:

- Bij natuurverbreding wordt gezocht naar slimme natuurcombinaties, het stimuleren van maatschappelijke initiatieven en het betrekken van vrijwilligers bij natuur;
- Bij natuurbeleving gaat het om activiteiten die in natuurgebieden kunnen worden beleefd, natuur educatie, voorlichting en promotie. In 2018 verschijnt voor het eerst het gezamenlijke jaarplan van de op dit vlak gesubsidieerde instellingen en wordt hiervoor één subsidie verstrekt;
- De bestaande 2100 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd;
- Minstens 90% van de natuurgebieden is toegankelijk.

<i>Trendindicatoren</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2027</i>
<i>Omvang Natuurnetwerk Zeeland op het land</i>	<i>37.508</i>	<i>37.529</i>	<i>38.449</i>
<i>Omvang Nieuwe natuur gerealiseerd</i>	<i>4.758</i>	<i>4.789</i>	<i>5.713</i>
<i>Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract</i>	<i>17.214</i>	<i>17.76</i>	<i>18.335</i>

<i>Doel</i>	<i>Indicator</i>	<i>Stand 2017</i>	<i>Streefwaarde 2018</i>	<i>Einddoel</i>
<i>Natuurontwikkeling</i>	<i>Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur</i>	<i>941</i>	<i>910</i>	<i>0</i>
<i>Natuurbescherming</i>	<i>Via de VRPZ geldt ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
<i>Natuurbescherming</i>	<i>Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>5</i>

Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk	2100 km	2100 km	2100 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke/ beleefbare nieuwe natuur	>90 %	Minimaal 90%	Minimaal 90%

Financiële tabel 1.3 Natuur en platteland

Wat mag het kosten?		(bedragen x € 1.000)
Lasten		2018
030101	Natuurontwikkeling	3.391
030102	Natuurbeheer	10.959
030103	Natuurherstel	3.277
030104	Natuurbescherming	76
030105	Natuurverbreding/beleving	2.045
039999	Ambtelijke inzet	3.462
Totaal Lasten		23.210
Baten		
030101	Natuurontwikkeling	1.024
030102	Natuurbeheer	800
Totaal Baten		1.824
Saldo Lasten en baten		21.386
Reserves		
toevoeging reserve		355
onttrekking reserve		164
Resultaat lasten en baten inclusief reserves		21.577

1.4 Programma Regionale economie

Inleiding

Zeeland scoort nu en voor de korte termijn goed op macro-economische parameters (zoals bruto regionaal product, werkloosheidscijfer, inkomen per hoofd van de bevolking en toegevoegde waarde).

De onderliggende structurele factoren die de toekomstige concurrentiekracht van de regio bepalen, geven echter een zorgelijker beeld. Demografische ontwikkelingen (ontgroening, vergrijzing en krimp), een haven- en industriecluster met een grote revitaliseringsopgave, beperkte innovatiekracht en beperkte investeringsvermogens vanuit de overheden zijn bedreigingen die kunnen leiden tot een structurele achteruitgang van de regio.

Zeeland beschikt echter over een gunstige ligging en sterke sectoren waardoor er tijd is om het tij te keren.

Hiervoor werken we aan de uitvoering van de Economische Agenda, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen:

1. Prioritaire investeringen, waaronder Campus Zeeland, Economische Innovatie/Innovatiefondsen en Impuls Bedrijventerreinen, zie programma 1.1.1 van deze begroting;
2. Maatschappelijke opgaven, waaronder Leefbaarheidsagenda, Kwaliteitskust, Zichtbaar Zeeland en Energietransitie, zie programma 1.1.2 van deze begroting;
3. Overige inzet op regionale economie (programma 1.4). Dit beschrijft de 'basis'-inzet op regionale economie en heeft betrekking op arbeidsmarkt, onderwijs- en kennisinfrastructuur, de sectoren maintenance, logistiek en food en de economische infrastructuur t.b.v. acquisitie en regionale samenwerking.

Investeringsprogramma 'Zeeland in stroomversnelling'

Het Rijk en Zeeland zijn in april 2017 tot overeenstemming gekomen over een investeringsprogramma "Zeeland in stroomversnelling" dat voortbouwt op het actieprogramma van de commissie Balkenende. Het investeringsprogramma is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen Zeeuwse ondernemers, kennisinstellingen en overheden om gezamenlijk te werken aan de agenda voor Zeeland. De investeringsagenda bestaat uit een samenhangend pakket met projecten op het gebied van:

- Innovatiefinanciering
- (aanjaag) gelden "Zeeland in Stroomversnelling"
- Onderzoeksfaciliteit/Joint-Researchlab
- Wind op zee
- Energie uit water
- SDR (Industriële infrastructuur)

Het gezamenlijke doel van de regio en het Rijk is om tot een duurzame economische structuurversterking in Zeeland te komen. In het advies van de commissie Structuurversterking en Werkgelegenheid zijn randvoorwaardelijke en prioritaire acties benoemd voor structuurversterking. Deze komen tot uitvoering door middel van het stimuleren van sterke duurzame economische clusters in logistiek, industrie, Wind op Zee, toerisme, Deltatechnologie en agro/food. Het versterken van de ontwikkel- en organisatiekracht van deze sectoren zorgt ervoor dat zij in de toekomst zichzelf beter kunnen organiseren, zelf gaan investeren en er beter aanspraak gemaakt kan worden op het bestaande nationale en Europese instrumentarium.

Figuur. Van actielijnen Balkenende naar prioritaire clusters

Economische clusters	Thema's						Actielijnen Commissie Structuurversterking en Werkgelegenheid
	Energie-transitie	Circulair	Bio-based	Digitaal / IT	Kennis	Human Capital	
Logistiek	-	✓	-	✓	✓	-	Havensamenwerking
Industrie	✓	✓	✓	✓	-	-	SDR / circulaire economie / <u>biobased economy</u>
Wind op Zee	✓	-	-	✓	✓	✓	Experimenteergebied energietransitie en deltatechnologie
Toerisme	-	✓	-	✓	✓	-	Gezonde regio en toerisme
Deltatechnologie/ energie uit water	✓	✓	-	✓	✓	✓	Experimenteergebied energietransitie en deltatechnologie
Agro / Food	✓	✓	✓	✓	✓	✓	SDR / circulaire economie / <u>biobased economy</u>

De komende periode wordt ingezet op de goede implementatie van het investeringsprogramma waarbij het gaat over het duurzaam versterken van de economische clusters in Zeeland, het versterken van de bovenregionale samenwerking en het borgen van de nieuwe strategie en werkwijze in de governance van de Economic Board Zeeland.

De dekking van deze projecten komt met name uit de prioritaire investeringen (programma 1.1.1 van deze begroting), de maatschappelijke opgaven (programma 1.1.2) en het budget regionale economie. In dit programma (1.4) staat onze inzet op regionale economie beschreven.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland zet samen met ondernemers, onderwijsinstellingen en andere overheden in op een sterke economie. Concreet betekent dit voldoende werkgelegenheid passend bij het opleidingsniveau van de Zeeuwen (c.q. daling van de werkloosheid) en groei van de regionale innovatiekracht.

Speerpunten 2018:

Het versterken van de regionale economie doen we door:

- Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen te zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt om te voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers;
- Onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden;
- Concurrentiepositie te verbeteren en werkgelegenheid te behouden in drie typisch Zeeuwse sectoren logistiek, maintenance en food en door in te zetten op innovatie, kennisontwikkeling, samenwerkingsverbanden en gerichte lobby;
- Verschillende organisaties te ondersteunen die een nuttige bijdrage leveren aan de economische basisinfrastructuur, zoals NV Economische Impuls Zeeland, het Delta Region Network, Zeeuwse Milieufederatie, het Roosevelt Institute for American Studies en Kenniswerf/Dok41.

Reguliere taken:

- Op het gebied van economische stimulering heeft Provincie Zeeland geen wettelijke taken.

Beleidskader:

- Economische Agenda (2017-2021)

Doelen en acties**Voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten**

De arbeidsmarkt biedt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten om te voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers.

Acties:

- Organiseren en faciliteren van de samenwerking met andere overheden, onderwijs en ondernemers op het gebied van arbeidsmarkt in het Zeeuws 3O overleg;
- Ondersteunen van initiatieven die inzetten op voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten, zoals bijvoorbeeld het (samen met andere partijen) opstellen en uitvoeren van Human Capital Agenda's;
- Verschaffen van inzicht in de Zeeuwse arbeidsmarkt d.m.v. de Arbeidsmarktmonitor met cijfers over de Zeeuwse arbeidsmarkt;
- Promotie van de techniek met het doel om meer jongeren op te leiden in de technische sector (via het Huis van de Techniek en het Techniekpact);
- Ondersteunen van initiatieven om het Techniekonderwijs op alle niveaus in Zeeland in stand te houden/te ontwikkelen (zoals Centrum Toptechniek Terneuzen, maar denk ook aan de onderdelen van Campus Zeeland!, waaronder het Bèta College);
- Bevorderen van en ondersteunen van initiatieven gericht op één (grensoverschrijdende) arbeidsmarkt met Vlaanderen zodat inwoners uit beide landen zonder noemenswaardige problemen 'aan de andere kant van de grens kunnen werken' zoals het Grensinformatiepunt;
- Inzetten van onze netwerken en zo nodig middelen om de onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden, dus duurzaam, kwalitatief goed en betaalbaar.

Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food

Verbetering van de concurrentiepositie en behoud van werkgelegenheid in de Zeeuwse sectoren logistiek, maintenance en food (landbouw en visserij).

Acties:

- Ondersteunen van kansrijke innovaties die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid of een hogere toegevoegde waarde;
- Verbeteren samenwerking in triple helix verband, zoals bijvoorbeeld door het opzetten en uitwerken van een Human Capital paragraaf;
- Stimuleren kennisontwikkeling en toegepast onderzoek;
- Verbeteren van de organisatiegraad en verhoging van de toegevoegde waarde;
- Stimuleren samenwerking en innovatie in de logistiek, o.a. via Zeeland Connect;
- Faciliteren ontwikkeling specifieke logistieke IT-infrastructuur;
- Zeeland goed laten aansluiten aan het meerjarenprogramma 2016 – 2019 van de Topsector logistiek;
- Tot stand brengen van cross-overs tussen de sectoren chemische- en procesindustrie, Wind op Zee en Land, en infrastructuur;
- Ondersteunen tot stand brengen van Center of Expertise Wind op Zee;
- Middels het Agro Food Platform Colijnsplaat verbinden en faciliteren van initiatieven die bijdragen aan een duurzame, integrale ontwikkeling van de landbouwsector;
- Koppelen landbouwinnovatie (projecten) aan onder andere het POP3 programma;
- Gezamenlijk met andere visserijoverheden inzetten op definitieve invoering van de pulsvisserij, de mitigatie van de nadelige gevolgen van de aanlandplicht;
- Ondersteunen initiatieven op het snijvlak van visserij/aquacultuur en vrijetijdseconomie, zoals de sportvisserij;
- Stimuleren verdere ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur met name op het aquacultuurterrein Colijnsplaat;
- Versterken van de Zeeuwse economische clusters logistiek, agrofood en aquacultuur door middel van haalbaarheidsonderzoeken en demonstraties vanuit de provinciale innovatieregeling Zeeland in Stroomversnelling.

Acquisitie en regionale samenwerking

Onderhouden van een goede economische infrastructuur t.b.v. acquisitie en regionale samenwerking.

Acties:

- Uitvoering prestatieafspraken door Impuls Zeeland;
- Uitvoering prestatieafspraken door SER Zeeland;
- Uitvoering prestatieafspraken door Delta Region Network;
- Uitvoering prestatieafspraken door Zeeuwse Milieufederatie (ZMf);
- Uitvoering prestatieafspraken door Roosevelt Institute for American Studies;
- Uitvoering prestatieafspraken door Kenniswerf/Dok41;
- Ondersteunen algemene netwerk-, acquisitie en representatieactiviteiten.

Trendindicatoren	2014	2015	2016	2017
Beroepsbevolking	193.000	195.000	195.000	191.000
Saldo in- en uitgaande pendel	-16.400	-18.000	-18.000*	-18.000*
Hoog opgeleide beroepsbevolking	46.000	47.000	47.000	47.000*
Spanningsindicator vraag/aanbod arbeidsmarkt	0,91	0,92	1,21	1,21*
Huishoudensinkomen	33.700	33.700*	33.700*	33.700*
Toegevoegde waarde Zeeuwse zeehavens	2.992.000.000	3.241.000.000	3.241.000.000*	3.241.000.000*

* voor dit jaar is het meest recente cijfer gebruikt dat beschikbaar is.

Doelindicatoren	Stand 2015	Stand 2016	Streefwaarde 2018	Einddoel
Werkloosheid	5,5%	4,4%	3,5%	3,5%
Werkgelegenheid	175.315	174.490	175.000	176.000
Werkgelegenheid %	-0,4%	-0,47%	0,5%	0,5% per jaar
Bruto Regionaal Product	11.835.000.000	12.107.000.000	12.596.000.000	2% per jaar
Bruto Regionaal Product %	1,9%	2,3%	2%	2% per jaar
Innovatie Index	0,43	0,42	0,44	stijgt
Nieuwe arbeidsplaatsen via Impuls	319	140	170	250 per jaar
Nieuwe bedrijfsvestigingen via Impuls	15	10	10	15 per jaar

Financiële tabel 1.4 Regionale economie

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Lasten		2018
040101	Goed gekwalificeerde arbeidskrachten	982
040102	Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food	742
040103	Acquisitie en regionale samenwerking	2.904
049999	Ambtelijke inzet	1.680
Totaal Lasten		6.308

Baten		
040101	Goed gekwalificeerde arbeidskrachten	150
040102	Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food	12
040103	Acquisitie en regionale samenwerking	28
Totaal Baten		190

Saldo Lasten en baten	6.118
------------------------------	--------------

Reserves	
onttrekking reserve	491

Resultaat lasten en baten inclusief reserves	5.627
---	--------------

1.5 Programma Regionale bereikbaarheid

Inleiding

In het Programma Regionale Bereikbaarheid zijn de basistaken van het mobiliteitsbeleid en de uitvoering van twee speerpunten uit het Mobiliteitsbeleid ondergebracht. Dit programma omvat de inspanningen gericht op goede en veilige verbindingen voor de gebruiker van de verschillende netwerken alsmede een kwalitatief goed openbaar vervoer. In hoofdlijn handelt dit programma over het beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur, concessiebeheer openbaar vervoer, verkeersveiligheid via gedragsbeïnvloeding en multimodale netwerken en voorzieningen.

Ontwikkelingen in 2018

Ten behoeve van een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale (vaarwegen) is gewerkt aan een nieuw beheerkader: 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland'; naast informatiebeheer en bedrijfsvoering één van de pijlers van assetmanagement. Het streven is dit nieuwe kader in december 2017 aan Provinciale Staten voor te leggen. Hierin wordt niet meer gewerkt met kwaliteitsniveaus, maar wordt gekeken naar de prestaties die de infrastructuur moet leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Er wordt ingezet op levensduur- en risico gestuurd beheer. Na vaststelling van het beheerkader richten we ons op de verdere implementatie van assetmanagement. Gedurende dit proces zullen de eerste resultaten zichtbaar worden.

Bij het openbaar vervoer speelt het toetsen of de dagelijkse praktijk van het busvervoer voldoet aan de gestelde eisen in de concessie (concessiebeheer) een belangrijke rol. Het nieuwe systeem van openbaar vervoer met een versoberd lijnennet in combinatie met de invoering van een haltetaxi is in 2016 geëvalueerd. Waar mogelijk worden de conclusies in de dienstregeling voor 2018 verwerkt en Connexxion wordt gevraagd om met voorstellen te komen voor innovatie en doorontwikkeling van de concessie.

Via het Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) werkt Provincie Zeeland samen met de gemeenten en andere relevante partners aan de verkeersveiligheid via gedragsbeïnvloeding. Dit doen wij via een aantal reguliere werklijnen zoals educatie en voorlichting, sensibilisering, handhaving en infrastructuur alsmede via een drietal speerpunten zoals fietsveiligheid, aanpak hoge rijsnelheden en aandacht. Met het nieuwe mobiliteitsplan is nagedacht over het effectiever vorm geven aan de ROVZ samenwerking. Daarbij streven we naar een grotere en meer volwaardige inbreng van de partners. Gekozen is voor het instellen van een bestuurlijke kopgroep. Verdere acties zijn opgenomen in een plan van aanpak waarvan de uitvoering in 2017 is gestart. Verdere doorontwikkeling vindt plaats in 2018.

Het mobiliteitsbeleid van de Provincie is mede gericht op het optimaal faciliteren van de economie. Via het programma bedrijvigheid werkt de Provincie daarom aan een versterking van de bereikbaarheid van Zeeland gericht op goederenvervoer en woon-werkverkeer. Er zal op diverse manieren aandacht zijn voor de multimodale ontsluiting van de havens in Vlissingen en Terneuzen. De faciliteiten voor het wegverkeer krijgen daarbij met name wat betreft de midden zeeland route (Goes – Hellegatsplein) extra aandacht. Met de provincie Zuid Holland en de gemeenten Schouwen Duiveland en Goeree Overflakkee is een alliantie gesmeed om te werken aan een betere doorstroming op de N59. Verder zullen op de N256 enkele Quick Wins worden voorbereid voor uitvoering in 2019.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland staat samen met andere overheden in Zeeland in voor een systeem van infrastructuur en collectieve mobiliteits-voorzieningen van voldoende kwaliteit in de zin betrouwbaarheid, snelheid en veiligheid.

Betrouwbaarheid: Het mobiliteitssysteem moet ervoor zorgen dat je op tijd op je bestemming bent. Of dat goederen op het juiste moment aankomen.

Snelheid: Voor functionele verplaatsingen mag de reistijd niet te lang zijn.

Veiligheid: We accepteren niet dat er gewonden en dodelijke verkeersslachtoffers vallen.

Speerpunten 2018:

- Doorontwikkeling van het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland naar een effectiever en gedragen samenwerkingsverband;
- Optimalisering van de aansturing en het beheer van de OV concessie ;
- Vergroting van de interne- en externe bereikbaarheid via samenwerkende lobbyinspanningen waarbij in 2018 de aandacht met name zal uitgaan naar de N59 en de N256 (Deltaweg);
- (Europees) onderzoek naar optimalisatie van de railontsluiting van de Zeeuwse havens (KGT en VEZA);
- Assetmanagement wordt verder ingevoerd en levert de eerste resultaten.

Reguliere taken:

Als basistaken voor regionale bereikbaarheid zijn de volgende kerntaken te noemen:

- Het beheer en onderhoud van onze provinciale infrastructuur bestaande uit (water)wegen, kunstwerken nat en droog en de aanlandingsvoorzieningen, terminals en baggerwerken voor het fietsvoetveer;
- Het beheer van de concessie voor openbaar vervoer inclusief fietsvoetveer;
- Bevorderen van de verkeersveiligheid door middel van gedragsbeïnvloeding via het Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland.

Beleidskader:

- Mobiliteitsvisie Zeeland 2028, juli 2016 met onderliggend;
- Beleidsplan Verkeersveiligheid Zeeland 2010 – 2020, Op weg naar nul!, juli 2010;
- Nieuwe lijnen, Beleidsplan openbaar vervoer Zeeland 2015 – 2025, juni 2013;
- Mobiliteitsplan Zeeland, programma-uitwerking verkeer en vervoer 2016 – 2019, juli 2016;
- Kwaliteitsvisie Infrastructuur 2006;
- Integraal Beheerplan Provinciale Infrastructuur 2010

Kwaliteitsvisie en Beheerplan zullen vervangen worden door een nieuw 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland'. Het streven is deze eind 2017 / begin 2018 vast te stellen

Doelen en acties

Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen

Een doelmatig en doeltreffend beheer van de (water)wegen in beheer en onderhoud bij Provincie Zeeland op zodanige wijze dat het door het bestuur ten behoeve van de functionaliteit vastgestelde minimale kwaliteitsniveau wordt geborgd.

Acties:

- Nadere uitwerking en implementatie van assetmanagement op basis van de drie pijlers: beheerkader, informatiebeheer en bedrijfsvoering;
- Versterking samenwerking (vaar)wegbeheer;

Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer

Een basisnetwerk voor openbaar vervoer (kernnetlijnen, scholierenlijnen, spitslijnen, fietsvoetveer) dat vraaggericht is ingevuld.

Acties:

- Aan de hand van een concessiebeheertool Connexxion aansturen op het zo vraaggericht mogelijk houden van de concessie
- Onderzoek naar grensoverschrijdende buslijnen.
- Implementatie nieuw digitaal betaalmiddel Westerschelde ferry (F-tag)

De overige meer ontwikkelingsgerichte activiteiten met betrekking tot het "openbaar" vervoer zijn vermeld bij de maatschappelijke opgaven 'Kwaliteitskust' en 'Leefbaarheidsagenda'.

Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers

Verbetering van het verkeersgedrag van alle verkeersdeelnemers in Zeeland, ten einde de aantallen ernstige verkeersslachtoffers zoveel mogelijk te beperken.

Acties:

- Reguliere activiteiten zijn ongevallenregistratie, (subsidies) verkeerseducatie en slachtofferhulp, monitoring, Veilig Verkeer Zeeland, kennisoverdracht;
- Uitvoeren ROVZ speerpunten 'Vergroten fietsveiligheid', 'Aanpak te hoge rijsnelheden' en 'Aandacht en alertheid achter het stuur';
- Doorontwikkeling van de samenwerking in ROVZ (Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland) verband, waarbij samen met partners gewerkt wordt aan het behalen van de regionale doelen en speerpunten.

Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen

Een goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen en een goede multimodale bereikbaarheid van de Zeeuwse havens.

Subdoelstellingen:

- Snelle en betrouwbare wegverbindingen voor zakelijk en woon-werkverkeer;
- Een multimodaal netwerk van achterlandverbindingen voor de Zeeuwse havens (Terneuzen en Vlissingen-Oost) met voldoende capaciteit en bedrijventerreinen

Acties:

- Realiseren van Quick wins ten aanzien van verkeersveiligheid en doorstroming op de Midden-Zeeland route en onderzoeken van de gewenste en noodzakelijke aanpassingen in de periode 2020-2028;
- Het beter benutten van de bestaande capaciteit van lig- en wachtplaatsen van de Zeeuwse binnenvaartcorridor en de logistieke processen verbeteren door toepassen van corridormanagement;
- Versterken van het incidentmanagement en verkeersmanagement om te zorgen dat hinder voor het verkeer als gevolg van incidenten en topdrukte evenementen zo gering mogelijk is;
- Een verdiepende studie naar de nut/noodzaak van de eventuele verbetering van de spoorontsluiting Gent-Terneuzen.

Trendindicatoren	2006	2012	2013	2014	2015	2016
Ernstige verkeersslachtoffers; doden	34	15	18	30	15	20
Ernstige verkeersslachtoffers; ziekenhuisgewonden	265	34	34	17	272	nmb
Voertuigkilometers hoofdwegenet (index)		100,0	100,7	102,1	104,2	107,6
Voertuigkilometers onderliggend wegennet (index)		100,0	100,1	101,2	99,4	nmb

Trendbreuk in registratie van 2009 tot en met 2014 waarbij sprake is geweest van onder registratie wat betreft het aantal ziekenhuisgewonden.

Vanaf 2015 begint de registratie weer op orde te geraken.

Doel	Indicator	Stand 2015	Stand 2016	Einddoel
(Vaar)wegen	Kwaliteit asfaltverharding	R	R	R
	Kwaliteit kunstwerken	3	3	3
Vraaggericht OV	Waardering Openbaar Vervoer (bus)	7,3	7,5	7,6
		24,0%	24,7%	30,0%
	Bezettingsgraad kernnet (daggemiddelde)	25 %	24%	30%
	Bezettingsgraad fietsvoetveer			
Snelle en betrouwbare wegverbindingen	Reistijd Goes – Zelzate (in min.)	42 min	30 – 40 min	35 min
	Reistijd Goes – Hellegatsplein	46 min	45 – 60 min	40 min
Capaciteit multimodaal netwerk	Weg, water, spoor en buisleiding			>

- Kwaliteitsniveau asfaltverharding en kunstwerken. Ook voor de overige objecten geldt kwaliteitsniveau R. Met het vaststellen van het nieuwe beheerkader zal ook het kwaliteitsniveau opnieuw vastgesteld worden. De hier gepresenteerde indicatoren veranderen daarom mogelijk nog. Een monitoringssystematiek om de kwaliteit in beeld te brengen wordt verder binnen assetmanagement ontwikkeld.
- Bezettingsgraad in reizigerskilometers per dienstregeling uur (percentage van de capaciteit dat daadwerkelijk wordt afgenomen);
- Gemiddelde reistijd op de Midden-Zeelandroute (Goes-Hellegatsplein) en op de N62 (Goes-Zelzate);
- Capaciteit van de goederenvervoernetwerken (weg, water, spoor en buisleiding) is eind 2019 vergroot ten opzichte van 2016 en voor de periode tot en met 2027 heeft besluitvorming over verdere vergroting van de capaciteit plaatsgevonden.

Financiële tabel 1.5 Regionale bereikbaarheid

Wat mag het kosten?			(bedragen x € 1.000)
Lasten			2018
050101	Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen		26.494
050102	Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer		22.364
050103	Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers		758
050104	Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen		636
059999	Ambtelijke inzet		6.649
Totaal Lasten			56.901
Baten			
050101	Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen		379
050102	Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer		2.237
Totaal Baten			2.616
Saldo Lasten en baten			54.285
Reserves			
toevoeging reserve			552
onttrekking reserve			13.197
Resultaat lasten en baten inclusief reserves			41.640

1.6 Programma Culturele infrastructuur en monumenten

Inleiding en ontwikkelingen

Wij zetten samen met externe partners in op een toekomstbestendige culturele infrastructuur die in belangrijke mate bijdraagt aan het vestigingsklimaat, de economische bestedingen, de toeristische aantrekkingskracht en de leefbaarheid van Zeeland. Voor wat betreft dit laatste zal cultuur een bijdrage leveren aan de Zeeuwse leefomgeving die voldoet aan de maatschappelijke behoeften wonen, werken, persoonlijke ontwikkeling (onderwijs en cultuureducatie) en sociaal contact. Wij werken hiervoor samen met externe partners en sluiten aan bij het cultuurbeleid van het Rijk alsmede de daarmee samenhangende (wettelijke) taken voor provincies.

Het programma richt zich op alle Zeeuwse inwoners, de bezoekers én op hen die zich hier willen vestigen. We hebben daarbij specifieke aandacht voor de relatie met Zeeuwse jongeren in aansluiting op de versterking van de stedelijke aantrekkelijkheid van Zeeland.

Cultuur zal een bijdrage leveren aan de steeds wisselende maatschappelijke opgaven in onze provincie. Wij vinden het daarbij belangrijk om aandacht te besteden aan cultureel erfgoed, herbestemming (vastgoed en pauzelandschappen) en creatieve economie om zo de stad aantrekkelijk te maken en (jonge) mensen te behouden in Zeeland.

De uitvoering van de nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020 wordt jaarlijks opgenomen in een Uitvoeringsprogramma.

Maatschappelijk effect

In samenwerking met interne en externe partners realiseren van een toekomstbestendige culturele infrastructuur die toegankelijk is voor een breed publiek en dienstbaar aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

Speerpunten 2018:

- (Talent)ontwikkeling jongeren (cultuureducatie en amateurkunst)
- Cultureel erfgoed (inclusief herbestemming vastgoed)
- Bijdragen Kunsten aan de Zeeuwse identiteit, het vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en de promotie van Zeeland
- Versterken samenwerking met gemeenten m.b.v. regioarrangementen

Reguliere taken:

- Bibliotheekwet (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, Wsob)
- Erfgoedwet

Beleidskader:

- Nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020 (vastgesteld in PS 3 juni 2016)

Doelen en acties

Culturele infrastructuur

In samenwerking met externe partners bijdragen aan een toekomstbestendige culturele infrastructuur gericht op de Zeeuwse inwoners, de bezoekers en hen die zich hier willen vestigen.

Acties:

- Subsidiëren van ZB I Planbureau en Bibliotheek van Zeeland (ZB), Zeeuws Museum, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) en Centrum voor Beeldende Kunst vormgeving en architectuur Zeeland (CBK Zeeland) en jaarlijks met deze organisaties prestatieafspraken maken over hun inzet en bijdragen aan de culturele infrastructuur;

- Inhoudelijk en financieel bijdragen aan de regionale cultuurarrangementen met Zeeuwse gemeenten en met gemeenten in de regio's Oosterschelde, Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen afspraken maken over gezamenlijke ondersteuning op (onderdelen van) de beleidsterreinen kunsten, bibliotheekwerk, cultuureducatie en restauratie Rijksmonumenten;
- Subsidiëren van het Publicatie- en Documentairefonds ondergebracht bij het Prins Bernhard Cultuurfonds Zeeland voor ten minste twee documentaires en drie publicaties

Kunsten

Het vanuit de artistiek inhoudelijke kwaliteit van de kunsten bijdragen aan de Zeeuwse identiteit, het vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en de promotie van Zeeland.

Acties:

- Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron zoals in ieder geval Het Zeeuws Orkest. en de festivals die hiervoor vanuit de opgave Zichtbaar Zeeland subsidie ontvangen: Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea en Vestrock . Dit geldt ook voor Concert at Sea, maar dit festival wordt uit de al voor Zichtbaar Zeeland beschikbare middelen gesubsidieerd. Hierdoor komt het bedrag voor Concert at Sea weer beschikbaar voor cultuur en wordt in ieder geval ingezet voor het Bevrijdingsfestival.

Cultureel erfgoed

Het materieel en immaterieel erfgoed van Zeeland wordt zoveel mogelijk behouden, op een duurzame manier beheerd en ontsloten voor een breed publiek.

Acties:

- Op basis van de bestuurlijke afspraak met het Rijk invulling geven aan de besteding van de jaarlijkse rijksbijdrage restauratie rijksmonumenten door in overleg met de gemeenten subsidie te verlenen voor de restauratie van ten minste drie rijksmonumenten;
- Ondersteunen van organisaties op het terrein van maritiem en railinfrastructureel erfgoed door het subsidiëren van de Stoomtrein Goes Borsele (SGB) en Stichting Behoud Hoogaars;
- Duidelijkheid geven over de ondersteuning van de vrijwilligersorganisaties door SCEZ (inclusief financiering) als op basis van gedragen advies van die organisaties en SCEZ.

(Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren

Acties:

- Mogelijk maken van de doorlopende leerlijn cultuureducatie van primair onderwijs tot en met hoger onderwijs/universitair onderwijs door het jaarlijks subsidiëren van de Zeeuwse loketfunctie primair onderwijs in het kader van de landelijke (OCW) matchingregeling Cultuureducatie met Kwaliteit en de activiteit HZ Cult;
- Mogelijk maken ontwikkelingstrajecten die jongeren de mogelijkheid bieden om zich te ontplooien door het jaarlijks subsidiëren van de Kunstbende en de Jeugdtheaterschool Zeeland.

TRENDINDICATOREN	2015	2016	2017
Aantal bezoekers Zeeuwse musea	523.503	513.801	515.000
Aantal toekenningen voor restauratie rijksmonumenten	4	4	4
	<i>Cursusjaar 2014-2015:</i>	<i>Cursusjaar 2015-2016:</i>	<i>Cursusjaar 2016-2017:</i>
Aantal leerlingen cultuureducatie VO/MBO/HBO	7.509	6.648	7.000
Aantal deelnemers JeugdTheaterSchool Zeeland	259	264	215
Aantal leerlingen Restauratie Opleidings Project	17	11	12

Doelindicatoren	Indicator	Stand 2016	Streefwaarde 2017	Einddoel
	Receptieve deelname aan activiteiten van Zeeuwse inwoners van 16 jaar en ouder (monitoring ZB) in aantallen	225.000*	225.000*	225.000*
Toekomstbestendige culturele infrastructuur.				
(Talent)ontwikkeling en cultuureducatie jongeren PO en VO!!	Deelname aantal leerlingen cultuureducatie PO	30.000	35.000**	35.000

* Bron CBS aantal inwoners 2017: 381.568 Zld totaal minus aantal inwoners jonger dan 20 jaar > 82.482 = afgerond 300.000 X 75% = 225.000

** Hierboven is aantal jongeren uit doelgroep totaal ruim 80.000, dus dat iets minder dan de helft hiervan binnen- of buitenschools iets aan talentontwikkeling of CE doet is een redelijke aanname/streefwaarde.

Financiële tabel 1.6 Culturele infrastructuur en monumenten

Wat mag het kosten?			(bedragen x € 1.000)
Lasten			2018
060101	Toekomstbestendige culturele infrastructuur		13.892
060102	Cultureel erfgoed		1.869
060103	Kunsten		369
060104	Talentontwikkeling jongeren		475
069999	Ambtelijke inzet		1.253
Totaal Lasten			17.858
Baten			
060101	Toekomstbestendige culturele infrastructuur		1.305
Totaal Baten			1.305
Saldo Lasten en baten			16.553
Reserves			
onttrekking reserve			260
Resultaat lasten en baten inclusief reserves			16.293

1.7 Programma Bestuur

Inleiding

Het Programma Bestuur draagt bij aan een goed functionerend bestuurlijk bestel voor Zeeland (Provincie, gemeenten, waterschap) en is daarmee voorwaardenscheppend voor de uitvoering van andere programma's. De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap en partners uit omliggende gebieden. Toezicht houden op de financiën van gemeenten en waterschap en de uitvoering van wettelijke taken door gemeenten dragen ook bij aan een goed bestuur. Om meer resultaat voor Zeeland te behalen, zetten we in op samenwerking tussen overheden en investeren we in de relaties met medeoverheden, bedrijven en organisaties. Provincie Zeeland streeft naar een grotere betrokkenheid van de samenleving bij het provinciebestuur en de provinciale politiek. Daar draagt een goed, betrouwbaar (integer) en duaal Zeeuws provinciaal bestuur aan bij. Dit vraagt om een heldere profilering van het provinciebestuur.

Provinciale Staten hebben drie rollen: volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur.

Gedeputeerde Staten richten zich op de beleidsvoorbereiding en -uitvoering. De Commissaris van de Koning heeft een zelfstandige rol als Rijksorgaan en is daarnaast de schakel tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten.

Het vertrouwen van burgers en externe partijen is van essentieel belang voor een betrouwbaar en geloofwaardig optreden van politieke ambtsdragers.

Belangrijkste ontwikkelingen

- De maatschappelijke opgaven voor Zeeland vragen in toenemende mate een gerichte samenwerking met andere publieke en private partners;
- Er is de laatste jaren een ontwikkeling van een hiërarchische naar een meer gelijkwaardige horizontaal georiënteerde samenleving zichtbaar. De rol van de overheid schuift hierbij op van de juridische en presterende sturing, naar de sturing op samenwerking en responsiviteit (netwerksturing). Daar waar de provincie een toezichthoudende rol heeft kan dat anders zijn.

Maatschappelijk effect

Met een transparant, compact, daadkrachtig en op regionale en/of grensoverschrijdende samenwerking gericht openbaar bestuur en met oog voor maatschappelijke initiatieven behalen wij resultaten voor, en samen met, de burgers en bedrijven in Zeeland.

Speerpunten 2018:

- Oplevering rapport / aanbevelingen 'Spiegeling van het openbaar bestuur in Zeeland';
- Vervolgacties 'Maak verschil' (afhankelijk evaluatie 2017);
- Verbetering van het bestuurlijk-politiek-ambtelijk samenspel;
- Stroomlijning van de lobbyfunctie;
- Afronden van het artikel 12-proces Vlissingen;
- Stimuleren van samenwerking in functionele taakuitvoering binnen Zeeland;
- Optimale benutting van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020;
- Oplossen van grensknelpunten samen met relevante stakeholders in Zeeland en Vlaanderen.

Reguliere taken:

- Taken Commissaris van de Koning als Rijksorgaan (uitvoering Ambtsinstructie) en als boegbeeld;
- Regietafel vluchtelingen;
- Financieel toezicht gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen;
- Ondersteuning Bestuurlijke organisatie, inclusief ondersteuning van Provinciale Staten, (Staten)commissies en Gedeputeerde Staten;

- Interbestuurlijk toezicht op medebewindstaken van gemeenten;
- Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur(Wet Bibob).
- Bevorderen bestuurlijke integriteit (herziening Provinciewet).

Beleidskader:

- Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – Kwestie van evenwicht! (2014);
- Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan Commissaris van de Koning in Zeeland(2014);
- Strategische Visie Euregio Scheldemond (2015);
- Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland (2014);
- Nota 'Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland' (2015).

Doelen en acties

Sterk provinciaal bestuur

Een sterk, betrouwbaar (integer) en dual Zeeuws provinciaal bestuur en een grotere betrokkenheid van de samenleving bij het provinciebestuur en de provinciale politiek.

Acties:

- Continueren rechtstreekse uitzendingen van vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies en inzetten van social media;
- Op een vernieuwende wijze, met aandacht voor netwerksturing, invulling geven aan de rollen van Provinciale Staten als volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur;
- Met interactieve bijeenkomsten inwoners, organisaties en bedrijven betrekken bij de beeldvormende, oordeelsvormende en besluitvormende bijeenkomsten.

Herkenbaar en samenwerkend bestuur

Een herkenbaar en samenwerkend bestuur in Zeeland. De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Provincie, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap, gemeenschappelijke regelingen en overheden uit omliggende gebieden. Samenwerking is in Zeeland de kernopgave.

Subdoel: Vanuit Zeeuws perspectief vroegtijdige beïnvloeding en signalering van besluitvormingstrajecten over nieuwe nationale en Europese regelgeving en overig beleid.

Acties:

- Ontwikkeling van relevante externe netwerken gekoppeld aan realisatie maatschappelijke opgaven;
- Uitvoering van actieplan Actieteam GROS (grensknelpunten), waaronder de doorontwikkeling grensinformatiepunt en de afstemming van onderwijsprogramma's vmbo/mbo met Vlaamse onderwijsinstellingen;
- Versterken van de Zeeuwse positie in Den Haag en Brussel door het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en besluitvorming onder meer door uitvoering werkplannen Brusselse/Haagse lobbyist;
- De lobbyfunctie versterken;
- Optimale benutting van de budgetten van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020 inclusief nieuwe en nog niet benutte Europese programma's zoals Horizon 2020 en het Europese Fonds Strategische Investerings.

Subdoel: Bevorderen van regionale samenwerking.

Acties:

- Via de 'Tafel van 15' – een initiatief van alle Zeeuwse overheden– samen antwoorden formuleren op de vraag welke maatregelen noodzakelijk zijn om ook in de toekomst een krachtige en dienstverlenende overheid te kunnen waarborgen;
- In 2016 is gestart met de proeftuin 'Maak Verschil', gericht op het vergroten van de slagkracht van het bestuur in Zeeland. De ambitie om de slagkracht van het bestuur in Zeeland te versterken is in 2018 ook actueel. Dat krijgt vorm door de resultaten van Maak Verschil in 2018 zoveel mogelijk te borgen en de ingezette ambities te bestendigen. Daarom ligt er ook een nauwe relatie met de spiegeling van het openbaar bestuur, dat immers ook de ambitie heeft om de bestuurskracht in Zeeland te versterken. Onze verwachting is dat de opbrengsten van het huidige project Maak Verschil uiterlijk rond de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 kunnen worden vertaald in bestendige samenwerkingsafspraken met de mede-overheden..
- In 2017 is een externe commissie 'Spiegeling openbaar bestuur in Zeeland' ingesteld. De oplevering van het rapport met conclusies en aanbevelingen is voorzien in januari 2018.

Subdoel: Bevorderen van de Integrale (grensoverschrijdende) veiligheid. Een provincie waarin veiligheid als kernvoorwaarde voor het vestigingsklimaat en de woon- en werkkwaliteit (leefbaarheid) wordt beschouwd en die staat voor het behoud en de ontwikkeling van kennis en innovatie in het veiligheidsbeleid.

Acties:

- Vanuit Zeeland onze betrokkenheid en bijdrage versterken door de jaarlijkse subsidie aan het Regionaal Informatie- en expertisecentrum Zeeland West- Brabant (RIEC) te verdubbelen en deel te nemen aan de Taskforce Zeeland -Brabant om zo de groei en de impact van ondermijnende criminaliteit in Zeeland tegen te gaan.
- Activiteiten en projecten die ontwikkeld worden door het in 2017 met steun van de Provincie Zeeland opgericht Schelde Safety Network worden vanuit een positieve grondhouding beoordeeld op eventuele steun vanuit bestaande budgetten.

Interbestuurlijk toezicht

Interbestuurlijk toezicht (IBT) houden op gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen.

Acties:

- Met behulp van een nieuw gemeenschappelijk beleidskader transparant en uniform financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen uitvoeren;
- Via onze toezichthoudende en adviserende rollen bijdragen aan het afronden van artikel 12-proces Vlissingen;
- Werken aan de doorontwikkeling van het toezicht (Toezicht van de Toekomst) waarbij de focus is gericht op het financieel toezicht en het interbestuurlijk toezicht.

Trendindicatoren*Gemeenten onder preventief toezicht*

	<i>Landelijk</i>	<i>Zeeland</i>
2013	9	0
2014	9	1
2015	16	3
2016	10	2
2017	4	2

Opkomstpercentage statenverkiezing

	Landelijk	Zeeland
2007	46,4%	52,9%
2011	56,0%	58,9%
2015	47,8%	52,2%

Doelindicator	Indicator	Stand 2016	Streefwaarde 2018	Einddoel
Financieel gezonde Zeeuwse gemeenten	Gemeenten onder preventief toezicht	2	1	0

Financiële tabel 1.7 Bestuur

Wat mag het kosten?			(bedragen x € 1.000)
Lasten			2018
070101	Sterk provinciaal bestuur		1.669
070102	Herkenbaar en samenwerkend bestuur		1.078
079999	Ambtelijke inzet		3.223
Totaal Lasten			5.970
Baten			
070101	Sterk provinciaal bestuur		37
070102	Herkenbaar en samenwerkend bestuur		220
Totaal Baten			257
Saldo Lasten en baten			5.713
Reserves			
onttrekking reserve			100
Resultaat lasten en baten inclusief reserves			5.613

1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Inleiding

In dit deel van de begroting worden de provinciale baten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen.

Het betreffen autonome inkomsten, waarvoor Provincie Zeeland de vrijheid heeft om deze middelen in te zetten voor ieder willekeurige provinciale doelstelling.

In het overzicht staan de lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is (opcenten motorrijtuigenbelasting), de uitkering van het provinciefonds, ontvangen dividend, het saldo van de financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen (stelposten).

Via het risicomanagementsysteem worden risico's geïntventariseerd en vertaald naar het benodigde weerstandsvermogen. Het nog niet bestemde deel van de begroting (budgettaire ruimte) en de algemene reserve dienen als eerste buffer voor het opvangen van onvoorziene uitgaven.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het tarief voor provinciale opcenten in de begroting 2018 bedraagt 82,3 opcenten. Dit tarief is na een forse verhoging in 2016 gelijk aan dat van 2017. Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de paragraaf Provinciale heffingen.

Uitkering provinciefonds

Bij het opstellen van deze begroting zijn de gegevens tot en met de meicirculaire 2017 verwerkt.

Conform ons financieel beleid ramen wij een deel van de te verwachten uitkering op een stelpost ten behoeve van de loon- en prijsindexatie en de opvang van schommelingen in het provinciefonds.

Hiermee hebben wij een buffer van circa € 2,0 miljoen in 2018 voor het opvangen van wijzigingen in het accres uit komende circulaires en mogelijke aanpassingen in het verdeelmodel provinciefonds.

Dividend

Als vergoeding voor rente en risico wegens deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven ontvangt de Provincie dividend. Voor 2018 is alleen rekening gehouden met dividendbaten van de N.V. Westerscheldetunnel. Deze dividendbaten worden structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel, waardoor wijzigingen van dividend geen invloed hebben op de budgettaire ruimte van de provincie.

Saldo financieringsfunctie

Dit betreft het saldo van de werkelijk ontvangen en betaalde rente. Vanaf 2012 is Provincie Zeeland in een leensituatie gekomen als gevolg van de overname van het volledige aandelenkapitaal van de NV Westerscheldetunnel en de investeringen in de Sluiskiltunnel.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Hierin zijn opgenomen de resterende budgettaire ruimte en de stelposten voor de reservering grote projecten en afwikkelverschillen voorgaande dienstjaren.

Speerpunten 2018:

Actief op vergroten inkomsten, bijvoorbeeld actualisatie van of het heffen van nieuwe leges voor (natuur)vergunningen

Inzetten op een positieve wijziging verdeling provinciefonds, ter compensatie van huidige korting voor niet meer bestaande dividendinkomsten DELTA N.V.

Kengetallen 2018:

- € 39,0 miljoen motorrijtuigenbelasting
- € 109,6 miljoen provinciefonds
- € 10,9 miljoen dividend Westerscheldetunnel
- € 3,3 miljoen saldo financieringsfunctie
- € 0,3 miljoen overige dekkingsmiddelen

Beleidskader:

- BBV, art. 8 lid 1b en lid 5
- Financiële verordening 2016

Financiële tabel 1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Lasten		2018
900102	Provinciefonds	1.977
900104	Saldo van de financieringsfunctie	3.611
900106	Onvoorzien inclusief stelposten	3.560
909999	Ambtelijke inzet	389
Totaal Lasten		9.537

Baten		
900101	Opcenten motorrijtuigenbelasting	39.040
900102	Provinciefonds	109.621
900103	Dividend	10.922
900104	Saldo van de financieringsfunctie	137
Totaal Baten		159.720

Saldo Lasten en baten	-150.183
------------------------------	-----------------

Reserves		
toevoeging reserve		14.611
onttrekking reserve		11.348

Resultaat lasten en baten inclusief reserves	-146.920
---	-----------------

1.9 Kosten van overhead

Inleiding

In dit deel van de begroting worden de provinciale lasten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen. Dit onderdeel is vanaf de begroting 2017 verplicht gesteld in het BBV, waarmee beoogd wordt om Provinciale Staten op een eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead. In de programma's van het programmaplan worden alleen direct toe te rekenen kosten opgenomen.

Vennootschapsbelasting

Daarnaast is voorgeschreven dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (Vpb) in 2018. Op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten, evenals in 2017, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast. Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb zullen leiden. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden.

Invulling overhead begroting 2018

Hierna is op hoofdlijnen de uitwerking van overhead voor onze provinciale begroting.

Personeel

Rekening houdend met de notitie overhead is voor het personeelsbestand beoordeeld of er sprake is van directe taken in het primaire proces. Deze verdeling zal ook bij de realisatie in de jaarrekening van de personeelslasten worden gehanteerd over het programmaplan en het overzicht met de kosten van overhead. In de begroting 2018 is voor € 22,1 miljoen aan personeelslasten toegerekend aan het primaire proces en begroot onder de diverse programma's van het programmaplan.

Deze verdeling zal eenmaal per jaar, bij het opstellen van de begroting, worden geactualiseerd, tenzij er tussentijds een zodanig majeure ontwikkeling is die het beeld wezenlijk anders zal laten zijn. Dit zal dan met een begrotingswijziging aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Huisvesting

Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead heeft betrekking op kantoorruimten. Dit zijn ruimten voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen provinciale organisatie.

Kantoor- en opslagruimten die behoren tot een specifiek uitvoerende taak worden verantwoord op dat taakveld, bijvoorbeeld de wegensteunpunten, die onder het programma regionale bereikbaarheid zijn opgenomen.

ICT-middelen

Kosten voor hardware en software worden tot overhead gerekend, omdat we als provincie nauwelijks specifieke applicaties hebben voor één specifiek taakveld.

Overige overhead

Hieronder zijn de kosten voor onder meer algemene communicatie, juridische en financiële dienstverlening en overige facilitaire kosten opgenomen.

Bijdragen verbonden partijen

De bijdrage(n) die verbonden partijen, zoals Gemeenschappelijke Regelingen (onder meer de GR Zuidwestelijke Delta en de RUD), in rekening brengen, worden verantwoord op het taakveld/de taakvelden waarvoor de verbonden partijen werkzaam zijn. Dat sluit aan bij het gewijzigde BBV

waarbij de beleidsdoelstellingen van verbonden partijen voortaan bij de programma's moeten worden opgenomen waarvoor een verbonden partij actief is.

Definitie overhead:

Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces (notitie overhead, commissie BBV 2016).

Uitgangspunten:

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren derhalve tot de overhead. Wanneer deze ondersteunende taken worden uitbesteed, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead (notitie overhead, commissie BBV 2016)

Beleidskader:

- BBV, artikel 8 lid 1c en 1e
- Notitie overhead – commissie BBV, 2016
- Wet op de vennootschapsbelasting

Financiële tabel 1.9. Kosten van overhead

Wat mag het kosten?		(bedragen x € 1.000)
Lasten		2018
960101	Personeel	18.301
960102	Huisvesting en facilitaire zaken	2.580
960103	ICT	2.551
960104	Overige overhead	1.128
Totaal Lasten		24.560
Baten		
960102	Huisvesting en facilitaire zaken	124
960103	ICT	33
Totaal Baten		157
Saldo Lasten en baten		24.403
Reserves		
Resultaat lasten en baten inclusief reserves		24.403

2.1 Provinciale heffingen

Lokale lastendruk:

- Tarief opcenten MRB = 82,3
- Landelijk gemiddelde tarief MRB = 80,6
- Maximale tarief opcenten MRB = 112
- Maximaal kostendekkende tarieven voor heffingen en retributies

Geraamde opbrengsten 2018:

Bedragen x € 1 miljoen

- € 39,04 Opcenten motorrijtuigenbelasting
- € 0,18 Grondwaterheffing
- € 0,08 Leges

Deze bedragen zijn opgenomen in de ramingen in het overzicht algemene dekkingsmiddelen.

Beleidskader:

- Financiële verordening Provincie Zeeland 2017
- Grondwaterheffingsverordening 2010
- Legesverordening Zeeland 2007

Uit provinciale heffingen ontstaan inkomsten die worden betaald door inwoners en het bedrijfsleven aan Provincie Zeeland. Met de heffingen creëren wij de mogelijkheid, aanvullend op onder meer de uitkering uit het provinciefonds, om collectieve voorzieningen te dekken.

In deze paragraaf gaan we in op het onderliggende beleid voor de verschillende heffingen en geven wij inzicht in de berekening van de tarieven van heffingen.

Beleid

Wij gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginzel. Dit beginzel is gebaseerd op de gedachte dat inwoners en bedrijven bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij van die voorzieningen hebben. Het profijtbeginzel manifesteert zich sterker bij heffingen dan bij belastingen; burgers of bedrijven betalen aan Provincie Zeeland naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Provincie Zeeland kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Wijzigingen t.o.v. beleid 2017

Ten opzichte van 2017 zijn er geen beleidswijzigingen met betrekking tot de heffingen.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- Belastingen
- Heffingen
- Retributies

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliftten, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum.

Het tarief voor 2018 is gelijk aan het tarief van 2017: 82,3 opcenten. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2018 is 80,6. In 2017 mag maximaal 111,8 opcenten geheven worden.

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als retributies niet hoger mogen zijn dan de lasten die betrekking hebben op de activiteiten. Tot de lasten worden gerekend alle materiële kosten en de salarislasten inclusief overhead die betrekking hebben op de heffing. Iedere 4 jaar wordt het tarief verhoogd voor inflatie. Als blijkt dat het in rekening te brengen tarief ver beneden de kostprijs ligt, wordt een grotere stijging doorgevoerd dan de inflatiecorrectie.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale heffing geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengst van deze heffing wordt gebruikt om de kosten die we hiervoor maken te dekken. Het betreft specifieke kosten van het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van onttrekkingen en infiltraties en van onderzoeken in relatie tot het grondwaterbeleid. De provinciale grondwaterheffingen worden door de provincies geheven op grond van de Grondwaterwet en de provinciale grondwaterheffingsverordening 2010.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten?

In de meerjarenraming staat een structurele inkomst van € 180.000 geraamd. De opbrengst bestaat voor een groot deel uit inkomsten waarbij de onttrekking permanent is. Daarnaast is er jaarlijks opbrengst van de grondwaterheffing waarbij de onttrekking van het grondwater incidenteel is.

De materiële kosten van de grondwaterheffing zijn geraamd op structureel € 159.000 per jaar. Dit betreft kosten voor afdracht aan het IPO collectief (€ 34.000), onderhoud grondwatermeetnet en databeheer (€ 25.000) en diverse projecten voor grondwateronderzoek- en ontwikkelkosten (€ 100.000).

Omdat de kosten van de grondwaterheffing ook gemaakt worden binnen de personeelslasten die niet direct toegerekend worden aan de lasten met betrekking tot grondwaterheffing zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten.

De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten.

De loonkosten bedragen € 73.000 per jaar en de overheadkosten € 36.500. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in onderstaand overzicht.

Retributies

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan burgers en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2007 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. We actualiseren de legesverordening en tarieventabel elke vier jaar. Indien hier aanleiding toe is, vindt tussentijds een aanpassing van de legesverordening plaats. In het coalitieakkoord en de Voorjaarsnota 2016 is aangegeven dat wordt nagegaan of we met het heffen van leges voor vergunningen en ontheffingen een redelijke toepassing kunnen vinden van het profijtbeginsel en extra inkomsten kunnen verwerven. In het najaar komen we hierop terug met een verdere uitwerking en voorstellen.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten?

De opbrengsten van leges zijn structureel geraamd op € 78.700 per jaar. De verdeling van de opbrengsten is als volgt:

Sector verkeer en vervoer € 31.200 en sector Omgevingsvergunning en Milieubeheer € 47.500.

Omdat de kosten van de leges met name gemaakt worden binnen de personeelslasten en niet direct toegerekend worden aan de diverse legesactiviteiten zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. De baten worden wel rechtstreeks op de leges activiteiten geboekt. De beste benadering

om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten. De loonkosten bedragen € 66.460 en de overheadkosten € 33.180. De materiele kosten bedragen € 12.500.

Een overzicht van de mate van kostendeckendheid is opgenomen in tabel 1.

Bijlage 1: Berekening kostendeckendheid Leges en Grondwaterheffing						
	grondwaterheffing		leges verkeer en vervoer	leges omgevingsvergunning en milieubeheer	Totaal leges	
Kosten taakveld	232.000		21.500	78.960	100.460	
Inkomsten taakveld	0		0	0	0	
Netto kosten taakveld	232.000		21.500	78.960	100.460	
Toe te rekenen kosten:						
Overhead	36.500		11.000	33.180	44.180	
Totale kosten	268.500	100%	32.500	112.140	144.640	100%
Opbrengst heffingen	180.000	67%	31.200	47.500	78.700	54%

2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Kernpunten:

- Ratio weerstandsvermogen is berekend op 4,2 en gewaardeerd als uitstekend
- Benodigde risicobuffer is € 15,7 mln
- Beschikbare risicobuffer is € 66,7 mln

Risico's:

- Thermphos
- Waterdunen
- Sloeweg
- Perkpolder
- Garantstellingen
- Tractaatweg
- Controle POP 2 en POP 3 en Europese subsidies
- Meldplicht datalekken
- Faunafonds
- Wijziging licentiestructuur
- Onvoldoende compensatie vervoerders

Beleidskader

- Risicomanagementbeleid riskeer, beheers en realiseer meer
- Ratio weerstandsvermogen is ten minste 1,5
- Risicobuffer voor minimaal factor 1,0 gevoed uit de Algemene Reserve (Zomernota 2017)
- Zekerheidspercentage is 95%
- Risicobuffer is de Algemene Reserve, de vrij aanwendbare bestemmingsreserves, de vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting en de vrije ruimte meerjarenraming
- Risico's van € 200.000 of meer

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer. Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden. Beheersmaatregelen zijn o.a. aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.

De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording.

De risico's zijn geïnventariseerd op projecten en op afdelingen. De berekende ratio weerstandsvermogen is gebaseerd op de methode zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' dat in samenwerking met het bureau NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) is opgesteld.

Beleid

De basis voor het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' zijn de volgende door Provinciale Staten vastgestelde kaders.

Risicobereidheid:

Op basis van de risicosimulatie wordt berekend welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert een

zekerheidspercentage van 95% voor 2017 en 2018, vanaf 2019 geldt een zekerheidspercentage van 90%.

Onderdelen van de risicobuffer:

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- Algemene reserve
- Vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting
- Vrije ruimte meerjarenbegroting

Gewenste omvang van de risicobuffer:

De gewenste omvang van de minimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van gelijk aan of groter dan 1,5.

Niveau van verantwoording:

Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximale financiële impact (worst case) van € 200.000 of groter.

Wijzigingen ten opzichte van 2017

In de Zomernota 2017 is voorgesteld dat de aanwezige risicobuffer voor maximaal factor 0,5 wordt gevoed uit de vrije aanwendbare belastingcapaciteit, zodat de risicobuffer voor (minimaal) een factor 1,0 wordt gevoed uit de algemene reserve. Bij de berekening van de ratio van het weerstandsvermogen wordt deze factor apart berekend waarmee invulling wordt gegeven aan het voorstel in de Zomernota.

Risico's

Ten behoeve van het risicoprofiel wordt halfjaarlijks bij de begroting en jaarrekening een risico-inventarisatie gehouden. De opsomming in het kader risico's zijn meegenomen bij de berekening van de ratio weerstandsvermogen. Op basis van de risicosimulatie blijkt dat de mate van invloed op de omvang van de weerstandscapaciteit voor de risico's verbonden aan Thermphos, Perkpolder en Sloeweg het grootst zijn. Hierna worden ze toegelicht. Naast deze 3 risico's wordt het risico met betrekking tot Waterdunen toegelicht.

Thermphos

De provincie heeft zich garant gesteld voor mogelijke meerkosten voor het passief veiligstellen van het Thermphos terrein en voor de kosten van begeleiding en toezicht van de sanering tot einde fase passief veiligstellen. Na de fase van passief veiligstellen draagt de provincie geen verantwoordelijkheid voor verder te maken kosten. De beheersorganisatie heeft een plan van aanpak uitgewerkt voor de verdere sanering van het voormalige Thermphos terrein. Zeeland Seaports en Provincie Zeeland zijn samen aan de slag om daar de financiële oplossingen bij te vinden. Het plan van aanpak ligt aan de basis voor de opgenomen voorziening in de jaarrekening. De te maken beheerskosten dienen conform de richtlijnen van de commissie BBV in de meerjarenexploitatie te worden verwerkt in het jaar dat de kosten worden gemaakt. Ten aanzien van het project Thermphos signaleren we een aantal significante risico's. Het gaat daarbij met name om de hoogte van de beheerskosten, de tijdsduur van de beheerskosten en mogelijke hogere uitvallende saneringskosten voor het passief veilig stellen van het terrein.

Het opgenomen risico voor Thermphos bestaat daarmee uit een bundel van meerdere risico's met verschillende kansen.

Deze risico's zijn allemaal afzonderlijk meegenomen in de simulatie en de berekening van de benodigde risicobuffer. Voor de bundel van risico's is niet één gezamenlijke risicokaart opgesteld met kans, best case, most likely en worst case. Daarmee is het risico niet zichtbaar in het onderstaande

overzicht met de kans en impact per risico. Het risico is wel meegenomen in de berekening van het benodigde weerstandsvermogen.

Het kabinet heeft commissie Samsom ingesteld om een oplossing te vinden voor de sanering van het terrein. Het kabinet heeft inmiddels besloten om financieel en inhoudelijk bij te dragen en vraagt dit ook in gelijke mate van de Provincie en Zeeland Seaports. Het betreft een bijdrage van € 27,7 miljoen voor elke partij. In deze begroting is nog geen rekening gehouden met deze bijdrage en het effect hiervan op ons weerstandsvermogen.

Perkpolder

De gemeente Hulst en de Provincie Zeeland zijn aandeelhouders in de grondexploitatiemaatschappij Perkpolder Beheer B.V. Huidige stand van dit project is dat een contract gesloten is met een ontwikkelaar voor de ontwikkeling van de westelijke Perkpolder, een intentieovereenkomst gesloten is met een ontwikkelaar voor de ontwikkeling van het veerplein en de jachthaven. De ophoging van het veerplein, aanpassing van de N689 en aanleg van de buitendijkse natuur zijn uitgevoerd. De Provincie Zeeland staat samen met de gemeente Hulst garant voor de door Perkpolder Beheer B.V. bij de BNG aangegane lening/ kredietfaciliteit. Het risico dat de BNG de garantstelling aanspreekt, is hier gewaardeerd. In het derde kwartaal van 2017 heeft PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft ingestemd met de uittreding van de Provincie. In het vierde kwartaal van 2017 zal de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. Per 1-1-2018 is de Provincie geen aandeelhouder meer van Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst. Bij de berekening van het weerstandsvermogen voor de begroting 2018 is uitgegaan van de situatie dat de Provincie nog aandeelhouder is van Perkpolder beheer BV. Dit omdat bij het vaststellen van de begroting 2018 de uittreding van de Provincie nog niet formeel afgerond is.

Sloeweg

Sloeweg fase 1

Provinciale Staten hebben in 2015 besloten om fase 1 van het project N62 Sloeweg in aangepaste vorm uit te voeren. Het krediet voor de uitvoering van fase 1 van het project N62 Sloeweg bedraagt € 76,5 miljoen. Een onderdeel daarin is een eventuele bijdrage van € 5 miljoen door het Ministerie van Infrastructuur & Milieu. De minister van Infrastructuur en Milieu heeft in het BO MIRT van oktober 2016 aangegeven dat zij alleen bereid is de gevraagde bijdrage van € 5 miljoen te verstrekken, indien voor een ongelijkvloerse oplossing in fase 2 wordt gekozen waarvan de verkeersveiligheid door middel van een verkeersveiligheidsaudit (VVA) wordt aangetoond. Op 16 december 2016 hebben Provinciale Staten gekozen voor de 'stervariant' met drie ongelijkvloerse kruisingen. De VVA is in het voorjaar van 2017 uitgevoerd. Met Rijkswaterstaat is overeenstemming bereikt over de te treffen maatregelen. Verwacht wordt dat daarmee is voldaan aan de voorwaarden die het ministerie heeft gesteld. In de tweede helft van 2017 zal hierover duidelijkheid komen. Het risico dat de bijdrage niet wordt verstrekt, is hier gewaardeerd maar ten opzichte van de jaarrekening aanzienlijk kleiner.

Sloeweg fase 2

De oplossing voor de aansluiting Sloeweg-Bernhardweg is in overleg met de verschillende stakeholders voorbereid. PS hebben 16 december 2016 gekozen voor de stervariant. De huidige planning is er op gericht dat eind november 2017 het definitief ontwerp gereed is en de benodigde vergunningen en toestemmingen zijn verleend. De daadwerkelijke uitvoering van het werk vindt dan vervolgens in 2018 en de eerste helft van 2019 plaats. De planning wordt echter pas concreet op het moment dat het ontwerp definitief is en de vergunningen zijn verleend. Er bestaat een risico dat het beschikbare budget ondanks de aanwezigheid van een post onvoorzien toch onvoldoende is. Dat komt mede door de maatregelen die op grond van de VVA genomen worden. De kosten hiervan komen ten laste van de post onvoorzien. Dit risico is hier gewaardeerd.

Waterdunen

Waterdunen betreft de gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. In dit project werkt de provincie samen met vier andere partijen: Molecaten, gemeente Sluis, waterschap Scheldestromen en Het Zeeuws Landschap. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling.

In 2016 is besloten om het project Waterdunen te splitsen in een uitvoeringsfase en een beheerfase. De risico's voor de uitvoeringsfase zijn meegenomen in de GREX van Waterdunen. De risico's voor de beheerfase zijn meegenomen in de berekening van het provinciaal weerstandsvermogen en maken geen onderdeel uit van de GREX. Het betreft onder meer risico's met betrekking tot:

- hogere kosten dan verwacht voor het overdragen van beheer aan toekomstige beheerders;
- herstellkosten door schade aan de inlaatkreek als gevolg van het getij in het gebied;
- kosten als gevolg van het later afnemen van de gronden door Molecaten;
- kosten als gevolg van planschade.

Voor de beheersfase van Waterdunen zijn de verschillende risico's allemaal afzonderlijk meegenomen in de simulatie en de berekening van de benodigde risicobuffer. Voor deze bundel van risico's is niet één gezamenlijke risicokaart opgesteld met kans, best case, most likely en worst case, waardoor we het risico niet hebben opgenomen in het bovenstaande overzicht met de kans en impact per risico.

Garantstellingen

De garantstellingen maken deel uit van de uitvraag naar risico's. De provincie heeft een aantal garantstellingen afgegeven. Hierin schuilt een risico, aangezien de financiële realiteit van een organisatie ertoe kan leiden dat schuldeisers een aanspraak gaan doen op de betreffende garantstelling. Het grootste deel van de garantstelling is beschikbaar gesteld aan Zeeland Seaports. Zeeland Seaports heeft een gezonde eigen vermogenspositie. Daarnaast is het beleid van de provincie gericht op het afbouwen van de garantstellingen in omvang en aantal.

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op basis van de financiële impact en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens wordt de financiële impact bepaald indien het risico zich zou voordoen.

Begroting 2018				
Risico	kans	best case	Impact	
			most likely	worst case
Grondexploitatie Perkpolder	50%	0	3.300.000	4.300.000
Sloeweg: fase 1 rijksbijdrage	10%	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Sloeweg: fase 2 budgetoverschrijding	40%	0	0	3.000.000
Garantstellingen	5%	2.488.571	2.488.571	2.488.571
Meldplicht datalekken	20%	0	nb	820.000
Tekort in Faunafonds	33%	0	200.000	500.000
Tractaatweg: budgetoverschrijding	15%	0	0	1.500.000
Controle POP-2 en POP-3 en overige Europese gelden	15%	0	nb	1.412.000
Wijziging licentiestructuur	30%	0	nb	200.000
Onvoldoende compensatie vervoerders	5%	0	0	400.000

Op basis van de risicogegevens wordt door middel van een risicosimulatie de benodigde risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door middel van risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we, ten behoeve van de begroting 2018, uit van een zekerheidspercentage van 95%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 95% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 15,7 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

(bedragen x € 1 miljoen)

Weerstand

Algemene reserve	20,2
Bestemmingsreserve	0
Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting	14,0
Ruimte meerjarenbegroting	32,5
totale weerstandscapaciteit	66,7

De algemene reserve is doorgaans de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het betreft wel incidentele middelen.

Bestemmingsreserves kunnen gebruikt worden als risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het aanwenden van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is. In de beschikbare risicobuffer is meegenomen de reserve incidentele doelstellingen 2018/2021. Deze ruimte bedraagt € 0.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de te verwachten realisatie 2018 en maximaal te heffen opcenten in 2018. Omdat de opcenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's. De vrije ruimte meerjarenbegroting betreft de meerjarige budgettaire ruimte. Deze middelen zijn nog niet bestemd en maken deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Ratio weerstandsvermogen

Factor algemene reserve in benodigde risicobuffer

In de Zomernota 2017 is besloten om de aanwezige risicobuffer voor maximaal factor 0,5 te voeden uit de vrije aanwendbare belastingcapaciteit, zodat de risicobuffer voor (minimaal) een factor 1,0 wordt gevoed uit de algemene reserve. Dit houdt in dat de benodigde risicobuffer van € 15,7 miljoen minimaal gedekt moet worden door de algemene reserve. Deze ruimte bedraagt € 20,2 miljoen. De factor voldoet aan het minimum van 1,0 waarbij nog geen rekening is gehouden met de financiële gevolgen van het advies van de commissie Samsom inzake Thermphos.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}} = \frac{20,2}{15,7} = 1,3$$

Weerstandratio inclusief opcenten en bestemmingsreserves

Bovenop de ratio van 1,0 uit de algemene reserve streven we naar een ratio van het weerstandsvermogen van minimaal 1,5 vallend in de klasse ruim voldoende. Op basis van deze ratio kan worden bepaald of het weerstandsvermogen van de provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. De berekende ratio komt uit op 4,2. Op basis van de weerstandsnorm valt het weerstandsvermogen in de klasse uitstekend. De berekende ratio betreft een momentopname. Hoewel de ratio op dit moment uitstekend is blijkt uit de ontwikkeling van de beschikbare risicobuffer en dan vooral de algemene reserve dat de spanning tussen de beschikbare en benodigde risicobuffer door de jaren heen is toegenomen en in de nabije toekomst de nodige aandacht blijft vergen. In deze

berekening is nog geen rekening gehouden met de financiële gevolgen van het advies van de commissie Samsom inzake Thermphos.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen opgenomen moeten worden. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen ofwel ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de provincie er financieel gezien voor staat, zeker als de ontwikkeling van de kengetallen over een aantal jaren wordt gevolgd.

Kengetallen	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	64,4%	76,6%	100,8%	119,3%	106,6%	111,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	63,0%	75,5%	99,6%	118,0%	105,6%	110,1%
Solvabiliteitsratio	35,3%	29,5%	28,3%	30,9%	35,5%	36,0%
Structurele exploitatieruimte	31,7%	2,7%	2,1%	6,4%	5,8%	2,2%
Grondexploitatie	7,6%	5,5%	3,4%	3,3%	2,2%	1,3%
Belastingcapaciteit	100,1%	102,3%	102,0%	102,0%	102,0%	102,0%

Netto schuldquote

Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van schuldenlast (rente / aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. De gecorrigeerde schuldquote wordt vervolgens berekend door ook rekening te houden met aan derden verstrekte leningen. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is wordt als hoog gezien. Voor een genuanceerd beeld zijn ook de voorraad bouwgronden en de voorraad uitgeleende gelden relevant. Zo ligt bij een zeer grote portefeuille uitgeleend geld de grens voor een te hoge schuld hoger. De netto schuldquote stijgt vanaf 2016 met uitzondering van 2019. De stijging wordt niet zozeer veroorzaakt door een toename van de schuldenlast maar een daling van de geraamde baten ten opzichte van 2016. De netto schuldquote van overige provincies is veelal negatief. Dat wil zeggen dat daar een overschot aan middelen is.

Solvabiliteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hiertoe wordt de omvang van het eigen vermogen gerelateerd aan de totale omvang van het vermogen (dus het eigen en het vreemde vermogen). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe gezonder. Een solvabiliteitsratio van 25% - 40% wordt als gezond gezien. Zeeland valt binnen deze range. De solvabiliteitsratio van overige provincies is veelal hoger vanwege hogere eigen vermogens ten opzichte van het balanstotaal, percentages van rond de 70% - 80% zijn geen uitzondering.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte wordt berekend door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is (de totale waarde van de gronden in eigendom bij de provincie) in relatie tot het totaal aan jaarlijkse baten. De provincie kan namelijk risico's lopen inzake de waardeontwikkeling van gronden die op de balans staan.

Belastingcapaciteit

Met het vaststellen van het opcenten tarief bepalen PS hoeveel extra ruimte er is om eigen laste te dragen. Met het kengetal wordt het provinciale tarief gerelateerd aan het gemiddelde tarief van alle provincies tezamen. Dat is wat anders dan de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Zeeland heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum. Zeeland heft 82,3 opcenten in 2018 en zit hiermee boven het landelijk gemiddelde.

2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Speerpunten:

- Landelijk gemiddeld gangbaar onderhoudsniveau: CROW R en NEN 2767-4 niveau 3 (aanneمة dat niveau 3 gelijk is aan R)
- Geen achterstallig onderhoud
- Groot onderhoud via voorziening groot onderhoud.
- Invoeren Assetmanagement

Acties:

- Verankering assetmanagement
- Onderhoud / vervanging kunstwerken
- Onderhoud / vervanging verhardingen
- Volledigheid en actualiteit integraal beheersysteem
- Onderhoud (monumentale) panden Abdijcomplex
- Aanpassing gebouwen in het kader van Flexibel Werken
- Implementatie Hospitality-concept (aanpassing hoofdingang Heerenlogement + aanpassing aangrenzende vergaderruimten)

Beleidskader:

- Kwaliteitsvisie Infrastructuur 2006
- Integraal Beheerplan Provinciale Infrastructuur 2010

Beide kaders zullen vervangen worden door een nieuw beleidskader: 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland'. Het streven is deze eind 2017 vast te stellen

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op het beheer en onderhoud van provinciale kapitaalgoederen. Het gaat daarbij om de eigendommen van de provincie met een meerjarig nut, maar ook beheerkosten voor onze Provincie (infrastructuur en gebouwen). Deze onderdelen lopen door de gehele begroting heen en zijn veelal financieel omvangrijk. We gaan hierbij in op het beleid ten aanzien van het onderhoudsniveau, de huidige onderhoudsstaat en de onderhoudsplannen (investeringen, groot onderhoud en dagelijks onderhoud). Tevens worden de geraamde kosten voor de kapitaalgoederen aangegeven.

Bovengenoemde onderdelen worden voor de volgende kapitaalgoederen hierna uiteengezet: wegen en vaarwegen, vaartuigen en voertuigen, bedrijfsgebouwen infrastructuur en kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis. Riolering is een onderdeel dat niet van toepassing is.

We werken aan de verdere implementatie van assetmanagement. De komende jaren zal daardoor het onderhoud aan wegen en vaarwegen doelmatiger kunnen worden georganiseerd.

Infrastructurele zaken

• Wegen en vaarwegen

Dit betreffen de provinciale (vaar)wegen met bijbehorende bruggen, sluizen en groenonderhoud.

In 2016 is er een start gemaakt met het invoeren van assetmanagement. Hierbij zijn grofweg drie pijlers te onderscheiden: beheerkader, informatiebeheer en bedrijfsvoering.

Het beheerkader vormt de basis voor het integreren van assetmanagement in de provinciale werkwijze. Het streven is dat dit beheerkader eind 2017 vast te stellen. Hierin wordt niet meer gewerkt met kwaliteitsniveaus, maar wordt gekeken naar de prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Het integraal

beheersysteem is hierbij ondersteunend en voor de meest omvangrijke assets (verhardingen, verkeersregelininstallaties, droge en natte kunstwerken) geactualiseerd. Op het gebied van bedrijfsvoering zijn binnen de betrokken afdelingen de eerste stappen gezet om te komen tot een nieuwe taakindeling, zodanig dat deze aansluit bij de werkwijze van assetmanagement. Dit zal in 2018 verder vormkrijgen.

De benodigde middelen voor het uitvoeren van het jaarlijks en niet-jaarlijks onderhoud van de (vaar)wegen op basis van het vastgestelde beleidskader zijn vastgelegd in de meerjarenbegroting. Er zijn voldoende middelen in 2018 om het vastgestelde kwaliteitsniveau R te waarborgen. De benodigde middelen die nodig zijn om het nog vast te stellen beheerkader tot uitvoering te brengen zullen worden meegewogen in de begrotingsvoorbereiding van 2019. Zie tabel 1.

Tabel 1:

	2018	2019	2020	2021
Droog (incl. groen)	6.202.977	5.986.607	7.054.706	6.304.205
Gladheidbestrijding	888.099	888.099	888.099	888.099
Totaal Droog	7.091.076	6.874.706	7.942.805	7.192.304
Nat regulier onderhoud	1.177.510	1.098.350	1.228.413	1.098.248
Nat voorziening	4.055.279	2.278.579	1.081.279	2.311.279
Nat vervangingsinvesteringen	0	0	510.050	0
Totaal Nat	5.232.789	3.376.929	2.819.742	3.409.527

Met het implementeren van assetmanagement in de organisatie, zal het inzicht in meerjarige onderhoudsplanningen en het maken van een integrale afweging verbeteren. De actuele gegevens in het integrale beheersysteem maken het mogelijk een solide doorrekening te maken (minimaal periode van 10 jaar t.b.v. voorziening), waardoor het verder vullen van de voorziening groot onderhoud infrastructuur mogelijk is. Momenteel is het groot onderhoud op het gebied van de natte kunstwerken opgenomen in de voorziening groot onderhoud. Het verder vullen van de voorziening voor andere onderdelen, zoals verhardingen, droge kunstwerken en verkeersregelininstallaties, maakt deel uit van de besluitvorming omtrent het beheerkader.

• **Vaartuigen en voertuigen**

Dit betreft de vaartuigen, inclusief SWATH met aanlandingsvoorzieningen en buitendienstauto's.

In 2004 zijn de twee SWATH-schepen, de aanlandingsvoorzieningen en de terminals voor het fietsvoetveer gekocht en in gebruik genomen. De provincie verhuurt ze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens, de Westerschelde Ferry B.V. De aanlandingsvoorziening, gebouwen en terreinen zijn eigendom van de Provincie. Voor zowel de schepen als de aanlandingsvoorzieningen is de Provincie verantwoordelijk voor het onderhoud.

Voor het onderhoud van de Zeelandbrug en het Kanaal door Walcheren heeft de Provincie de drie vaartuigen (Roggenplaat, Koolmees en Buizer) in eigendom. Daarnaast heeft de Provincie zo'n 50 dienstauto's in eigendom en overig materieel, waaronder 24 aanhangwagens en 23 tekst- en actiewagens.

Het onderhoud aan de aanlandingsvoorzieningen, terminals fietsvoetveer, voertuigen, vaartuigen en materieel is opgenomen in de meerjarenbegroting op basis van de inschattingen uit voorgaande jaren. Ook hier geldt dat nog niet voor alles actuele meerjarige onderhoudsplannen beschikbaar zijn. Deze komen in de loop van 2018/2019 gereed. Voor het fietsvoetveer zijn de onderhoudsplannen wel gereed. Deze maken deel uit van de voorziening groot onderhoud. Zie tabel 2.

Tabel 2:

	2018	2019	2020	2021
Onderhoud vaar-/voertuigen/materieel	848.685	844.847	844.847	844.847
Onderhoud Fast Ferry	664.641	847.994	672.496	754.145
Totaal vaartuigen en voertuigen	1.513.326	1.692.841	1.517.343	1.598.992

Provinciale gebouwen

- **Bedrijfsgebouwen infrastructuur**

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegsteunpunten en de bedieningsgebouwen voor het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. Het onderhoud aan de gebouwen wordt verricht op basis van inspectie door eigen technisch personeel. Het beheer en onderhoud aan deze gebouwen wordt gereguleerd in een meerjarig Beheerplan (BOS).

De laatste schakel in het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten, de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke, zal worden gerealiseerd waarna het aantal steunpunten van achttien naar dertien zal zijn teruggebracht.

Voor het meerjarig groot onderhoud is een aparte voorziening groot onderhoud gevormd, op basis van een geactualiseerde 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting zijn de volgende bedragen opgenomen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden.

- **Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis**

De provinciale kantoorgebouwen betreffen het Abdijcomplex, inclusief het deel van het Zeeuws Museum, het pand Schuytvlot (huisvesting SCEZ) en het pand Achter de Houttuinen in Middelburg. Het beheer en onderhoud aan deze gebouwen wordt gereguleerd in een meerjarig Beheerplan (BOS). Het onderhoud is opgebouwd uit bouwkundig onderhoud en installatietechnisch onderhoud.

Installatietechnisch onderhoud

- Installatietechnisch onderhoud is gebaseerd op de NEN 2767 (conditiemeting voor bouw- en installatiedelen).
- De inventarisatie en inspectie is uitgevoerd door een externe partij en is ook gebruikt voor de aanbesteding van het installatietechnisch onderhoud.
- De planning van dit onderhoud is waar nodig aangepast aan de planning van investeringen in de gebouwen en bouwkundige renovaties, zodat deze werkzaamheden gelijktijdig uitgevoerd worden.

Bouwkundig onderhoud

- Planning bouwkundig onderhoud is gebaseerd op de inspectierapporten van de Monumentenwacht. Deze inspecties worden tweejaarlijks uitgevoerd. Het onderhoud wat geclassificeerd wordt als slecht (herstellen binnen 0-1 jaar) en matig (herstellen binnen 1-3 jaar) wordt opgenomen in de meerjarenraming.
- Ook grotere renovaties van gebouwen, waarbij geen bouwkundige aanpassingen aan het gebouw worden uitgevoerd, zijn hierin opgenomen.

Voor het meerjarig groot onderhoud is een aparte voorziening groot onderhoud gevormd, op basis van een geactualiseerde 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting zijn de volgende bedragen opgenomen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden.

De rapporten van de Monumentenwacht zijn gebruikt voor de aanvraag van de BRIM subsidie. Dit is een rijkssubsidie voor bouwkundig onderhoud aan monumentale panden.

Wanneer deze subsidie wordt toegekend kan maximaal 50% van de geraamde bedragen gesubsidieerd. In afwachting van definitieve toekenning zijn hiervoor nog geen bedragen in de (meerjaren)begroting verwerkt.

Vanuit het beschikbaar gestelde investeringskrediet van € 2.715.000,-- zullen:

- de verbouwing van het gebouw De Librije,
 - aanpassingen in overige gebouwen in kader van Flexibel Werken en
 - de implementatie van het Hospitality concept
- worden gerealiseerd.

2.4 Financiering

Speerpunten:

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen
- Beheersen van financiële risico's
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities

Kengetallen 2018:

- Kasgeldlimiet: € 17 miljoen
- Renterisiconorm: € 48 miljoen
- EMU-saldo: - € 4 miljoen (zie ook toelichting financiële positie, onderdeel 3.3)

Beleidskader:

- Besluit Financieringsstatuut 2013 Provincie Zeeland
- Financiële verordening Provincie Zeeland 2017

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door Provincie Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Hiervoor worden kortlopende leningen aangetrokken waarbij het renterisico is afgedekt met een renteSWAP (voor uitleg zie Financieringsbehoefte). Daarnaast geven wij inzicht in de financieringsbehoefte, rentelasten, het renteresultaat en de rentoerekening.

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO);
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV);

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen uit hoofde van de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

De doelstellingen bij het uitvoeren van het treasurybeleid zijn vastgelegd in het Besluit Financieringsstatuut. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen;
- Beheersen van financiële risico's;
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Wijzigingen ten opzichte van beleid 2017

Er zijn geen wijzigingen met betrekking tot financiering ten opzichte van het beleid van 2017.

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is de Wet verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overvloedige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Omdat de Provincie in een meerjarige leensituatie verkeert heeft het verplicht schatkistbankieren geen financieel effect. Er kan overigens niet geleend worden bij de schatkist.

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met kort geld (looptijd tot 1 jaar), waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2018 bedraagt ongeveer € 17 miljoen (op basis van 7% van € 241 miljoen in 2018). Om onder andere aan de kasgeldlimiet te voldoen, is een swap (zie uitleg bij financieringsbehoefte) afgesloten tot en met 2029.

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'.

De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening);
- het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm gedefinieerd als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij aanvang van het jaar. Voor provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal voor 2018 bedraagt € 241 miljoen (totale lasten voor toevoegingen aan reserves). De renterisiconorm voor de Provincie Zeeland bedraagt € 48 miljoen.

Vanaf 2012 is een leenfaciliteit afgesloten in combinatie met een renteproduct (swap) tot en met 2029. Deze swap zorgt ervoor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele looptijd en daarmee wordt voldaan aan de renterisiconorm.

Financieringsbehoefte en rentelasten

Provincie Zeeland is vanaf 2012 in een leensituatie terechtgekomen. Wij hebben in 2009 de aandelen van de Westerscheldetunnel overgenomen met als doel het rendement te gebruiken voor de realisatie van de Sluiskiltunnel. Hiervoor is langdurige financiering benodigd.

Het renterisico is grotendeels afgedekt met een rente-instrument, een zogenaamde renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De swap heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de swap wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente, waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Wanneer deze rentestromen met elkaar worden verrekend, resteert een structuur waarin we per saldo het vaste tarief van de swap betalen. In feite ontstaat hierdoor een structuur die gelijk is aan een vastrentende lening. Bij een traditionele vaste geldlening zijn de afdekking van het renterisico en de beschikbaarheid van geld tegelijk geregeld. Bij een swap zijn deze twee onderdelen van elkaar gescheiden. De swap zorgt er voor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele duur van de geschatte financieringsbehoefte. Deze constructie voldoet aan relevante wet- en regelgeving, waaronder de Wet fido, de Ruddo en het financieringsstatuut. De SWAP voorziet niet in de leenbehoefte zelf maar is puur voor het afdekken van het renterisico, de benodigde financiële middelen worden op de geldmarkt aangetrokken.

Omdat wij in een structurele leensituatie verkeren, verwachten wij op basis van de meest recente liquiditeitsprognose onderstaande financieringsbehoefte. De te lenen financieringsmiddelen betreft de te verwachten leenbehoefte aan het einde van het jaar, de gemiddelde financieringsbehoefte is het bedrag dat gemiddeld over dat jaar geleend wordt.

Financieringspositie en rentelasten					bedragen x € 1 miljoen
	2017	2018	2019	2020	2021
Te lenen financieringsmiddelen	112	135	121	107	95
Gemiddeld financieringsbehoefte	151	124	128	114	101
te verwachten rentelasten	2,9	3,0	2,9	2,7	2,6

Huidige situatie SWAP

Volgens de meest recente meerjarige liquiditeitsprognose ontstaat er rond 2018 een moment waarop de Provincie aanvullende renteafdekking moet regelen om aan de kasgeldlimiet te voldoen. De renteafdekking kan op meerdere manieren ingevuld worden zoals het aantrekken van een vaste geldlening (> 1 jaar) of het aanpassen aan de huidige SWAP.

Rentetoerekening

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten en de daar aan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt in artikel 13 BBV voorgeschreven dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties, en taakvelden wordt toegerekend.

De behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de behoefte om de wijze van verantwoorden van rente in de begroting en jaarrekening te harmoniseren, hebben er derhalve toe geleid dat in het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen, dat de rentekosten aan de desbetreffende taakvelden moeten worden toegerekend met behulp van een (rente)omslag. De commissie BBV adviseert het renteschema in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen.

Tabel renteschema:

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering		€ 3.611
b. De externe rentebaten	-/-	€ 117

Totaal door te rekenen externe rente € 3.494

c. De rente die aan de grondexploitatie <i>moet</i> worden doorberekend	-/-	€ 0
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld <i>moet</i> worden toegerekend	-/-	€ 0
Saldo door te rekenen externe rente	-/-	€ 0

Saldo door rekenen externe rente € 3.494

d1. Rente over eigen vermogen	€ 0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€ 178

De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente € 3.672

e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-/-	€ 2.792
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	-/-	€ 880

Overzicht verstrekte geldleningen

Door de langdurige leensituatie van Provincie Zeeland is slechts een geringe hoeveelheid aan middelen uitgezet voor de wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD). De middelen voor die voorziening zijn via een 'cash-flow swap' op lange termijn belegd. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2029. Deze middelen kunnen niet worden gebruikt voor financiering omdat ze meerjarig uitgezet zijn.

Aan de stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) is in totaal € 3 miljoen aan leningen verstrekt ten behoeve van stimulering duurzame woningverbetering. Deze

leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna komen alle aflossingen ten gunste van de Provincie. Hieronder staat het overzicht van de belangrijkste verstrekte geldleningen.

					(bedrag x € 1.000)
Verstrekte geldleningen	Stand ultimo				
Leningen uitgezet	2017	2018	2019	2020	2021
Wachtgeldvoorziening PSD	2.374	2.390	1.837	1.379	984
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	2.335	2.185	2.035	1.885	1.735
Totaal	4.709	4.575	3.872	3.264	2.719

2.5 Bedrijfsvoering

Speerpunten

- Doorontwikkeling organisatie
 - Opgavegericht werken
 - Talentmanagement
 - Nieuwe CAO
- Samenwerking met partners
- Basis op orde
 - Modernisering
 - Digitalisering
 - Huisvesting

Kengetallen 2018:

Formatie ambtelijke organisatie

	FTE Toegewezen	FTE Bezet
Ambtelijke organisatie	467,3	464,1
Statengriffie	6,6	6,6
Rekenkamer	2,0	2,2

Beleidskader:

- Norm voor externe inhuur is, conform de Rijksnorm, maximaal 10% van de totale personele uitgaven
- Inkoopbeleid*
- Visie op de communicatiefunctie *
- Informatiebeleid *

** Deze beleidskaders zijn een bevoegdheid van GS/Concerndirectie.*

Samenwerken aan maatschappelijke opgaven

In het coalitieakkoord 'Krachten bundelen' benoemden we het toenemende belang van de samenwerking tussen medeoverheden, bedrijven en organisaties. Om deze ambitie te verwezenlijken vernieuwen we in onze werkwijzen. In 2017 leerden we hiervan via een aantal bestuurlijke ambities zoals bijvoorbeeld de Kustvisie. In 2018 willen we, middels een ontwikkelagenda, deze manier van werken en denken breder toepassen in de organisatie. Een nadrukkelijk vraagstuk in de ontwikkelagenda voor 2018 is de aanpassing van sturingsprincipes binnen onze organisatie.

Werken vanuit de nieuwe CAO

Op 22 mei 2017 bereikten het IPO en de vakbonden een onderhandelaarsakkoord over een nieuwe cao voor de provincies. Op een vernieuwende wijze - door middel van co-creatie - is door werkgevers en vakbonden samengewerkt aan deze nieuwe cao. De afspraken in de overeenkomst sluiten aan bij de snel veranderende maatschappelijke omgeving en ondersteunen daarmee ook de provinciale organisaties in deze ontwikkeling. Het akkoord biedt eigentijdse arbeidsverhoudingen, waarbij gelijkwaardigheid, vertrouwen en dialoog tussen werkgevers, werknemers en hun vertegenwoordigers de basis vormen. Het akkoord is geldend vanaf 1 januari 2018. In 2018 betekent dit onder andere:

- meer eigen verantwoordelijkheid bij de invulling en frequentie van jaargesprekken tussen leidinggevende en medewerker.
- meer ruimte binnen onze arbeidsvoorwaarden om medewerkers flexibel in te zetten op de maatschappelijke ambities welke wij als organisatie hebben.

- meer regie op de eigen loopbaan door medewerkers door de implementatie van een vernieuwde opleidingsaanpak met een persoonlijk ontwikkelbudget.

Samenhangend met de invoering van de nieuwe cao worden voorbereidingen getroffen voor de implementatie van de nieuwe Wet normalisatie rechtspositie ambtenaren per 1 januari 2020.

Talentontwikkeling van medewerkers en werken met opdrachten

Medewerkers kansen bieden op zelfontplooiing en tegelijkertijd zorgen voor de juiste persoon, op het juiste moment werkzaam aan de juiste taken. We vinden het daarin belangrijk om met elkaar te leren wat de nieuwe manier van werken oplevert en wat dit vraagt van de ontwikkeling van medewerkers. Uitgangspunt is dat de inhoudelijke opgave - dat wat er te doen is - leidend is voor de inzet van mens en middelen en de manier waarop we de uitvoering organiseren. Daarbij heeft de medewerker meer ruimte en meer professionele verantwoordelijkheid om eigen regie te voeren op de loopbaan bij de provincie en breed inzetbaar te zijn. Wij zien dat deze werkwijze de interne mobiliteit aanzienlijk verhoogt. In deze aanpak houden wij rekening met individuele loopbaanwensen, maar ook met de veranderingen die er zijn binnen het werk als gevolg van bijvoorbeeld digitalisering.

Daarnaast continueren we onze traineeships voor schoolverlaters en helpen we mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan betaald werk. Dit laatste in het kader van het sociaal akkoord van 2013 op rijksniveau.

Voor de ontwikkelingen van onze medewerkers bieden we elk halfjaar een intern opleidingsprogramma aan waarin medewerkers onder andere worden getraind op hun vaardigheden. Daar horen ook vakgerichte inhoudelijke workshops bij voor en door collega's. Zo maken we binnen ons opleidingsaanbod optimaal gebruik van onze eigen kwaliteiten.

Modernisering van de bedrijfsvoering

Omdat we meer digitaal werken, veranderen de interne processen, maar ook de inhoud van het werk. Moderniseren van onze bedrijfsvoering doen we binnen onze bestaande budgetten. In 2018 ligt hierbij de nadruk op digitalisering en huisvesting.

Digitalisering

De provinciale organisatie gaat steeds meer digitaal werken. Dit stelt steeds meer eisen aan de inrichting van de werkprocessen, de betrouwbaarheid van informatie, de beveiliging van informatie. De medewerkers hebben hierbij zelf een steeds grotere rol. Dit komt omdat de informatie werkende weg wordt gevormd en niet zoals vroeger in een later stadium wordt verzameld en geordend. Dit vergt bewustwording bij de medewerkers en vraagt om nieuwe vaardigheden en middelen waarmee de medewerker zijn taken kan uitvoeren.

In 2018 wordt binnen de bedrijfsvoering verder gewerkt aan de digitalisering van de organisatie. Dit heeft zowel betrekking op de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven als de digitalisering van interne processen, zaakgericht werken en digitaal werken. Voor de personeelsadministratie geldt dat in 2018 een nieuw E-HRM-systeem wordt geïmplementeerd. De voorbereiding voor de implementatie van de Wet normalisatie rechtspositie ambtenaren per 1 januari 2020 kan mogelijk ook gevolgen hebben voor dit E-HRM-systeem.

Daarnaast wordt het archiefdeel bewerkt dat vanaf 2012 tot 1 juli 2016 (het moment dat de provincie formeel digitaal is gaan werken) is ontstaan en vervangen we een belangrijk deel van de IT infrastructuur. Tot slot geven we in 2018 uitvoering aan het actieplan, conform de vereisten in het convenant "interprovinciale regulering informatieveiligheid".

Samen met andere provincies streven we ernaar om ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en automatisering gezamenlijk op te pakken. Momenteel is daartoe een gezamenlijke Interprovinciale Digitale Agenda in ontwikkeling. Ook binnen Zeeland werken we op dit gebied steeds meer samen met medeoverheden. Binnen de Tafel van Vijftien – een platform waar de vijftien Zeeuwse overheden elkaar ontmoeten en informeren - is afgesproken om samenwerking te verkennen rond GEO-diensten. De samenwerking moet zorgen voor vermindering van kwetsbaarheden, verbetering van

kwaliteit en een efficiëntere werkwijze. Na een eerste verkenningen in 2017, zal de samenwerking met de regionale partners in 2018 verder worden uitgewerkt. Een voorbeeld van de samenwerking is het Zeeuws open dataportaal. Het dataportaal is de vindplaats van informatie van en over Zeeland. Dit is open data die door iedereen gebruikt kan worden, en waardoor uitwisseling van data makkelijker wordt.

Huisvesting: flexibel waar nodig

De veranderingen in de organisatie vragen om een nieuwe werkstijl met flexibiliteit in tijd, plaats en duur van het werk. In 2018 ligt de focus op het realiseren van voorzieningen en aanpassing van de huisvesting. Onze ambitie is om een gastvrije, inspirerende werkomgeving te bieden aan medewerkers, met oog voor de diversiteit in werkvormen met passende inrichting. Niet één werkplekconcept dat geldt voor alle medewerkers, maar werkplekken die passen bij het werk dat moet worden gedaan. In 2018 passen we hierop de gebouwen aan, waaronder het hoofdgebouw. Het Abdijcomplex vormt daarbij niet langer een werkplek voor uitsluitend provincied medewerkers, maar ook voor die van anderen. Omgekeerd geldt daarin ook de mogelijkheid om onze medewerkers te huisvesten bij onze partners. Zo heeft bijvoorbeeld een deel van de provincied medewerkers na de zomer in 2017 werkruimte in het kantoorgebouw van Waterschap Scheldestromen.

Controloffunctie

De controloffunctie is er op gericht om een goed georganiseerd en geaccepteerd systeem van sturing en beheersing te realiseren. Zodanig dat control een vanzelfsprekend onderdeel is van het dagelijks handelen van medewerkers. In 2018 wordt een controleplan voor de gehele organisatie vastgesteld ten behoeve van de interne controle.

Daarnaast wordt structureel gewerkt aan de volgende vijf onderwerpen.

1. Projectcontrol: toetsen van en adviseren over de beheersing van de grote projecten en programma's
2. Planning & Control-raamwerk: de ontwikkeling en implementatie van een sluitend raamwerk waarmee bestuur en politiek in staat wordt gesteld om te kiezen, sturen en verantwoorden. Daarnaast komt er een P&C kalender die alle provinciale plannen bevat.
3. Risicomanagement: samen met het kernteam risicomanagement het risicobewustzijn in de organisatie verhogen en de toepassing van risicomanagement professionaliseren.
4. Projectaudits: de doorlichting van projecten aan de hand van een vaste set criteria.
5. 217a onderzoek: op grond van artikel 217a van de Provinciewet wordt in opdracht van het college onderzoek uitgevoerd naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door Gedeputeerde Staten gevoerde bestuur.

Maatschappelijk verantwoord inkopen

Onze ambities op het gebied van maatschappelijk verantwoord inkopen, innovatie en het verduurzamen van inkoop zijn vastgesteld en landelijk gepubliceerd via het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) Provincie Zeeland 2017-2020. Wij stelden dit plan op omdat wij het Manifest MVI ondertekenden, een initiatief van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. In 2018 zal invulling worden gegeven aan het actieplan door onder andere het opstarten van minimaal één circulaire aanbesteding en het voeren van brede marktdialoog met (MKB) leveranciers waarbij innovatie en circulaire economie worden geagendeerd. Ook worden ervaringen opgedaan met het uitvragen van eerlijke arbeidsvoorwaarden bij producten of diensten, waar dit als een risico wordt gezien. Bijvoorbeeld bij kleding- en elektronica. In de koplopersrol die de Provincie Zeeland heeft op het gebied van biobased inkopen (toepassen van hernieuwbare grondstoffen) worden ervaringen gedeeld in de vorm van voorbeelden en showcases. Er wordt in nauwe samenwerking met het Centre of Expertise Biobased Economy de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland bijgedragen aan landelijke en Europese ontwikkeling van tools en instrumenten. Deze zijn behulpzaam bij de ontwikkeling van de markt van biobased producten en bij het stimuleren van de vraag naar biobased producten.

Structurele ambities

Naast de bovengenoemde bestuurlijke ambities hebben wij binnen onze bedrijfsvoering een aantal structurele doelstellingen waaraan we ook in 2018 invulling geven:

- Het ziekteverzuim binnen onze organisatie bedraagt niet meer van 4,1% (landelijke Verbaannorm).
- Wij faciliteren binnen onze organisatie minimaal vijftien stageplaatsen per jaar.
- Minimaal 10% van onze medewerkers is flexibel ingezet binnen onze organisatie.
- Onze externe inhuur bedraagt niet meer dan 10% dan de Rijksnorm.
- Wij hebben in 2018 minimaal 9 fte (1fte = 25,5 uur) aan banen gerealiseerd voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt (Participatiewet).

2.6 Verbonden partijen

Speerpunten:

- Publiek belang op provinciaal niveau;
- Publiek belang duidelijk vertaald in een (beleids)doelstelling;
- Rendement vergoeding door vennootschappen in verhouding tot risico's en continuïteit.

Kengetallen 2018:

- Kapitaalparticipaties van deelnemingen opgenomen op de provinciale balans onder de Financiële vaste activa. Op 1 januari 2018 naar verwachting totaal € 125,9 mln.
- In 2018 staat de provincie voor verbonden partijen garant voor € 290 mln.

Beleidskader:

- Nota Verbonden Partijen (PS 15-07-2016)

Inleiding

Als verbonden partijen voor de Provincie Zeeland worden aangemerkt publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we én een bestuurlijk én een financieel belang hebben.

Een bestuurlijk belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Een financieel belang betekent dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid voor de provincie bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Visie en beleid

De Provincie heeft diverse instrumenten tot haar beschikking om publieke doelen te bereiken. Het meest geëigende instrument is wet- en regelgeving. Wanneer de Provincie hieraan niet genoeg heeft, kunnen andere instrumenten, zoals subsidieverlening of verbonden partijen benut worden.

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld in door Provinciale Staten in haar vergadering van 15 juli 2016. Hierin zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.
- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. In de volgende pagina's wordt hierover per verbonden partij informatie gegeven.

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

- Zeeland Seaports
- Natuur- en recreatieschap De Grevelingen
- Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta
- Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vennootschappen en coöperaties

- PZEM N.V. (voorheen DELTA N.V.)
- N.V. Zeeland Seaports
- N.V. Westerscheldetunnel
- N.V. Economische Impuls Zeeland
- Nederlandse Waterschapsbank N.V.
- Tractaatweg B.V.
- Westerschelde Ferry B.V.
- Zeeuws Participatiefonds B.V.
- Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V.

Stichtingen en verenigingen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Overige verbonden partijen

- Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Op de volgende pagina's zal informatie **per verbonden partij** worden weergegeven.

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

Naam	Zeeland Seaports (ZSP) GR	
Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2011 – zie ook Zeeland Seaports N.V.	
Publiek belang	Via indirecte aandeelhouderschap in GR ZSP streeft de provincie naar: De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via ZSP als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.	
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook in de N.V. ZSP. De GR ZSP is enig aandeelhouder van de N.V. ZSP. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden en kan de GR opgeheven worden. Het lid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het Dagelijks Bestuur (DB) en Algemeen Bestuur (AB) is voorzitter.	
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.	
Bezoldiging	n.v.t. (de GR heeft geen personeel in dienst).	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t. (voor de GR ZSP)	
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (er vinden geen activiteiten plaats in de GR)	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang is 50% in N.V. ZSP. Geen deelnemersbijdrage	
Eigen vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 01-01-2018 € 160.637	Schatting per 31-12-2018 € 160.637
Vreemd vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 01-01-2018 € 0	Schatting per 31-12-2018 € 0
Risico's	De Provincie Zeeland heeft, getrapd via de GR ZSP, een belang van 50% in de N.V. ZSP. Aangezien het eigen vermogen van de N.V. eind 2015 € 147,6 miljoen bedraagt, is het directe risico € 73,8 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval	

kunnen garanties ingeroepen worden. Het totaal aan garanties bedraagt € 565 miljoen. Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 282,5 miljoen opgevraagd kan worden. De Provincie verwacht niet dat deze risico's zich zullen voordoen.

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

Naam	Natuur- en recreatieschap De Grevelingen GR (in liquidatie)	
Vestigingsplaats	Schiedam	
Oprichting / deelname provincie	Het opheffingsbesluit is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 genomen.	
Publiek belang	Het in onderlinge samenhang behartigen van de bovengemeentelijke belangen van de openluchtrecreatie, het behartigen van de belangen van de natuurbescherming en het bewaren en bevorderen van het natuur- en landschapsschoon binnen het gebied.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	Het Natuur- en recreatieschap is opgericht als gemeenschappelijke regeling. Per 1 januari 2015 is De Grevelingen GR opgegaan in Zuidwestelijke Delta GR. De Grevelingen GR is per 31 december 2016 nog niet formeel geliquideerd.	
Doelstelling	Beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.v.t.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Overgegaan naar Zuidwestelijke Delta GR.	
Eigen vermogen	Schatting per 01-01-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	Schatting per 01-01-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	n.v.t.	n.v.t.
Risico's	De Provincie Zeeland voorziet geen risico's.	

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

Naam	Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta GR	
Vestigingsplaats	Schiedam	
Oprichting / deelname provincie	01-01-2015. De GR is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 vastgesteld.	
Publiek belang	Behartiging van de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van water gerelateerde natuur- en recreatiegebieden binnen het werkgebied van het schap. Daaronder begrepen is het behoud en de versterking van de recreatieve watergebieden en vaarverbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de gebieden, alsmede de bevordering van de economische, recreatieve en toeristische aantrekkingskracht daarvan.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	Deelnemer in de GR en vertegenwoordiging in het Dagelijks en Algemeen Bestuur van de GR. De andere deelnemers zijn de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Cromstrijen, Nissewaard, Goeree-Overflakkee, Schouwen-Duiveland en Hellevoetsluis. Voor de goedkeuring van de begroting is de expliciete instemming van beide provinciale deelnemers nodig.	
Doelstelling	Het beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer en het Haringvliet.	
Bezoldiging	De GR heeft geen eigen personeel in dienst. Werkzaamheden worden uitgevoerd door Groenservice Zuid-Holland.	
Aandeelhoudersstrategie	De Provincie Zeeland wil uit de GR treden miv 1/1/2018 (conform Provincie Zuid-Holland)	
Verwacht financiële resultaat	€ 0	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Verwachte deelnemersbijdrage voor 2018 is € 103.000,-.	
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018: Niet bekend	Schatting per 31-12-2018: Niet bekend
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018: Niet bekend	Schatting per 31-12-2018: Niet bekend
Risico's	De provincie voorziet geen risico's.	

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

Naam	Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD) GR
Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting / deelname provincie	28 juni 2013. De GR is bij PS-besluit RUDT-005, d.d. 21-06-2013 vastgesteld.
Publiek belang	De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 zorg voor de uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals de taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Programma begroting	Fysieke omgeving
Bestuurlijk belang	De GR RUD is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen. Het AB van RUD Zeeland bestaat uit vijftien personen, van wie er één is benoemd door PS uit het college van GS. Het DB bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is benoemd door PS uit het college van GS. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie heeft zeven stemmen. De leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.
Doelstelling	Uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, geluid, bodem, luchtkwaliteit en de handhaving van de groene wetten. Uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de normen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (sluitende begroting)
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.
Verwacht financieel belang	Deelnemersbijdrage is in 2018: € 4.814.943.

Eigen Vermogen
Bedragen x € 1.000

Schatting per 1-1-2018:
Niet bekend

Schatting per 31-12-2018:
Niet bekend

Vreemd Vermogen
Bedragen x € 1.000

Schatting per 1-1-2018:
Niet bekend

Schatting per 31-12-2018:
Niet bekend

Risico's

De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. De RUD heeft voor 2018 een sluitende begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB. Door PS is een besluit genomen over de invoering per 2018 van een nieuwe verrekensystematiek bij RUD Zeeland. Bij de implementatie van de verrekensystematiek PxQ kan blijken dat de provincie uiteindelijk meer moet gaan betalen dan waarvan nu wordt uitgegaan. Het schrappen van het ondermandaat van de uitvoering van de BRZO werkzaamheden aan de RUD en daarmee het toebedelen van deze taak aan de DCMR, kan structureel extra kosten met zich meebrengen.

Vennootschappen en coöperaties

Naam	PZEM N.V. (voorheen DELTA N.V.)
Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting / deelname provincie	DELTA N.V. komt voort uit de fusie in 1991 tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM). In 2017 is na de verkoop van het onderdeel Retail de naam gewijzigd in PZEM N.V.
Publiek belang	Het waarborgen van wettelijk gedefinieerde publieke belangen (Evides, EPZ) en duurzame werkgelegenheid (in Zeeland). Daarbij geldt als uitgangspunt een risicoprofiel passend bij een publieke aandeelhouder en wordt van PZEM N.V. een marktconform financieel rendement verwacht dat in goede verhouding staat tot het risicoprofiel van de activiteiten.
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de AvA.
Doelstelling	PZEM N.V. is een geïntegreerd energiebedrijf. Het is werkzaam op het gebied van de elektriciteits-, gas-, water- en warmtevoorziening.
Bezoldiging	Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat PZEM N.V.. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden, en voor PZEM N.V. behouden kunnen worden.
Aandeelhoudersstrategie	Besluit PS d.d. 1 november 2013. De Provincie Zeeland geeft invulling aan het aandeelhouderschap door: • het beogen om actief aandeelhouder te zijn binnen de grenzen van de wet en de statuten gegeven het grote financiële belang (dividend en risico's); • het streven naar frequente communicatie met PZEM N.V. via (informele) aandeelhoudersbijeenkomsten en bredere presentaties rond belangrijke besluitvormingstrajecten; • het streven naar handhaving van de 50-50 verdeling tussen de Provincie Zeeland enerzijds en de overige aandeelhouders van PZEM N.V. anderzijds; • een dividendbeleid waarbij het rendement van geregleerde activiteiten volledig aan de PZEM N.V.. aandeelhouders wordt uitgekeerd en voor de commerciële activiteiten een rendement op eigen vermogen van 10% wordt nagestreefd met een 50% pay-out ratio. In september 2017 zal de aandeelhoudersstrategie worden herijkt.
Verwacht financiële resultaat	Over het jaar 2018 zijn nog geen gegevens bekend.

Verwachte dividenduitkering	Het dividend is meerjarig geraamd op nihil.	
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2018: 50 %	Schatting per 31-12-2018: 50 %
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting Per 1-1-2018: Niet bekend	Schatting per 31-12-2018: Niet bekend
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018: Niet bekend	Schatting per 31-12-2018: Niet bekend
Risico's	Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen PZEM N.V. gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in PZEM N.V. een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan PZEM N.V. verstrekt. Als de energieprijzen aanhoudend laag blijven, is PZEM N.V. financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.	

Vennootschappen en coöperaties

Naam	N.V. Zeeland Seaports (ZSP)	
Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2011 – zie ook Zeeland Seaports GR	
Publiek belang	Via indirect aandeelhouderschap in ZSP streeft de Provincie naar: • De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; • Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; • Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via ZSP als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.	
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook in de N.V. ZSP. De GR ZSP is enig aandeelhouder van de N.V. ZSP. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden en kan de GR opgeheven worden. Het lid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het DB en AB is voorzitter.	
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.	
Bezoldiging	Voor de N.V. heeft het AB van de GR ten aanzien van de bezoldiging van het bestuur een aantal randvoorwaarden geformuleerd. Door de RvC is hiermee rekening gehouden bij de benoeming van de CEO.	
Aandeelhoudersstrategie	Dienen van het publiek belang wat gemoeid is met de haven: • In stand houden van kwalitatief hoogstaande en veilige haveninfrastructuur; • Bevorderen duurzame werkgelegenheid; • Financieel gezond beleid en adequaat risicobeheer gericht op continuïteit en afbouwen van overheidsgaranties; • Doelstelling gemiddeld 8% op Eigen Vermogen.	
Verwacht financiële resultaat	Over het jaar 2018 zijn nog geen gegevens bekend.	
Verwachte dividenduitkering	Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.	
Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang van 50 %	
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting Per 1-1-2018: Niet bekend	Schatting per 31-12-2018: Niet bekend

Vreemd Vermogen
Bedragen x € 1.000
Risico's

Schatting per 1-1-2018:
Niet bekend

Schatting per 31-12-2018:
Niet bekend

De Provincie Zeeland heeft, getrapt via de GR ZSP, een belang van 50% in de N.V. ZSP. Aangezien het eigen vermogen eind 2016 € 147,6 miljoen bedraagt is het directe risico € 73,8 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden. Het totaal aan garanties bedraagt € 565 miljoen. Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 282,5 miljoen opgevraagd kan worden. Op dit moment is dit niet aan de orde, er is sprake van een indirect risico. Indien ZSP geconfronteerd wordt met forse tegenvallers en hoge kosten, kan een dergelijke situatie ontstaan.

Vennootschappen en coöperaties

Naam	N.V. Westerscheldetunnel (WST)
Vestigingsplaats	Borssele
Oprichting / deelname provincie	18 maart 2009
Publiek belang	In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen: • Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen; • Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten; • Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds; • Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen; • Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.
Doelstelling	De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmee verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.
Aandeelhouderstrategie	Vastgesteld op 13 februari 2015. De uitwerking van de aandeelhouderstrategie is vastgesteld op 30 september 2016.
Verwacht financiële resultaat	Verwacht financieel resultaat 2017 op basis van de begroting voor 2017 is: € 10,9 miljoen (uitkering vindt plaats in 2018)
Verwachte dividenduitkering	€ 10,9 miljoen (2017)
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2018 Schatting per 31-12-2018

100% 100%

Eigen Vermogen
Bedragen x € 1.000

Schatting per 01-01-2018 Schatting per 31-12-2018:
€ 87,4 miljoen € 89,0 miljoen

Vreemd Vermogen
Bedragen x € 1.000

Schatting per 01-01-2018 Schatting per 31-12-2018:
€ 357,4 miljoen € 334,1 miljoen

Risico's

Het risico is een lagere dividenduitkering, van invloed hierop zijn:

- Verkeersprognose. In de meerjarenraming wordt over de gehele looptijd rekening gehouden met een jaarlijkse volumestijging van 2%.
- Operationele risico's. Hieronder worden de risico's bedoeld die optreden bij de exploitatie van de tunnel zoals ongevallen, technische mankementen, rampen die tot stremming van en schade aan de tunnel kunnen leiden.

De NV WST evalueert deze risico's regelmatig en houdt hiermee rekening in haar begroting. Er is een verzekering afgesloten met een uitgebreide schadedekking, een limiet van € 100 miljoen per jaar en een eigen risico van € 50.000 per aanspraak. Daarnaast is een bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering afgesloten met een maximale dekking van € 20 miljoen per jaar en een eigen risico van € 10.000 per aanspraak.

Vennootschappen en coöperaties

Naam	N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)	
Vestigingsplaats	Middelburg	
Oprichting / deelname provincie	9 november 2007	
Publiek belang	Impuls is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls moet het gat dichtten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls zijn opgenomen in de Economische Agenda.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 66% (98.977 aandelen) van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de dertien Zeeuwse gemeenten en de SER Zeeland. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.	
Doelstelling	Impuls stimuleert en faciliteert ontwikkeling op het gebied van de (kennis)economie in de meest brede zin van het woord. Het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse (kennis)economie, met groei van werkgelegenheid, door uitvoering van concrete projecten en door acquisitie van bedrijven en investeringen van elders. Daarnaast het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van, alsmede het financieren van andere ondernemingen.	
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.	
Aandeelhoudersstrategie	geen	
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (gebaseerd op begroting 2017, laatst vastgesteld)	
Verwachte dividenduitkering	€ 0 (gebaseerd op begroting 2017, laatst vastgesteld)	
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2018 66%	Schatting per 31-12-2018 66%
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 € 651	Schatting per 31-12-2018 € 651
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 € 1.523	Schatting per 31-12-2018 € 1.523

Risico's

Er zijn geen garanties verleend aan Impuls. De Provincie Zeeland verstrekt een integrale kostensubsidie aan Impuls. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen.

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Oprichting / deelname provincie	5 mei 1954	
Publiek belang	Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.	
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen	
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 0,11% stemrecht in de AvA.	
Doelstelling	Zie publiek belang	
Bezoldiging	De NWB beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Dit uit zich in een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het risicoprofiel en de risk appetite van de NWB, dat eenduidig en transparant is en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de NWB gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.	
Aandeelhoudersstrategie	Door de Provincie Zeeland is geen aandeelhoudersstrategie vastgesteld.	
Verwacht financiële resultaat	De netto winst bedroeg in 2016 € 107 miljoen. De vooruitzichten voor de Nederlandse economie in 2017 zijn relatief gunstig. Mogelijk biedt dit ook meer ruimte voor investeringen in de publieke sector. Tegelijkertijd ziet de bank minder mogelijkheden voor verdere looptijdverlengingen van lening portefeuilles door klanten. Al met al verwacht de bank een lager niveau aan nieuwe lange kredietverlening (inclusief renteherzieningen) voor 2017 dan het afgelopen jaar. De NWB verwacht dat de nettowinst in 2017 op een lager niveau uitkomt dan in 2016	
Verwachte dividenduitkering	In verband met de kapitaalisen onder Bazel III heeft de NWB begin 2011 besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse nettowinst. Vanwege de aangekondigde minimale eis voor de leverage ratio per 1 januari 2018 van vooralsnog 3%, zal geen dividend worden uitgekeerd tot de bank aan deze minimeis voldoet. Ultimo 2016, bedraagt de leverage ratio 2,3%.	
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2018 0,11 %	Schatting per 31-12-2018 0,11 %
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Tractaatweg B.V.	
Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 maart 2016	
Publiek belang	Aanleg / verdubbeling N62 Tractaatweg en realisatie fase 2 N62 Sloeweg (aansluiting Sloeweg-Bernhardweg)	
Programma begroting	Investeringsagenda Maatschappelijke opgaven en grote projecten	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.	
Doelstelling	Aanleg / verdubbeling N62 Tractaatweg en realisatie kruispunt fase 2 N62 Sloeweg (aansluiting Sloeweg-Bernhardweg)	
Bezoldiging	Directeur wordt extern ingehuurd.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.v.t.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang 100%	
Eigen Vermogen <i>Bedragen</i>	Schatting per 1-1-2018 € 1,00	Schatting per 31-12-2018 € 1,00 <i>Het EV bedraagt uitsluitend het maatschappelijk kapitaal ter grootte van € 1,00 wat geplaatst is bij de oprichting</i>
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 € 6.400	Schatting per 31-12-2018 € 8.400
Risico's	Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Het totale risico voor de realisatie van de Sloe- en Tractaatweg kan naar verwachting worden gedekt binnen de post onvoorzien.	

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Westerschelde Ferry B.V.	
Vestigingsplaats	Vlissingen	
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2015	
Publiek belang	Deze vennootschap heeft ten doel om vanaf 1 januari 2015 voor een periode van minimaal 4 jaar in opdracht van de Provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens vice versa.	
Programma begroting	Regionale bereikbaarheid	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.	
Doelstelling	Zie publiek belang.	
Bezoldiging	Westerschelde Ferry B.V. heeft geen eigen directeur in loondienst. Er is sprake van inhuur van een directeur voor 3 dagen in de week.	
Aandeelhoudersstrategie	geen	
Verwacht financiële resultaat	€ 0	
Verwachte dividenduitkering	€ 0	
Verwacht financieel belang	Exploitatiebijdrage 2018: € 5.283.195 Kapitaalbelang: 100%	
Eigen Vermogen	1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	-/- € 37.943	-/- € 37.943
Vreemd Vermogen	1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ 584.058	€ 584.058
Risico's	o.a. aanvaringen, ongepland onderhoud en minder gebruikers van het fietsvoetveer. De risico's worden met regelmaat geactualiseerd en moeten kunnen worden opgevangen binnen het eigen vermogen.	

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Zeeuws Participatiefonds B.V. (ZPF)	
Vestigingsplaats	Middelburg	
Oprichting / deelname provincie	24 oktober 2007	
Publiek belang	Het ZPF is opgericht om aan startende en groeiende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Dit kan in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt een maximum van € 150.000.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 49% (1.316) van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de ZLM verzekeringen (27%), ABN-AMRO jonge bedrijvenfonds (18%) en De Zeeuwse Verzekeringen (6%). De vennootschap heeft een zogenaamde one-tier-board.	
Doelstelling	Het ZPF is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken.	
Bezoldiging	Het ZPF heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls is uitvoerend bestuurder van het ZPF.	
Aandeelhoudersstrategie	geen	
Verwacht financiële resultaat	€ 0	
Verwachte dividenduitkering	€ 0	
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
	49 %	49%
Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ 1.141	€ 1.141
Vreemd Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ 23	€ 23
Risico's	Het ZPF verstrekt risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het ZPF, waarmee het beschikbare kapitaal bij het ZPF in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het ZPF. Voor hetzelfde bedrag aan provinciaal aandelenkapitaal is een risicovoorziening gevormd, als waarde correctie op de provinciale balans. Per saldo is de	

balanswaarde van onze deelneming in het ZPF nihil en worden geen
additionele risico's gelopen.

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V.	
Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	11 juni 2008	
Publiek belang	De Provincie is in december 2016 toegetreden als aandeelhouder om uitvoering te kunnen blijven geven aan de mobiliteitsgarantie in de vorm van de haltetaxi, waarvoor de Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. de ritplanning verzorgt.	
Programma begroting	Regionale bereikbaarheid	
Bestuurlijk belang	De Provincie bezit 4.500 preferente aandelen en heeft daarmee voor 25% zeggenschap in de vennootschap.	
Doelstelling	De Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. verzorgt voor gemeenten en samenwerkingsverbanden de ritplanning van het doelgroepenvervoer en voor de Provincie de ritplanning van het haltetaxivervoer	
Bezoldiging	Het salaris valt binnen de maximale bezoldiging volgens de WNT.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.n.b.	
Verwachte dividenduitkering	n.n.b.	
Verwacht financieel belang	De provinciale exploitatiebijdrage voor 2018 is nog niet bekend.	
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend.	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend.
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend.	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend.
Risico's	Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit	

Stichtingen en verenigingen

Naam	Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Oprichting / deelname provincie	1986		
Publiek belang	Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.		
Programma begroting	Bestuur		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van de Provinciale Staten: vier jaar.		
Doelstelling	Het IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.		
Bezoldiging	n.v.t.		
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.		
Verwacht financiële resultaat	€ 0		
Verwachte dividenduitkering	€ 0		
Verwacht financieel belang	Provincie Zeeland draagt jaarlijks ruim € 400.000 bij in de kosten van het IPO-secretariaat. Dit bedrag is tot stand gekomen volgens de zogenaamde IPO-verdeelsleutel. Daarnaast worden programma gebonden en incidentele bijdragen verstrekt.		
Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2017	
Bedragen x € 1.000	€ 4.306	€ 4.306	
Vreemd Vermogen	Schatting per 1-1-2017	Schatting per 31-12-2017	
Bedragen x € 1.000	€ 840	€ 720	
Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.		

Overige verbonden partijen

Naam	Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linie land van Waas en Hulst	
Vestigingsplaats	Sint-Gillis-Waas (B)	
Oprichting / deelname provincie	28 juni 2013	
Publiek belang	Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het betreffende grensgebied op het gebied van economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.	
Programma begroting	Bestuur	
Bestuurlijk belang	Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B), Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).	
Doelstelling	De EGTS richt zich op het starten en uitvoeren van concrete samenwerkingsprojecten rond haven en economie, mobiliteit, natuur en recreatie, en wonen en leefbaarheid.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	Het resultaat over het boekjaar 2016 bedroeg € 36.789,-. Het verwachte resultaat over 2018 is nog niet bekend.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Provincie Zeeland draagt in 2017 bij in werkingskosten secretariaat EGTS zijnde € 17.000. De begroting 2018 is nog niet ontvangen.	
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend.	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend.
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend.	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend.
Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.	

2.7 Grondbeleid

Speerpunten:

- Vrijwilligheid, tenzij...
- Marktconforme prijsstelling
- Grondverwerving voor provinciale doelstellingen/projecten
- Kavelruilbureau Zeeland in combinatie met een grondbank en het beheer van deze gronden
- Incidentele boekwinsten en verliezen binnen projectbegrenzing komt ten gunste dan wel ten laste van projectbudget
- Incidentele boekwinsten en verliezen komen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen (behoudens resultaat inst ILG percelen. Deze komen ten gunste dan wel ten laste van de bestemmingsreserve Natuur)

Opgaven 2018:

- Opgaven 2018: 125 hectare: natuur, infra, water en overige doelen provincie waaronder Tractaatweg, Zanddijk, Absdale-hulst, N290, Waterdunen, 3e fase recreatieverdeelweg, uitvoeren heroriëntatieprocedure grond en gebouwen.
- Verder verbeteren van het vastgoedregistratiesysteem p8
- 15 kavelruilen
- 700 hectare landbouwstructuurverbetering
- Saldo € 200.000 inkomsten tijdelijk beheer

Beleidskader:

- Nota Grondbeleid 2016
- Convenant Natuurpakket Westerschelde

Provinciale Beleidsnota's:

- Omgevingsplan 2012-2018
- PVVP 2015
- Economische Agenda 2012-2015
- Natuurvisie

Provincie Zeeland gaat voor vrijwillige doelrealisatie in het landelijk gebied. Provinciale doelen zijn onder andere de afronding van het Natuur Netwerk Zeeland, waterdoelen, infrastructurele projecten en Natuurpakket Westerschelde. Om deze te realiseren, is het instrument kavelruilbureau van de Provincie in combinatie met een strategische ruilgrondbank in het leven geroepen. De benodigde omvang van 1.200 hectare wordt voor 800 hectare gefinancierd met het door PS beschikbaar gesteld krediet. De financiering van de overige 400 hectare is via het landbouw flankerend beleid van NPW geregeld. De gronden en gebouwen in de grondbank worden tijdelijk in pacht uitgegeven of verhuurd.

Beleid

Het integrale uitvoeringsbeleid op het gebied van vastgoed heeft PS op 30 september 2016 vastgesteld in de Nota Grondbeleid 2016. De doelen zijn vastgelegd in de diverse beleidsnota's en vertaald in de middellange en lange termijnplanning. Uitgangspunt is vrijwilligheid. Prijsstelling van verwerving, vervreemding en de uitgifte is marktconform. Hierbij is in het landelijk gebied samenwerking met en tussen overheden cruciaal. Op grond van de wet heeft de provincie een regisserende rol en is belast met de uitvoering. In het stedelijk gebied is de rol van de provincie faciliterend.

Resultaten, winst en risico's

De grondbank is een ruilgrondvoorraad van 1.200 hectare waarvan 800 in de Grondbank Zeeland. Hiervoor is een krediet beschikbaar gesteld van € 66 miljoen. De ruilgronden worden tegen historische

kostprijs op de balans gezet. Bij verkoop ontstaat er een resultaat. Voor 2018 wordt er een positief resultaat verwacht. Dit resultaat wordt aan de algemene middelen toegevoegd. Uitzondering op deze algemene regel zijn de resultaten van percelen uit het Natuurakkoord. Die resultaten worden aan de bestemmingsreserve natuur toegevoegd. Uit voorzichtigheidsoogpunt zijn geen positieve resultaten in de begroting geraamd. Gronden verworven op locatie komen direct ten laste van het betreffende projectbudget.

Via het Kavelruilbureau Zeeland worden kavelruilen opgezet waarbij naast verwerving van de doelen op locatie ook landbouwstructuurverbetering en verbetering van de verkeersveiligheid plaatsvinden. Het Kavelruilbureau is het medium waarin we samenwerken en de samenwerking verder bevorderd wordt. Op dit moment is het risico op de grondportefeuille (gronden die in de grondbank zitten) zeer klein. Deze gronden zijn agrarische en blijven agrarisch. In de komende jaren zullen door aan- en verkoop van de huidige grondvoorraad de marktwaarde van de grondbank en de omvang van het krediet meer met elkaar in evenwicht komen.

Jaarlijks wordt de kans op daling van de grondprijs ingeschat en wordt dit zo nodig in de begroting, bij de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, in beeld gebracht. Op basis van deze inventarisatie kunnen er tijdig maatregelen worden genomen. Er zijn momenteel geen projecten waarvoor we risico's betreffende grondaankopen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Natuurpakket Westerschelde (NPW)

In 2005 is besloten tot een derde verdieping van de Westerschelde. In dat kader zijn ook afspraken met het Rijk gemaakt over de aanleg van 600 hectare nieuwe natuur. Wij hebben een uitvoerende rol bij de verwerving van gronden voor de zeshonderd hectare estuariene natuurontwikkeling. Deze loopt via de overlopende passiva NPW. Zie ook de staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva in de bijlagen. Zie voor een nadere toelichting op NPW, programma 1 grote projecten. Binnen het NPW project is een convenant met de ZLTO gesloten over het landbouw flankerend beleid. In dit kader heeft het ministerie van EZ heeft ingestemd met het vormen van een grondbank NPW van 400 hectare.

Tijdelijk beheer

Agrarische gronden, (tijdelijk) in bezit bij de provincie, worden jaarlijks tegen marktconforme prijzen verpacht. Dit levert inkomsten op. Aan het hebben en beheren van vastgoed zijn ook een aantal structurele lasten verbonden, zoals de kosten van waterschaps- en gemeentelijke belastingen van provinciale gebouwen, tracés van provinciale wegen en de fluctuerende lasten die verbonden zijn aan het verhandelen van ruilgronden (o.a. notaris, kadaster, taxaties, bodemonderzoeken). Daarnaast zijn er kosten verbonden aan de uitgifte. Uitgangspunt is dat er kostendekkend wordt gehandeld. Voor 2018 wordt een positief saldo van circa € 100.000 voorzien.

Overige projecten

De GREX Waterdunen maakt onderdeel uit van de grote projecten en worden in programma 1 toegelicht.

3.1 Lasten en baten per programma

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
1 Investerings, opgaven en grote projecten	16.047	13.595	2.452	111.277	61.336	49.941	78.152	60.438	17.714
2 Fysieke omgeving	28.569	4.987	23.582	19.782	1.654	18.128	15.051	268	14.783
3 Natuur en platteland	28.550	1.466	27.084	28.524	2.585	25.939	23.210	1.824	21.386
4 Regionale economie	12.264	1.127	11.137	7.342	271	7.071	6.308	190	6.118
5 Regionale bereikbaarheid	56.057	-2.718	58.775	58.312	4.025	54.287	56.901	2.616	54.285
6 Culturele infrastructuur en monumenten	21.006	1.856	19.151	17.750	1.292	16.458	17.858	1.305	16.553
7 Bestuur	7.758	198	7.560	5.985	222	5.763	5.970	257	5.713
Totaal programma's	170.252	20.511	149.741	248.972	71.385	177.587	203.450	66.898	136.552
Algemene dekkingsmiddelen	2.077	159.459	-157.382	7.908	162.199	-154.291	9.537	159.720	-150.183
Overhead				25.343	416	24.927	24.560	157	24.403
Resultaat voor bestemming	172.329	179.970	-7.641	282.223	233.999	48.224	237.547	226.775	10.772
Toevoeging reserve	66.031		66.031	38.070		38.070	23.421		23.421
Onttrekking reserve		67.312	-67.312		86.294	-86.294		34.192	-34.192
Resultaat na bestemming	238.360	247.282	-8.922	320.293	320.293	0	260.968	260.968	0

Uitsplitsing per programma

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
1 Investerings, opgaven en grote projecten	16.047	13.595	2.452	111.277	61.336	49.941	78.152	60.438	17.714
Toevoeging reserve	37.245		37.245	16.788		16.788	7.451		7.451
Onttrekking reserve		19.292	-19.292		44.720	-44.720		4.884	-4.884
Totaal programma 1	53.292	32.887	20.405	128.065	106.056	22.009	85.603	65.322	20.281

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
2 Fysieke omgeving	28.569	4.987	23.582	19.782	1.654	18.128	15.051	268	14.783
Toevoeging reserve	600		600	2.852		2.852	452		452
Onttrekking reserve		2.294	-2.294		3.959	-3.959		3.748	-3.748
Totaal programma 2	29.169	7.281	21.888	22.634	5.613	17.021	15.503	4.016	11.487

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
3 Natuur en platteland	28.550	1.466	27.084	28.524	2.585	25.939	23.210	1.824	21.386
Toevoeging reserve	85		85	483		483	355		355
Onttrekking reserve		4.644	-4.644		444	-444		164	-164
Totaal programma 3	28.635	6.110	22.525	29.007	3.029	25.978	23.565	1.988	21.577

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
4 Regionale economie	12.264	1.127	11.137	7.342	271	7.071	6.308	190	6.118
Toevoeging reserve				1.252		1.252			0
Onttrekking reserve		1.000	-1.000		3.169	-3.169		491	-491
Totaal programma 4	12.264	2.127	10.137	8.594	3.440	5.154	6.308	681	5.627

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
5 Regionale bereikbaarheid	56.057	-2.718	58.775	58.312	4.025	54.287	56.901	2.616	54.285
Toevoeging reserve	11.457		11.457	3.420		3.420	552		552
Onttrekking reserve		24.261	-24.261		17.709	-17.709		13.197	-13.197
Totaal programma 5	67.514	21.543	45.971	61.732	21.734	39.998	57.453	15.813	41.640

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
6 Culturele infrastructuur en monumenten	21.006	1.856	19.151	17.750	1.292	16.458	17.858	1.305	16.553
Toevoeging reserve	95		95	25		25			0
Onttrekking reserve		200	-200		255	-255		260	-260
Totaal programma 6	21.101	2.056	19.046	17.775	1.547	16.228	17.858	1.565	16.293

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
7 Bestuur	7.758	198	7.560	5.985	222	5.763	5.970	257	5.713
Toevoeging reserve	87		87	30		30			0
Onttrekking reserve					184	-184		100	-100
Totaal programma 7	7.845	198	7.647	6.015	406	5.609	5.970	357	5.613

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
Algemene dekkingsmiddelen	2.077	159.459	-157.382	7.908	162.199	-154.291	9.537	159.720	-150.183
Toevoeging reserve	16.462		16.462	13.220		13.220	14.611		14.611
Onttrekking reserve		15.620	-15.620		15.854	-15.854		11.348	-11.348
Totaal programma algemene dekkingsmiddelen	18.539	175.079	-156.540	21.128	178.053	-156.925	24.148	171.068	-146.920

(bedragen x € 1.000)

Programma	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
Overhead				25.343	415	24.928	24.560	157	24.403
Totaal programma overhead				25.343	415	24.928	24.560	157	24.403

Totaal generaal	238.360	247.281	-8.921	320.293	320.293		260.968	260.968	
-----------------	---------	---------	--------	---------	---------	--	---------	---------	--

Toelichting lasten en baten per programma

Hierna worden de belangrijkste posten per programma nader toegelicht.

Programma 01 Investerings-opgaven-grote projecten

In dit, vanaf 2017 nieuwe, programma 1 zijn de investeringen en opgaven geraamd. Deze zijn nieuw en voor de genoemde investeringen worden in de toekomst vanuit de bestemmingsreserve investeringsagenda middelen onttrokken. De opgenomen lasten in 2018 zijn eerder toegekende investeringen op deze onderwerpen. De opgaven zijn gedekt vanuit een gedeelte van het saldo wat de zerobased-operatie uit 2017 heeft opgeleverd.

De grote projecten zijn vanaf 2017 ondergebracht in dit programma 1. Voor de vergelijking zijn deze grote projecten - die in 2015 en 2016 onder verschillende andere programma's zijn opgenomen – nu ook qua lasten en baten gepresenteerd onder dit programma.

Programma 02 Fysieke omgeving

Belangrijkste posten betreffende deelnemersbijdrage aan de RUD, de subsidieverplichtingen naar aanleiding van reeds verleende PIW-subsidies, de bijdrage aan de spoormaatregelen bij Goes, de bijdrage aan de Roode Vaart en bodemsaneringsgelden.

Programma 03 Natuur en platteland

Belangrijkste posten betreffen het Kavelruilbureau, uitvoering van het natuurnetwerk, het natuurbeheer, PAS-maatregelen inclusief terrein behorende organisaties.

Programma 04 Regionale economie

Belangrijkste posten betreffen de bijdrage aan Impuls Zeeland, ontwikkelingen op het gebied van food en arbeidsmarkt.

Programma 05 Regionale bereikbaarheid

Belangrijkste posten betreffen de kapitaal- en beheerlasten van de Kanaalkruising Sluiskil, de onderhouds- en renovatiebudgetten voor de infrastructuur, budgetten voor openbaar vervoer inclusief de fast ferry en de bijdrage aan de nieuwe zeesluis bij Terneuzen.

Programma 06 Culturele infrastructuur en monumenten

De betreffende budgetten van dit programma zijn dan ook betrokken in dit programma ter vergelijking van de geraamde lasten en baten over 2016 t/m 2018. Belangrijkste posten betreffen de beschikbare budgetten voor gesubsidieerde instellingen op dit beleidsterrein en de restauratie van rijksmonumenten.

Programma 07 Bestuur

Belangrijkste posten betreffen de budgetten voor de ondersteuning van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, Rekenkamer, uitvoering van de Rijkstaken van de CdK en voor samenwerkingsverbanden als de Scheldemondraad en het IPO en voor de lobby functie.

Algemene dekkingsmiddelen

Belangrijkste posten betreffen de baten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting, het provinciefonds, dividend Westerscheldetunnel. Eveneens worden hier de financieringslasten begroot.

Kosten van Overhead

De overheadkosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, worden verantwoord in dit programma. In 2016 zijn deze kosten nog toegerekend aan de diverse programma's. Hierdoor ontstaan aanzienlijke verschillen in de programma's met geraamde lasten en baten in 2016 in vergelijking met de begroting 2017 en 2018.

3.2 Meerjarenperspectief en toelichting

In het overzicht “Meerjarenperspectief” worden de geraamde lasten en baten en het saldo hiervan weergegeven voor 2018 t/m 2021. De cijfers zijn gepresenteerd per programma en per doelstelling. Voor een nadere toelichting op de mutaties per programma op de reserves wordt verwezen naar onderdeel 3.4.

01 Investerings, opgaven en grote projecten

(bedragen x € 1.000)

Doelstelling	2018			2019			2020			2021		
	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
010101 Campus Zeeland	177	-	177	-	-	-	-	-	-	-	-	-
010102 Economische innovatie	3.223	-	3.223	1.919	-	1.919	191	-	191	128	-	128
010103 Zuidwestelijke Delta	2.340	-	2.340	10	-	10	-	-	-	-	-	-
010104 Infrastructuur	2.600	2.600	-	227	-	227	-	-	-	-	-	-
010201 Kwaliteitskust	1.550	-	1.550	1.425	-	1.425	1.394	-	1.394	1.394	-	1.394
010202 Zichtbaar Zeeland	2.112	-	2.112	1.864	-	1.864	2.112	-	2.112	1.825	-	1.825
010203 Leefbaarheidsagenda	2.800	-	2.800	2.754	-	2.754	2.754	-	2.754	2.754	-	2.754
010204 Energietransitie	1.202	-	1.202	1.161	-	1.161	892	-	892	892	-	892
010301 Sloeweg	894	-	894	1.971	-	1.971	1.971	-	1.971	1.971	-	1.971
010302 Tractaatweg	19.981	19.434	547	1.008	-	1.008	1.008	-	1.008	1.008	-	1.008
010303 Waterdunen	11.580	10.800	780	30	-	30	52	-	52	30	-	30
010305 NPW	26.986	26.986	-	10.943	10.943	-	18.694	18.694	-	2.576	2.576	-
010306 MAR-kazerne	618	618	-	801	618	183	801	618	183	801	618	183
019999 Ambtelijke inzet	2.089	-	2.089	2.086	-	2.086	2.093	-	2.093	2.093	-	2.093
Totaal	78.151	60.438	17.713	26.198	11.561	14.637	31.961	19.312	12.650	15.472	3.194	12.278

02 Fysieke omgeving												(bedragen x € 1.000)		
			2018			2019			2020			2021		
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal		
020101 Voorbereiding omgevingswet	337	24	313	266	24	242	240	24	216	240	24	216		
020103 Goed woon- en werkklimaat	9.191	48	9.143	6.831	48	6.784	5.594	48	5.546	5.697	48	5.649		
020104 Water, Bodem en landelijk gebied met kwaliteit	2.120	197	1.923	1.996	195	1.801	1.935	195	1.740	1.932	195	1.737		
029999 Ambtelijke inzet	3.403	-	3.403	3.398	-	3.398	3.410	-	3.410	3.410	-	3.410		
Totaal	15.051	269	14.782	12.491	267	12.224	11.179	267	10.912	11.279	267	11.012		
03 Natuur en platteland												(bedragen x € 1.000)		
			2018			2019			2020			2021		
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal		
030101 Natuurontwikkeling	3.391	1.024	2.367	3.357	1.025	2.332	3.256	1.026	2.231	3.066	1.026	2.040		
030102 Natuurbeheer	10.959	800	10.159	11.338	800	10.538	10.958	800	10.158	10.931	-	10.931		
030103 Natuurherstel	3.277	-	3.277	3.530	-	3.530	5.828	-	5.828	3.277	-	3.277		
030104 Natuurbescherming	76	-	76	76	-	76	76	-	76	76	-	76		
030105 Natuurverbreding/beleving	2.045	-	2.045	2.045	-	2.045	2.045	-	2.045	2.234	-	2.234		
039999 Ambtelijke inzet	3.462	-	3.462	3.457	-	3.457	3.469	-	3.469	3.469	-	3.469		
Totaal	23.211	1.824	21.386	23.804	1.825	21.979	25.632	1.826	23.806	23.053	1.026	22.028		
04 Regionale economie												(bedragen x € 1.000)		
			2018			2019			2020			2021		
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal		
040101 Goed gekwalificeerde arbeidskrachten	982	150	832	675	150	525	362	150	212	362	150	212		
040102 Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food	742	13	730	742	13	730	742	13	730	742	13	730		
040103 Acquisitie en regionale samenwerking	2.904	28	2.876	2.904	28	2.876	2.904	28	2.876	2.601	28	2.573		
049999 Ambtelijke inzet	1.680	-	1.680	1.677	-	1.677	1.683	-	1.683	1.683	-	1.683		
Totaal	6.308	190	6.118	5.999	190	5.808	5.691	190	5.501	5.388	190	5.198		

05 Regionale bereikbaarheid											(bedragen x € 1.000)	
2018			2019			2020			2021			
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
050101 Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	26.494	379	26.115	24.414	379	24.035	24.991	379	24.612	24.924	379	24.546
050102 Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer	22.364	2.237	20.127	22.576	2.257	20.319	22.380	2.276	20.104	22.364	2.276	20.088
050103 Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	758	-	758	758	-	758	758	-	758	758	-	758
050104 Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen	636	-	636	636	-	636	636	-	636	636	-	636
059999 Ambtelijke inzet	6.649	-	6.649	6.639	-	6.639	6.662	-	6.662	6.663	-	6.663
Totaal	56.900	2.616	54.284	55.023	2.635	52.387	55.427	2.655	52.772	55.344	2.655	52.690
06 Culturele infrastructuur en monumenten											(bedragen x € 1.000)	
2018			2019			2020			2021			
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
060101 Toekomstbestendige culturele infrastructuur	13.892	1.305	12.587	13.892	1.305	12.587	13.892	1.305	12.587	16.643	1.305	15.338
060102 Cultureel erfgoed	1.869	-	1.869	1.869	-	1.869	1.869	-	1.869	-	-	-
060103 Kunsten	369	-	369	369	-	369	369	-	369	-	-	-
060104 Talentontwikkeling jongeren	475	-	475	475	-	475	475	-	475	-	-	-
069999 Ambtelijke inzet	1.253	-	1.253	1.251	-	1.251	1.255	-	1.255	1.255	-	1.255
Totaal	17.857	1.305	16.552	17.855	1.305	16.550	17.859	1.305	16.554	17.898	1.305	16.593
07 Bestuur											(bedragen x € 1.000)	
2018			2019			2020			2021			
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
070101 Sterk provinciaal bestuur	1.669	38	1.632	1.808	38	1.771	1.672	38	1.634	1.656	38	1.618
070102 Herkenbaar en samenwerkend bestuur	1.078	220	858	1.002	144	858	901	144	757	949	144	805
079999 Ambtelijke inzet	3.223	-	3.223	3.222	-	3.222	3.226	-	3.226	3.226	-	3.226
Totaal	5.971	257	5.713	6.032	181	5.851	5.798	181	5.617	5.830	182	5.649

90 Algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)

	2018			2019			2020			2021		
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	-	39.040	39.040	-	39.040	39.040	-	39.040	39.040	-	39.040	39.040
900102 Provinciefonds	1.977	109.621	107.644	2.816	113.433	110.617	2.819	116.504	113.685	3.282	118.031	114.749
900103 Dividend	-	10.922	10.922	-	12.415	12.415	-	12.168	12.168	-	12.605	12.605
900104 Saldo van de financieringsfunctie	3.611	137	3.475	3.763	101	3.661	4.005	81	3.924	3.913	61	3.852
900105 Budgettaire ruimte	-	-	-	5.028	-	5.028	8.068	-	8.068	19.113	-	19.113
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	3.560	-	3.560	250	-	250	250	-	250	250	-	250
909999 Ambtelijke inzet	389	-	389	388	-	388	389	-	389	389	-	389
Totaal	9.537	159.719	-150.182	11.745	164.989	-153.244	15.031	167.793	-152.762	26.448	169.737	-143.290

96 Overhead (bedragen x € 1.000)

	2018			2019			2020			2021		
Doelstelling	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
960101 Personeel	18.301	124	18.177	18.260	-	18.260	18.310	-	18.310	18.323	-	18.323
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.580	33	2.547	2.528	107	2.420	2.355	107	2.248	2.313	107	2.205
960103 ICT	2.551	-	2.551	2.681	5	2.676	2.504	5	2.499	2.504	5	2.499
960104 Overige overhead	1.128	-	1.128	1.025	-	1.025	1.025	-	1.025	949	-	949
Totaal	24.560	156	24.403	24.494	113	24.382	24.194	113	24.082	24.088	113	23.975

98 Mutatie reserves										(bedragen x € 1.000)		
Doelstelling	2018			2019			2020			2021		
	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal	Lasten	Baten	Totaal
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	7.451	4.884	2.567	14.751	4.436	10.314	13.099	2.050	11.049	1.486	1.238	248
980298 Algemene reserve-Pr.2	452	3.748	3.296	-	3.320	3.320	-	89	89	66	89	23
980398 Algemene reserve-Pr.3	355	164	192	-	32	32	-	1.632	1.632	-	-	-
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	-	491	491	-	308	308	-	-	-	-	-	-
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	552	13.197	14.857	215	13.562	13.777	360	14.373	14.733	95	13.335	13.430
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	-	260	260	-	240	240	-	160	160	-	140	140
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-	100	100	-	100	100	-	-	-	-	-	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	14.611	11.348	5.475	13.266	6.377	6.889	13.517	7.085	6.432	14.844	7.634	7.210
Totaal	23.421	34.191	-10.769	27.802	28.375	-574	26.256	25.389	867	16.302	22.436	-6.134
Totaal	260.966	260.966		211.441	211.441	-	219.029	219.029	-	201.103	201.104	-

3.3 Uiteenzetting van de financiële positie

Toelichting op de ramingen uit de begroting en de meerjarenraming

De ramingen van de posten uit zowel de begroting als uit het meerjarenperspectief zijn gebaseerd op:

- Ervaringscijfers uit eerdere begrotingen en jaarrekeningen
- Lopende beleidsnota's
- Separate statenvoorstellen inclusief de bijlagen
- Geactualiseerde grondexploitaties (GREX)
- Circulaires van de rijksoverheid

Voor het begrotingsjaar 2017 is een zerobased begrotingsopbouw gehanteerd. Bij het zerobased-keuzeproces zijn alle budgetten als het ware op nul gezet. Bij het opnieuw opbouwen van de begroting stellen we de prioritaire investeringen en opgaven centraal. Historisch vastliggende budgetten zijn in de begroting 2017 ongewijzigd gebleven. Het gaat hier om kapitaallasten en de onderwerpen die vanwege wettelijke verplichtingen of contracten vast of vrijwel vastliggen, zoals het busvervoer of het natuurbeheer. De provinciale organisatie en de gesubsidieerde instellingen zijn voor het jaar 2017 als vast gegeven in de begroting meegenomen.

Nieuw en bestaand beleid

Deze keuzes vanuit de zerobased heroverweging in de voorjaarsnota 2016 leiden er bovendien toe dat de programma-indeling van de begroting 2017 is gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren. In programma 1 worden de grote projecten, investeringen en de opgaven apart zichtbaar, waar ze in het vorig begrotingsjaar nog in verschillende programma's waren opgenomen. Vanaf 2017 werkt Provincie Zeeland met een investeringsagenda en vormt zij een specifieke bestemmingsreserve om investeringen voor Zeeland te kunnen realiseren.

Tot en met 2016 bestond de provinciale begroting uit 8 beleidsprogramma's en een aantal (wettelijk verplichte) paragrafen. Met de afzonderlijke positionering van de investeringen, opgaven en grote projecten in programma 1 wordt het financiële belang van de resterende beleidsprogramma's relatief kleiner. Echter, in deze programma's zijn deze wettelijke taken, structurele werkzaamheden en voorbereidende beleidsprocessen opgenomen, voor zover zij niet kwalificeren als groot project, een opgave of investeringsagenda. Zie bijlage 5 voor een toelichting op de gewijzigde programmastructuur ten opzichte van de begroting 2016. Tevens is met ingang van dit begrotingsjaar het afzonderlijk voorgeschreven programma bedrijfsvoering opgenomen.

In hoofdstuk 3.1 wordt het gerealiseerde bedrag van het begrotingjaar 2015 gepresenteerd, het geraamde bedrag van het begrotingsjaar 2016 tot en met de 13e begrotingswijziging en het geraamde bedrag voor het begrotingsjaar 2017, waar ook een toelichting op de belangrijkste mutaties wordt gegeven.

EMU Saldo

Het EMU-saldo is een saldo op kasbasis. Omdat provincies een stelsel van baten en lasten hanteren, krijgt het EMU-saldo niet de aandacht in de begrotings- en verantwoordingscyclus die nodig wordt geacht. Voor provincies (en gemeenten en waterschappen) is het van belang om te weten of de individuele referentiewaarden van het EMU-saldo die voor de individuele provincies berekend zijn, meerjarig overschreden worden. Omdat het consequenties heeft als de norm macro overschreden wordt, is het voor individuele overheden van belang om meerjarig op de individuele referentiewaarden te sturen.

Met het volgende kabinet zullen afspraken moeten worden gemaakt over de EMU-ruimte voor de decentrale overheden. Waarschijnlijk zal net als voorgaande 2 jaar de EMU-tekortruimte niet nader worden verdeeld over de provincies, gemeenten en waterschappen. Hierdoor is voor 2018 geen

individuele referentiewaarde beschikbaar. Een van de belangrijkste onderdelen die de EMU-ruimte bepaalt, is het investeringsniveau. Met betrekking tot de investeringen is in de gezamenlijke Investeringsagenda voor de kabinetsformatie “Naar een duurzaam Nederland” als voorschot op de discussie al opgenomen dat de decentrale overheden meer ruimte krijgen voor een EMU-tekort (0,45% BBP) om de investeringen te doen die uit deze agenda voortvloeien. Het IPO-bureau heeft bij alle provincies een inventarisatie gemaakt van de gerealiseerde investeringen en grondaankopen in 2016 en de geraamde investeringen en grondaankopen voor 2017 – 2020. In onderstaand overzicht is het verloop van het EMU saldo weergegeven.

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Met ingang van de CAO 2012-2015 voor provincieambtenaren is een einde gekomen aan de vakantiegeldregeling die jaarlijks in mei voor de afgelopen twaalf maanden tot uitbetaling kwam. Hieruit volgt daarom niet langer een “jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume”.

Hoewel voor de zittende en toekomstige gedeputeerden een nieuwe pensioenregeling (APPA /Algemene Pensioenvoorziening Politiek Ambtsdragers) in werking is getreden die wordt ondergebracht bij het ABP (Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds) wordt aan een aantal oud gedeputeerden en hun nabestaanden nog steeds een maandelijkse (pensioen)uitkering verstrekt. Het gaat hierbij om een jaarlijks bedrag van rond de € 0,3 miljoen. Dit bedrag is opgenomen in de begroting en de meerjarenraming.

Investeringen

De investeringen van de Provincie die geactiveerd worden beperken zich in principe tot materiële vaste activa met economisch nut, omdat dit volgens het BBV verplicht is, en financiële vaste activa. Met ingang van 2017 is activering eveneens verplicht voor investeringen in materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Indien mogelijk wordt direct een bestemmingsreserve gevormd voor de toekomstige afschrijvingslasten, zodat ook hier geen sprake is van langdurig beslag op middelen.

Op basis van de Financiële verordening worden investeringen in materiële vaste activa met een gebruiksduur van minder dan 5 jaar niet geactiveerd en direct ten laste van de exploitatie gebracht. Investerings in materiële vaste activa met economisch nut en materiële vaste activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijke nut, bedoeld in artikel 35 van het BBV, met een verkrijgings- of vervaardigingsprijs per object van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd en direct ten laste van de exploitatie gebracht. Bij activering wordt geen gebruik gemaakt van de componentenmethode.

De financiële vaste activa bevatten de geactiveerde aandelenkapitalen van de provinciale deelnemingen en verstrekte langlopende leningen.

Voor verdere specificatie en toelichting wordt verwezen naar de bijlage 1 ‘Staat van vaste activa en voorraden’ en bijlage 2 ‘Staat van verloop van de investeringskredieten’.

Financiering

De Provincie heeft onvoldoende liquide middelen voor de uitvoering van de provinciale taken. Daardoor bevindt de Provincie zich vanaf 2012 in een leensituatie. Dit wordt met name veroorzaakt door twee onderdelen.

- Enerzijds de verwerving van de aandelen in de Westerscheldetunnel (WST),
- Anderzijds de investering in de bouw van de Sluiskiltunnel (KKS).

De investering in de Sluiskiltunnel wordt gedekt uit het rendement van de Westerscheldetunnel, maar doordat het kasritme van de uitgaven eerder is dan de ontvangsten is hiervoor financiering benodigd. De benodigde financiering is aangetrokken in de vorm van een kasgeldfaciliteit, waarbij het renterisico

grotendeels afgedekt wordt met een rente-instrument (renteswap). De rente over de middelen die hiervoor aangetrokken wordt, wordt cumulatief ten laste gebracht van het project KKS en WST, waardoor de investeringen en rentelasten exploitatieneutraal verloopt. Voor meer informatie over de financiering wordt verwezen naar 2.4 Paragraaf financiering.

Alle reeds ontvangen doeluitkeringen van het Rijk en uit Europa zijn geboekt als balanspost, omdat de ontvangsten voorlopen op de uitgaven. De stand van deze OP-balanspost (overlopende passiva) bedraagt € 125 miljoen ultimo 2015. De daadwerkelijke uitgave van deze middelen is voorzien voor de jaren 2016 tot 2020. Zie voor een nadere specificatie de bijlage 3 'Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva'.

Stand en het verloop van de reserves

De reserves vormen het eigen vermogen. Voor de vorming en besteding van de reserves is een besluit van Provinciale Staten noodzakelijk. In bijlage 3 'Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva' is het verloop weergegeven en wordt een toelichting per reserve gegeven.

De algemene reserve is de laatste jaren sterk afgenomen in verband met het besluit om de algemene reserve in te zetten voor het sluitend maken van de begroting bij de voor- en najaarsnota's in de afgelopen jaren en de vorming van de voorziening NAR in 2012.

Zoals in paragraaf 2.2 Weerstandvermogen en risicobeheersing is uiteengezet maakt de algemene reserve onderdeel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit. Op basis van het coalitieakkoord wordt de benodigde risicobuffer, niet langer uitgedrukt in een bedrag (€ 25 miljoen ondergrens Algemene reserve), maar in een weerstandsratio van 1,5. Deze ratio wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de benodigde weerstandscapaciteit op basis van een risico-inventarisatie en -simulatie.

Stand en het verloop van voorzieningen

De voorzieningen vormen een onderdeel van het vreemd vermogen, waarvoor de besteding volledig is vastgelegd. De bestedingsverplichtingen zijn actueel geraamd per voorziening in de komende jaren. Voor de uitgangspunten van de voorzieningen als ook het verloop ervan wordt verwezen naar de bijlage 3 'Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva'

De sterke daling van het saldo voorzieningen wordt met name veroorzaakt door de uitbetalingen die ten laste van de betreffende voorzieningen worden gebracht aan de oud-PSD-ers en de medewerkers die gebruik maken van de Non-activiteitsregeling 57+ (NAR). Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de bijlage 3 'Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva'.

Geprognosticeerde balans

In hoofdstuk 3.5 is de geprognosticeerde balans opgenomen voor de jaren 2016 tot en met 2021.

(bedragen x € 1 mln.)

EMU saldo begroting	basisjaar: 2018					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Het exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-5,00	-23,00	13,00	24,00	25,00	18,00
De afschrijvingen ten laste van de exploitatie	13,00	14,00	15,00	15,00	15,00	15,00
De bruto dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	13,00	10,00	5,00	3,00	2,00	2,00
De uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-28,00	-12,00	-17,00	-2,00	-1,00	0,00
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	-12,00	-47,00	-25,00	-11,00	-19,00	-3,00
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa						
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord						
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	-7,00	-2,00	11,00	0,00	0,00	0,00
Baten bouwgrondexploitatie	5,00	11,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	-16,00	-17,00	-15,00	-7,00	-4,00	-3,00
Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen						
Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten						
Verkoop van effecten						
Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?						
Het maximaal toegestane tekort voor de Provincie	er is geen individuele referentiewaarde voor 2018					
EMU saldo voor de provincie	-37,00	-66,00	-13,00	22,00	18,00	29,00

3.4 Mutatie reserves per programma

01 Investeringsen, opgaven en grote projecten						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve-Pr.1						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking		-7.000				
Bestemmingsreserve-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging	21.603	3.334	-342	33	87	87
Totaal Onttrekking	-10.642	-23.342	-1.368	-1.040	-940	
Bestemmingsreserve-Incidentele doelstellingen						
Totaal Toevoeging	5.405	696				
Totaal Onttrekking	-6.520	-7.113	-168	-287		-128
Bestemmingsreserve-Investeringsagenda						
Totaal Toevoeging		8.798	6.427	13.275	11.498	
Totaal Onttrekking		-7.265	-3.349	-1.999		
Bestemmingsreserves-Marinierskazerne						
Totaal Toevoeging	317	2.460	317	317	317	317
Totaal Onttrekking						
Dekkingsreserve Sloewegfase 2						
Totaal Toevoeging	7.423	1.144	1.049	1.126	1.197	1.082
Totaal Onttrekking				-1.060	-1.060	-1.060
Totalen 01 Investeringsen, opgaven en grote projecten						
Toevoeging	34.748	16.432	7.451	14.751	13.099	1.486
Onttrekking	-17.162	-44.720	-4.885	-4.099	-2.000	-1.188

02 Fysieke omgeving						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging	1343	2.852	452			66
Totaal Onttrekking		-3.959	-3.748	-3.320	-89	-89
Algemene reserve-Pr.2						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-2.094					
Totalen 02 Fysieke omgeving						
Toevoeging		2.852	452			66
Onttrekking	-2.094	-3.959	-3.748	-3.320	-89	-89

03 Natuur en platteland						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve-Pr.3						
Totaal Toevoeging	600					
Totaal Onttrekking	-4.152					
Bestemmingsreserves-Natuur						
Totaal Toevoeging	3.448	231				
Totaal Onttrekking						
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging		252	355			
Totaal Onttrekking		-444	-164	-32	-1.632	
Bestemmingsreserve afwikkeling ILG						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-492					
Totalen 03 Natuur en platteland						
Toevoeging	4.048	483	355			
Onttrekking	-4.644	-444	-164	-32	-1.632	

04 Regionale economie						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve-Pr.4						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-1.000					
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging		704				
Totaal Onttrekking		-2.573	-351	-308		
Bestemmingsreserves-Incidentele doelstellingen						
Totaal Toevoeging		548				
Totaal Onttrekking		-596	-140			
Totalen 04 Regionale economie						
Toevoeging		1.252				
Onttrekking	-1.000	-3.169	-491	-308		

05 Regionale bereikbaarheid						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve-Pr.5						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-741					
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging		2.741	52			491
Totaal Onttrekking		-5.450	-268	-621	-1.385	-349
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bestemmingsreserves-Sluisdijk						
Totaal Toevoeging	-1.358	679	0	0	0	0
Totaal Onttrekking	-17.725	-11.920	-12.523	-12.519	-12.565	-12.659
Dekkingsreserve N286 Landbouwrout						
Totaal Toevoeging			500			
Totaal Onttrekking				-17	-17	-17
Dekkingsreserve wegsteunpunt Mauritsfort						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-95	-95	-95	-95	-95	
Dekkingsreserve wegsteunpunt 's Heer Arendskerke						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-67		-67	-67	-67	-67
Dekkingsreserve Fast ferry aanlandingsvoorzieningen						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-152	-152	-152	-152	-152	-152
Dekkingsreserve Fast ferry gebouwen en terreinen						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-92	-92	-92	-92	-92	-92
Totalen 05 Regionale bereikbaarheid						
Toevoeging	-1.358	3.420	552	0	0	491
Onttrekking	-18.872	-17.709	-13.197	-13.563	-14.373	-13.336

06 Culturele infrastructuur en monumenten						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking		-55	-60	-40	40	60
Bestemmingsreserves-Incidentele doelstellingen						
Totaal Toevoeging		25				
Totaal Onttrekking						
Algemene reserve-Pr.6						
Totaal Toevoeging	95					
Totaal Onttrekking						
Dekkingsreserve verbouwing Zeeuws Museum						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-200	-200	-200	-200	-200	-200
Totalen 06 Culturele infrastructuur en monumenten						
Toevoeging	95	25				491
Onttrekking	-200	-255	-260	-240	-160	-140

07 Bestuur						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve-Pr.7						
Totaal Toevoeging	87					
Totaal Onttrekking						
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging		30				
Totaal Onttrekking		-30				
Bestemmingsreserves-Incidentele doelstellingen						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking		-154	-100	-100		
Totalen 07 Bestuur						
Toevoeging	87	30				
Onttrekking		-184	-100	-100		

90 Algemene dekkingsmiddelen						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene dekkingsmiddelen mut.reserve boekjaar						
Totaal Toevoeging		-8.922				
Totaal Onttrekking	-9.016					
Algemene dekkingsmiddelen-Bestemmingsreserve Sluiskiltunnel						
Totaal Toevoeging	11.253	11.344	10.922	12.601	13.157	14.258
Totaal Onttrekking	-5.852	-5.785	-5.691	-5.954	-6.828	-7.377
Bestemmingsreserves-Meerjarige projecten						
Totaal Toevoeging		100				
Totaal Onttrekking			-100			
Algemene dekkingsmiddelen-Algemene reserve						
Totaal Toevoeging	16.382	10.797	3.689	450		
Totaal Onttrekking	-6.347	-9.811	-5.300	-166		
Dekkingsreserve verbouwing pand Schuytvlot						
Totaal Toevoeging	80					
Totaal Onttrekking	-155	-155	-155	-155	-155	-155
Dekkingsreserve verbouwing afschrijving gebouw G						
Totaal Toevoeging		1.500				
Totaal Onttrekking				-50	-50	-50
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw						
Totaal Toevoeging						
Totaal Onttrekking	-102	-102	-102	-102	-102	-102
Totalen 90 Algemene dekkingsmiddelen						
Toevoeging	27.715	14.819	14.611	13.051	13.157	14.258
Onttrekking	-21.472	-24.620	-11.348	-6.377	-7.135	-7.684

Totaal						(bedragen x €1.000)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totaal Toevoeging	66.677	39.314	23.421	27.892	26.256	16.302
Totaal Onttrekking	-65.645	-86.293	-34.191	-28.375	-25.388	-22.436

3.5 Geprognosticeerde balans

(bedragen x € 1.000)						
Activa	Ultimo 2016	Ultimo 2017	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021
investeringen met een economisch nut	43.197	44.484	40.784	41.297	40.989	39.229
investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut	102.293	78.532	107.577	95.023	82.469	69.916
financiële vaste activa	133.832	131.540	130.875	130.172	129.194	128.649
voorraden	64.547	53.961	55.935	55.935	55.935	55.935
uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar	21.813	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000
overlopende activa	2.196	3.000	2.500	2.500	2.500	2.500
liquide middelen	66.526	20.100	-30.107	-46.799	-68.497	-74.227
Totaal activa	434.404	352.617	328.564	299.128	263.590	243.002

Passiva	Ultimo 2016	Ultimo 2017	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021
algemene reserve	27.544	21.530	19.918	20.202	20.202	20.202
bestemmingsreserves	116.335	82.791	73.133	72.342	73.277	67.210
resultaat na bestemming	8.922					
voorzieningen	27.446	19.692	9.766	6.428	4.494	3.723
vaste schulden rentetypische looptijd >of gelijk 1 jaar	5					
netto vlottende schulden rentetypische looptijd <1 jaar	115.946	142.474	164.486	149.770	133.925	122.751
overlopende passiva	138.206	86.130	61.261	50.386	31.692	29.116
Totaal passiva	434.404	352.617	328.564	299.128	263.590	243.002

3.6 Incidentele en structurele lasten en baten per programma

(bedragen x € 1.000)							
		2018			2019		
Lasten							
Programma	Specificatie incidenteel	Totaal	Incidenteel	Structureel	Totaal	Incidenteel	Structureel
Investerings, opgaven en grote projecten		79.195	76.929	2.266	27.324	25.238	2.086
	NPW		26.986			10.943	
	Tractaatweg		19.981			1.008	
	Marinierskazerne		612			801	
	Waterdunen		11.580			30	
	Sloeweg		1.943			3.097	
	Energietransitie		1.202			1.161	
	Zuidwestelijke Delta		2.340			10	
	Leefbaarheidsagenda		2.800			2.754	
	Kwaliteitskust		1.550			1.425	
	Zichtbaar Zeeland		2.112			1.864	
	Economische innovatie		3.223			1.919	
	Overig		2.600	2.266		227	2.086
Fysieke omgeving		15.051		15.051	12.491		12.491
Natuur en platteland		23.211		23.211	23.804		23.804
Regionale economie		6.308		6.308	5.999		5.999
Regionale bereikbaarheid		56.900		56.900	55.023		55.023
Culturele infrastructuur en monumenten		17.857		17.857	17.855		17.855
Bestuur		5.971		5.971	6.032		6.032
Algemene dekkingsmiddelen		9.537		9.537	11.745		11.745
Overhead		24.560		24.560	24.494		24.494
Totaal lasten		238.590	76.929	161.661	184.767	25.238	159.529
Baten							
Investerings, opgaven en grote projecten		60.438	60.438			12.621	
	NPW	26.986	26.986			10.943	
	Tractaatweg	19.434	19.434				
	Marinierskazerne Zeeland	618	618			618	
	Waterdunen	10.800	10.800				
	Overig	2.600	2.600			1.060	
Fysieke omgeving		269		269	267		267
Natuur en platteland		1.824		1.824	1.825		1.825
Regionale economie		190		190	190		190
Regionale bereikbaarheid		2.616		2.616	2.635		2.635
Culturele infrastructuur en monumenten		1.292		1.305	1.292		1.305
Bestuur		257		257	181		181
Algemene dekkingsmiddelen		159.719		159.719	164.989		164.989
Overhead		256		256	112		113
Totaal baten		226.875	60.438	166.437	184.125	12.621	171.505
Totaal saldo lasten en baten		11.716			642		
Toevoeging reserve		22.372	22.372		26.676	26.676	
Onttrekking reserve		-34.091	-34.091		-27.315	-27.315	
Totaal structurele Lasten				161.661			159.529
Totaal structurele Baten				166.437			171.505
				-4.776			-4.530

(bedragen x € 1.000)					
2020			2021		
Totaal	Incidenteel	Structureel	Totaal	Incidenteel	Structureel
33.159	31.066	2.093	16.554	14.461	2.093
	18.694			2.576	
	1.008			1.008	
	801			801	
	52			30	
	3.168			3.053	
	892			892	
	2.754			2.754	
	1.394			1.394	
	2.112			1.825	
	191			128	
		2.093			2.093
11.179		11.179	11.279		11.279
25.632		25.632	23.053		23.053
5.691		5.691	5.388		5.388
55.427		55.427	55.344		55.344
17.859		17.859	17.898		17.898
5.798		5.798	5.889		5.889
15.031		15.031	26.448		26.448
24.194		24.194	24.088		24.088
193.970	31.066	162.904	185.941	14.461	171.480
	20.372		4.254	4.254	
	18.694			2.576	
	618			618	
	1.060			1.060	
267		267	267		267
1.826		1.826	1.026		1.026
190		190	190		190
2.655		2.655	2.655		2.655
1.292		1.305	1.305		1.305
181		181	239		239
167.793		167.793	169.737		169.737
112		113	113		113
194.701	20.372	174.329	179.785	4.254	175.531
-731			6.155		
25.059	25.059		15.220	15.220	
-24.328	-24.328		-21.376	-21.376	
		162.904			171.480
		174.329			175.531
		-11.425			-4.051

3.7 Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

(bedragen x € 1.000)					
Omschrijving	Saldo	2018	2019	2020	2021
00200 bestemmingsreserve sluiskiltunnel	Begin	-35.374	-28.082	-22.211	-15.975
	Af	18.214	18.472	19.393	20.036
	Bij	-10.922	-12.601	-13.157	-14.258
	Eind	-28.082	-22.211	-15.975	-10.198
00207 dekk res verbouwing zeeuws museum	Begin	-3.804	-3.604	-3.404	-3.204
	Af	200	200	200	200
	Eind	-3.604	-3.404	-3.204	-3.004
00208 dekk res gistpoortgebouw	Begin	-2.038	-1.936	-1.834	-1.732
	Af	102	102	102	102
	Eind	-1.936	-1.834	-1.732	-1.631
00210 dekk res verbouwing pand schuytvlot	Begin	-3.424	-3.268	-3.113	-2.958
	Af	155	155	155	155
	Bij				
	Eind	-3.268	-3.113	-2.958	-2.802
00211 dekk res wegsteunpunt mauritsfort	Begin	-285	-190	-95	
	Af	95	95	95	
	Eind	-190	-95		
00214 dekk res ff aanlandingavoorz.	Begin	-2.436	-2.283	-2.131	-1.979
	Af	152	152	152	152
	Eind	-2.283	-2.131	-1.979	-1.827
00215 dekk res ff gebouwen en terr.	Begin	-1.561	-1.469	-1.376	-1.284
	Af	92	92	92	92
	Eind	-1.469	-1.376	-1.284	-1.192
00216 dekk res wegstp 's Heerarendskerke	Begin	-2.000	-1.933	-1.867	-1.800
	Af	67	67	67	67
	Eind	-1.933	-1.867	-1.800	-1.734
00222 Bestemmingsreserve MAR-kazerne	Begin	-2.776	-3.093	-3.410	-3.726
	Bij	-317	-317	-317	-317
	Eind	-3.093	-3.410	-3.726	-4.043
00223 Dekkingsreserve Sloeweg fase 2	Begin	-8.567	-9.616	-9.682	-9.820
	Af		1.060	1.060	1.060
	Bij	-1.049	-1.126	-1.197	-1.082
	Eind	-9.616	-9.682	-9.820	-9.842
Totaal structurele mutaties aan reserves	Begin	-62.265	-55.474	-49.123	-42.478
	Af	19.077	20.395	21.316	21.864
	Bij	-12.288	-14.044	-14.671	-15.657
	Eind	-55.474	-49.123	-42.478	-36.273

Toelichting structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Aan de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel worden structureel het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd. De structurele onttrekkingen bestaan uit de afschrijvings- en rentelasten en de overige exploitatielasten van de Sluiskiltunnel.

Naast de structurele toevoeging aan de Sluiskiltunnel wordt structureel een toevoeging gedaan aan de bestemmingsreserve Marinierskazerne. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door de vrijgevalen afschrijvingslasten op de gronden van de Marinierskazerne zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de herziening van de afgesloten erfpachtovereenkomst met het Rijk te dekken.

De structurele onttrekkingen aan de overige onderstaande dekkingsreserves betreft de dekking van de jaarlijkse afschrijvingen.

Bijlage 1: Staat van activa en voorraden

						(bedragen x €1000)
Activiteit code	Omschrijving van de investering	Wijze van afschrijving	Boekwaarde per 31-12-2016	Mutaties 2017	Afschrijving of aflossing in 2017	Boekwaarde per 31-12-2017
investeringen met een economisch nut						
gronden en terreinen						
00004	herinrichting abdijplein	30 jr	90		22	68
gebouwen						
00008	pand achter de houttuinen 8	30 jr	660		660	0
00036	gistpoortgebouw	30 jr	2.140		102	2.038
00037	verbouwing zeeuws museum	30 jr	4.003		200	3.803
00038	verbouwing pand schuytvlot	30 jr	3.579		155	3.424
00048	wegsteunpunt mauritsfort	30 jr	380		95	285
00062	wegsteunpunt s heerarendskerke		12	1.988		2.000
00074	verbouw g			1.350		1.350
00076	n286landbouwroute rondweg poortvliet	30 jr				0
grond- weg- en waterbouwkundige werken						
00001	aanlandingsinrichtingen	30 jr	2.588		152	2.436
00002	infrastructurale voorzien fast ferry	30 jr	1.653		92	1.561
vervoermiddelen						
00018	swath boten	30 jr	15.251		897	14.354
machines apparaten installaties						
00014	nieuwe telefooncentrale	10 jr	95		48	47
overige materiële vaste activa						
00067	marinierskazerne vlissingen		10.603	1.150		11.753
totaal investeringen met een economisch nut			41.054	4.489	2.924	42.619
investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut						
grond-weg en waterbouwkundige werken						
00059	sluiskiltunnel		78.976		9.872	69.104
00070	tractaatweg					0
00073	sloeweg fase 2			10.000		10.000
totaal investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut			78.976	10.000	9.872	79.104
financiële vaste activa						
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen						
00019	aandelenkapitaal westerscheldetunnel		125.257			125.257
00020	aandelenkapitaal delta nv		568			568
00046	aandelenkap. economische impuls zld		99			99
00051	perkpolder beheer bv		5			5
00063	aandelenkap.zeeuws participatiefonds		200			200
00064	risicodekking zws participatiefonds		-200			-200
overige langlopende geldleningen						
00023	geldleningen zws studiefonds		2		1	1
00044	duurzaamheidlening woningverbet		2.485		150	2.335
00077	lening roosevelt fonds		1.000	-1.000		0
overige uitzettingen rentetypische looptijd >of gelijk 1 jr						
10016	fortis 241878918 belegging		4.416		1.142	3.274
totaal financiële vaste activa			133.832	-1.000	1.293	131.539
totaal vaste activa			277.178	11.500	16.483	274.184
vlottende activa						
voorraden						
00035	grondbank zeeland		35.803			35.803
00053	grondexpl perkpolder rode zone		10.923	-10.923		0
00055	grondexpl waterdunen rode zone		7.911	1.977		9.888
00061	NPW grondb landb flankerend beleid		7.164			7.164
00065	Voorraad vastgoedobjecten		2.745			2.745
totaal vlottende activa			64.547	-8.946		55.601
totaal generaal			341.726	2.554	16.483	329.786

(bedragen x €1000)					
Mutaties 2018	Afschrijving of aflossing in 2018	Boekwaarde per 31-12-2018	Mutaties 2019	Afschrijving of aflossing in 2019	Boekwaarde per 31-12-2019
0	0	0	0	0	0
	22	45		22	22
	102	1.936		102	1.834
	200	3.603		200	3.403
	155	3.268		155	3.113
	95	190		95	95
	67	1.933		67	1.866
1.365		2.715			2.715
500		500		17	483
	152	2.283		152	2.131
	92	1.469		92	1.376
	897	13.457		897	12.560
	48				
-524		11.229	2.296		13.525
1.341	1.830	44.029	2.296	1.799	42.356
0	0	0	0	0	0
	9.872	59.232		9.872	49.360
10.917		10.917		728	10.189
5.900		15.900		1.060	14.840
16.817	9.872	86.049		11.660	74.389
0	0	0	0	0	0
		125.257			125.257
		568			568
		99			99
		5			5
		200			200
		-200			-200
		1			1
	150	2185		150	2035
		0			0
-884		2390	-553		1837
-884	150	130.505	-553	150	129.802
17.274	13.246	278.212	1.742	14.487	265.476
		35.803			35.803
-10590		-701			-701
		7.164			7.164
		2.745			2.745
-10590		45.012			45.012
6.684	13.246	323.223	1.742	14.487	308.491

(bedragen x €1000)							
Activiteit code	Omschrijving van de investering	Mutaties 2020	Afschrijving of aflossing in 2020	Boekwaarde per 31-12-2020	Mutaties 2021	Afschrijving of aflossing in 2021	Boekwaarde per 31-12-2021
investeringen met een economisch nut							
gronden en terreinen							
00004	herinrichting abdijplein		22	0			
gebouwen							
00008	pand achter de houttuinen 8						
00036	gistpoortgebouw		102	1.732		102	1.631
00037	verbouwing zeeuws museum		200	3.203		200	3.003
00038	verbouwing pand schuytvlot		155	2.958		155	2.802
00048	wegsteunpunt mauritsfort		95	0			
00062	wegsteunpunt s heerarendskerke		67	1.799		67	1.732
00074	verbouw g			2.715			2.715
00076	n286landbouwrouten rondweg poortvliet		17	467		17	450
grond- weg- en waterbouwkundige werken							
00001	aanlandingsinrichtingen		152	1.979		152	1.827
00002	infrastructurale voorzien fast ferry		92	1.284		92	1.192
vervoermiddelen							
00018	swath boten		897	11.663		897	10.766
machines apparaten installaties							
00014	nieuwe telefooncentrale						
overige materiële vaste activa							
00067	marinierskazerne vlielingen	1.475		15.000			15.000
totaal investeringen met een economisch nut		1.475	1.799	42.031		1.682	40.349
investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut							
grond-weg en waterbouwkundige werken							
00059	sluiskiltunnel		9.872	39.488		9.872	29.616
00070	tractaatweg		728	9.461		728	8.734
00073	sloeweg fase 2		1.060	13.780		1.060	12.720
totaal investeringen openbare ruimte maatschappelijk nut			11.660	62.729		11.660	51.070
financiële vaste activa							
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen							
00019	aandelenkapitaal westerscheldetunnel			125.257			125.257
00020	aandelenkapitaal delta nv			568			568
00046	aandelenkap. economische impuls zld			99			99
00051	perkpolder beheer bv			5			5
00063	aandelenkap.zeeuws participatiefonds			200			200
00064	risicodekking zws participatiefonds			-200			-200
overige langlopende geldleningen							
00023	geldleningen zws studiefonds			1			1
00044	duurzaamheidlening woningverbet		520	1515		150	1365
00077	lening roosevelt fonds			0			0
overige uitzettingen rentetypische looptijd >of gelijk 1 jr							
10016	fortis 241878918 belegging	-458		1379	-394		984
totaal financiële vaste activa		-458	520	128.824	-394	150	128.279
totaal vaste activa		1.017	14.857	251.628	-394	14.464	236.864
vlottende activa							
voorraden							
00035	grondbank zeeland			35.803			35.803
00053	grondexpl perkpolder rode zone						
00055	grondexpl waterdunen rode zone			-701			-701
00061	NPW grondb landb flankerend beleid			7.164			7.164
00065	Voorraad vastgoedobjecten			2.745			2.745
totaal vlottende activa				45.012			45.012
totaal generaal		1.017	14.857	294.651	-394	14.464	279.793

Toelichting staat van activa en voorraden

Opgenomen is het meerjarige verloop van de vaste activa en voorraden. De belangrijkste activa worden hierna kort toegelicht.

Activiteiten 00001, 00002, 00036, 00037, 00038, 00048 en 00062.

Voor de kapitaalslasten van deze activa is een bestemmingsreserve gevormd.

Activiteit 00067 Marinierskazerne Vlissingen

De investeringen in de marinierskazerne (€ 15 miljoen) worden opgenomen op de balans.

Activiteit 00070 Tractaatweg

In 2018 wordt er voor de N62 Tractaatweg € 10,9 miljoen geactiveerd, welke in 15 jaar wordt afgeschreven.

Activiteit 00059 Sluiskiltunnel

De investeringen in de Sluiskiltunnel zijn tot en met 2010 direct ten laste gebracht van de exploitatie (€ 7 miljoen). Toen was de prognose dat deze investering direct gebracht kon worden. Van 2011 tot en met 2015 zijn de investeringen (€ 98 miljoen) geactiveerd. Van 2015 tot en met 2024 wordt jaarlijks en bedrag van ca. € 10 miljoen afgeschreven ten laste van de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel, zodat geen meerjarig beslag gelegd wordt op de middelen in de meerjarenraming.

Activiteit 00055 Grondexploitatie Waterdunen

Aan het eind van de grondexploitatie wordt de vlottende activa overgedragen aan de eindgebruiker conform de verkoopovereenkomst. Na levering van een project aan de eindgebruiker is de stand op de balans weer € 0 voor dat project.

Financiële vaste activa; kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen:

Bij deelnemingen die niet in deze staat zijn opgenomen, zijn de aandelen in het verleden voor het inwerking treden van het BBV volledig gedekt uit de exploitatie, zoals onder andere de Nederlandse Waterschapsbank N.V. en het Zeeuws Participatiefonds B.V. De boekwaarde is gelijk aan de verkrijgingprijs.

Bijlage 2: Staat van verloop investeringskredieten

(bedragen x € 1.000)					
Activiteit code	Omschrijving	Totaal krediet	Uitgaven t/m 2016	Restant krediet per 31-12-2016	Uitgaven 2017
investerings met een economisch nut					
gebouwen					
00062	wegsteunpunt s heerarendskerke	2.000	12	1.988	1988
00067	marinierskazerne vlissingen	15.000	10.603	4.397	1.150
00074	verbouw g	2.715		2.715	1.350
totaal investerings met een economisch nut		19.715	10.615	9.100	4.488
investerings openbare ruimte met een maatschappelijk nut					
grond-weg en waterbouwkundige werken mn					
00070	tractaatweg	10.917		10.917	
00073	sloeweg fase 2	15.900		15.900	10.000
00076	n286 landbouwrouten rondweg poortvliet	500		500	
totaal investerings openbare ruimte met een maatschappelijk nut		27.317		27.317	10.000
Totaal generaal		47.032	10.615	36.417	14.488

Opgenomen is het meerjarig verloop van de investeringen. De belangrijkste activa worden hierna kort toegelicht.

- Activiteit 00067 Marinierskazerne Vlissingen**
 De investeringen in de marinierskazerne (€ 15 miljoen) worden opgenomen op de balans.
- Activiteit 00070 Tractaatweg**
 Vanaf 2018 wordt er voor de Tractaatweg € 6,9 miljoen geactiveerd, welke in 15 jaar wordt afgeschreven.
- Activiteit 00074 Verbouw G**
 Vanaf 2017 wordt er voor de renovatie van gebouw G € 2,715 miljoen geactiveerd, welke in 30 jaar wordt afgeschreven met ingang van het jaar na ingebruikname, dus vanaf 2019.
- Activiteit 00076 N286 Landbouwrouten rondweg Tractaatweg**
 Betreft de aanleg landbouwrouten rondweg Poortvliet N286. Dit project zal in 2018 worden uitgevoerd voor € 0,5 mln. Afschrijving vindt plaats in 30 jaar.

(bedragen x € 1.000)								
Restant krediet per 31-12-2017	Uitgaven 2018	Restant krediet per 31-12-2018	Uitgaven 2019	Restant krediet per 31-12-2019	Uitgaven 2020	Restant krediet per 31-12-2020	Uitgaven 2021	Restant krediet per 31-12-2021
3.247	-524	3.771	2.296	1.475	1.475			
1.365	1.365							
4.612	841	3.771	2.296	1.475	1.475			
10.917	10.917							
5.900	5.900							
500	500							
17.317	17.317							
21.929	18.158	3.771	2.296	1.475	1.475			

Bijlage 3: Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva

Totaal generaal		(bedragen x € 1.000)				
Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
A Algemene reserve	Begin	-36.466	-21.530	-19.918	-20.202	-20.202
	Af	16.811	5.300	166		
	Bij	-1.876	-3.689	-450		
	Eind	-21.530	-19.918	-20.202	-20.202	-20.202
B Bestemmingsreserve (algemeen)	Begin	-116.335	-82.791	-73.133	-72.342	-73.277
	Af	69.482	28.891	28.142	25.322	22.369
	Bij	-35.938	-19.233	-27.352	-26.256	-16.302
	Eind	-82.791	-73.133	-72.342	-73.277	-67.210
C Voorzieningen	Begin	-27.446	-19.692	-9.766	-6.428	-4.494
	Af	17.319	15.024	6.642	3.824	2.820
	Bij	-9.565	-5.098	-3.305	-1.890	-2.049
	Eind	-19.692	-9.766	-6.428	-4.494	-3.723
D Overlopende passiva	Begin	-112.772	-66.130	-41.261	-30.386	-11.692
	Af	46.573	49.144	11.023	18.841	2.723
	Bij	69	-24.274	-148	-148	-148
	Eind	-66.130	-41.261	-30.386	-11.692	-9.116

Totaal reserves, voorzieningen en overlopende passiva		(bedragen x € 1.000)				
	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
	Begin	-293.018	-190.143	-144.078	-129.358	-109.664
	Af	150.185	98.359	45.974	47.987	27.912
	Bij	-47.310	-52.293	-31.254	-28.294	-18.499
	Eind	-190.143	-144.078	-129.358	-109.664	-100.251

A. Algemene reserve		(bedragen x € 1.000)				
Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00100 algemene reserve	Begin	-27.544	-21.530	-19.918	-20.202	-20.202
	Af	16.811	5.300	166		
	Bij	-10.797	-3.689	-450		
	Eind	-21.530	-19.918	-20.202	-20.202	-20.202
00110 alg reserve resultaat na bestemming	Begin	-8.922				
	Af					
	Bij	8.922				
	Eind					

B. Bestemmingsreserves

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00200 bestemmingsreserve sluiskiltunnel	Begin	-41.056	-35.374	-28.082	-22.211	-15.975
	Af	17.705	18.214	18.472	19.393	20.036
	Bij	-12.023	-10.922	-12.601	-13.157	-14.258
	Eind	-35.374	-28.082	-22.211	-15.975	-10.198
00207 dekk res verbouwing zeeuws museum	Begin	-4.004	-3.804	-3.604	-3.404	-3.204
	Af	200	200	200	200	200
	Eind	-3.804	-3.604	-3.404	-3.204	-3.004
00208 dekk res gistpoortgebouw	Begin	-2.140	-2.038	-1.936	-1.834	-1.732
	Af	102	102	102	102	102
	Eind	-2.038	-1.936	-1.834	-1.732	-1.631
00210 dekk res verbouwing pand schuytvlot	Begin	-3.579	-3.424	-3.268	-3.113	-2.958
	Af	155	155	155	155	155
	Eind	-3.424	-3.268	-3.113	-2.958	-2.802
00211 dekk res wegsteunpunt mauritsfort	Begin	-380	-285	-190	-95	
	Af	95	95	95	95	
	Eind	-285	-190	-95		
00214 dekk res ff aanlandingavoorz.	Begin	-2.588	-2.436	-2.283	-2.131	-1.979
	Af	152	152	152	152	152
	Eind	-2.436	-2.283	-2.131	-1.979	-1.827
00215 dekk res ff gebouwen en terr.	Begin	-1.653	-1.561	-1.469	-1.376	-1.284
	Af	92	92	92	92	92
	Eind	-1.561	-1.469	-1.376	-1.284	-1.192
00216 dekk res wegstp 's Heerarendskerke	Begin	-2.000	-2.000	-1.933	-1.867	-1.800
	Af		67	67	67	67
	Eind	-2.000	-1.933	-1.867	-1.800	-1.734
00218 best reserve meerjarige projecten	Begin	-39.942	-14.102	-8.562	-3.234	685
	Af	35.853	6.058	5.361	4.006	377
	Bij	-10.013	-518	-33	-87	-645
	Eind	-14.102	-8.562	-3.234	685	417
00219 best reserve incid doelst 2015/2019	Begin	-7.515	-922	-515	-128	-128
	Af	7.863	408	387		128
	Bij	-1.270				
	Eind	-922	-515	-128	-128	
00220 best reserve natuur	Begin	-3.448	-3.680	-3.680	-3.680	-3.680
	Bij	-231				
	Eind	-3.680	-3.680	-3.680	-3.680	-3.680

Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00221 bestemmingsres. investeringsagenda	Begin		-1.533	-4.611	-15.887	-27.385
	Af	7.265	3.349	1.999		
	Bij	-8.798	-6.427	-13.275	-11.498	
	Eind	-1.533	-4.611	-15.887	-27.385	-27.385
00222 Bestemmingsreserve MAR-kazerne	Begin	-317	-2.776	-3.093	-3.410	-3.726
	Bij	-2.460	-317	-317	-317	-317
	Eind	-2.776	-3.093	-3.410	-3.726	-4.043
00223 Dekkingsreserve Sloeweg fase 2	Begin	-7.423	-8.567	-9.616	-9.682	-9.820
	Af			1.060	1.060	1.060
	Bij	-1.144	-1.049	-1.126	-1.197	-1.082
	Eind	-8.567	-9.616	-9.682	-9.820	-9.842
00423 best reserve afwikkeling ILG	Begin	-291	-291	-291	-291	-291
	Af					
	Eind	-291	-291	-291	-291	-291

Totaal reserves

(bedragen x € 1.000)

	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
Begin		-152.800	-104.321	-93.051	-92.544	-93.479
Af		86.293	34.191	28.308	25.322	22.369
Bij		-37.814	-22.921	-27.802	-26.256	-16.302
Eind		-104.321	-93.051	-92.544	-93.479	-87.412

C. Voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00300 voorziening waterbeheer	Begin	-670	-690	-710	-730	-750
	Af	160	160	160	160	160
	Bij	-180	-180	-180	-180	-180
	Eind	-690	-710	-730	-750	-770
00308 voorziening wachtgeld psd	Begin	-5.392	-4.261	-3.246	-2.409	-1.727
	Af	1.236	1.079	901	744	457
	Bij	-105	-64	-64	-62	-48
	Eind	-4.261	-3.246	-2.409	-1.727	-1.318
00411 voorziening non activiteitsregeling	Begin	-15.605	-8.760	-4.362	-1.846	-569
	Af	7.130	4.600	2.667	1.373	587
	Bij	-286	-202	-151	-96	-49
	Eind	-8.760	-4.362	-1.846	-569	-31

Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00424 Voorziening waardeoverdr.GS Pensioen	Begin	-1.471	-1.471	-1.471	-1.471	-1.471
	Bij					
	Eind	-1.471	-1.471	-1.471	-1.471	-1.471
00428 Voorziening Thermphos	Begin	-4.308	-4.308			
	Af	7.000	4.308			
	Bij	-7.000				
	Eind	-4.308				
00439 Voorz.gr. onderhoud kunstwerken nat	Begin		31	31	31	31
	Af	1.401	4.067	2.344	1.068	1.308
	Bij	-1.369	-4.067	-2.344	-1.068	-1.308
	Eind	31	31	31	31	31
00440 Voorz. gr. onderhoud bedr. gebouwen	Begin		-233	-7	-3	-8
	Af	393	811	570	480	309
	Bij	-625	-585	-565	-485	-465
	Eind	-233	-7	-3	-8	-165

Totaal voorzieningen		(bedragen x € 1.000)				
	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
	Begin	-27.446	-19.692	-9.766	-6.428	-4.494
	Af	17.319	15.024	6.642	3.824	2.820
	Bij	-9.565	-5.098	-3.305	-1.890	-2.049
	Eind	-19.692	-9.766	-6.428	-4.494	-3.723

D. Overlopende passiva		(bedragen x € 1.000)				
Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00313 OP Natuur Compensatie Westerschelde	Begin	-523				
	Af	523				
	Eind					
00327 OP BDU brede doeluitkering	Begin	-7.715	-2.600			
	Af	5.115	2.600			
	Eind	-2.600				
00342 OP Natuur Pakket Westerschelde	Begin	-70.527	-43.829	-41.071	-30.196	-11.502
	Af	26.698	26.886	10.875	18.694	2.576
	Bij		-24.127			
	Eind	-43.829	-41.071	-30.196	-11.502	-8.926

Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00357 OP Stimuleringsregeling voordeltaE&M	Begin	-262				
	Af	10				
	Bij	252				
	Eind					
00359 OP Actief bodembeheer	Begin	-30				
	Af	54	24	24	24	24
	Bij	-24	-24	-24	-24	-24
	Eind					
00360 OP Platform diffuse bronnen	Begin	-11				
	Af	26	15	15	15	15
	Bij	-15	-15	-15	-15	-15
	Eind					
00363 OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014	Begin	-81				
	Af	81				
	Eind					
00375 OP N2000 beheerplan Voordelta (RMW)	Begin	-197				
	Af	197				
	Eind					
00398 OP Natuurlijk Vitaal	Begin	-23				
	Af	23				
	Eind					
00400 OP Delta Water Award	Begin	-59				
	Af	59				
	Eind					
00416 OP Green Deal Biodiversiteit	Begin	-5				
	Af	5				
	Eind					
00419 OP grond voor grond	Begin	-624				
	Af	624				
	Eind					
00422 OP n62 tractaatweg	Begin	-31.966	-19.434			
	Af	12.532	19.434			
	Eind	-19.434				
00425 OP lobbyist Den Haag	Begin	-76	-76			
	Af	109	185	109	109	109
	Bij	-109	-109	-109	-109	-109
	Eind	-76				

Omschrijving	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
00430 OP Zout-zoet	Begin	-111				
	Af	111				
	Eind					
00432 OP Zandsuppletie Roggenplaat	Begin	-137				
	Af	138				
	Eind					
00434 OP Go Fresh II	Begin	-3				
	Af	39				
	Bij	-36				
	Eind					
00435 OP kanaalpolder	Begin	-190	-190	-190	-190	-190
	Bij					
	Eind	-190	-190	-190	-190	-190
00436 OP Impuls omgevingsbeleid	Begin	-155				
	Af	154				
	Eind					
00437 OP BSB Milieusubsidie	Begin	-75				
	Af	75				
	Eind					

Totaal overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)

	Saldo	2017	2018	2019	2020	2021
Begin	-112.772	-66.130	-41.261	-30.386	-11.692	
Af	46.573	49.144	11.023	18.841	2.723	
Bij	69	-24.274	-148	-148	-148	
Eind	-66.130	-41.261	-30.386	-11.692	-9.116	

Toelichting op de balansmutaties per reserve, voorziening en overlopende passiva

Inleiding

Conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV) dienen op de balans de reserves, voorzieningen en overlopende passiva toegelicht te worden, naar de aard en reden enerzijds en de wijzigingen in de stand anderzijds. De toelichting wordt per balanspost gegeven.

Het meerjarig verloop van de stand van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva is in het cijfermatig deel aangegeven.

In de regels af (onttrekking) en bij (toevoeging) is een opsomming gegeven van verplichtingen ten laste van de balansposten, waartoe Provinciale Staten reeds besloten hebben of welke in deze begroting vastgesteld worden.

Algemene toelichting

Hieronder volgt eerst een algemene toelichting op reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

A. B. Reserves

Een reserve is een vermogensbestanddeel dat als eigen vermogen wordt aangemerkt. Reserves zijn vrij te besteden, tenzij de politiek aan een reserve een bestemming heeft gegeven. De bevoegdheid om te beschikken over de reserves ligt bij Provinciale Staten. Voorts mag aan een reserve rente worden toegerekend, maar de Provincie Zeeland heeft in de financiële verordening 2009 besloten dit niet te doen.

Met ingang van 2004 is het BBV provincies en gemeenten van toepassing. Dit besluit schrijft voor dat mutaties in reserves uitsluitend via resultaatbestemming mogen plaatsvinden. Dit betekent dat elk voorstel tot wijziging van de lasten van een programma, dat gedekt wordt middels een beschikking over een (bestemmings)reserve ter goedkeuring wordt voorgelegd aan Provinciale Staten. Op deze manier is de bevoegdheid over de bestemming van de reserves door Provinciale Staten geborgd.

Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Voor het vrije deel van de algemene reserve kan het provinciaal bestuur nog een nadere bestemming bepalen. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten al een bestemming hebben gegeven.

Als besloten wordt dat projecten later in de tijd uitgevoerd worden of eerder in uitvoering komen dan oorspronkelijk begroot en daarbij verschuiven over de jaargrens, dan worden deze kredieten met instemming van Provinciale Staten van het ene naar het andere jaar budgetneutraal overgeboekt via de algemene reserve (de toevoeging en onttrekking zijn per saldo van gelijke omvang).

C. Voorzieningen

Een voorziening is een vermogensbestanddeel dat als vreemd vermogen wordt aangemerkt. Voorzieningen zijn niet vrij te besteden. Op grond van artikel 44 van het Besluit Begroting en Verantwoording moeten – en in enkele gevallen mogen – voorzieningen gevormd worden door Gedeputeerde Staten volgens bepaalde criteria:

- 1a. Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten;
- 1b. Op de balansdatum bestaande risico's voor verplichtingen en verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
- 1c. Gelijkmatisering van de lasten;
2. Niet bestede bijdragen van derden voor een specifiek doel (derde is niet een Europees of Nederlands overheidslichaam).

Aan een voorziening mag geen rente worden toegerekend. Behalve wanneer de berekening van een voorziening gebaseerd is op contante waarde, dan wordt er jaarlijks wel rente toegevoegd aan de voorziening.

Het kenmerkende van een voorziening is dat de omvang van een voorziening altijd even hoog moet zijn als de verplichting of het ingeschatte risico. Beleidsuitgangspunt met betrekking tot voorzieningen is dat jaarlijks de hoogte en de noodzaak van handhaving van de voorzieningen worden beoordeeld en eventueel middels een toevoeging of onttrekking aangepast via een begrotingswijziging in de exploitatie.

D. Overlopende passiva

Een overlopende passiva is een vermogensbestanddeel dat als vreemd vermogen wordt aangemerkt. Overlopende passiva zijn niet vrij te besteden.

Voor ontvangen voorschotbedragen van een Europees of Nederlands overheidslichaam met een specifiek bestedingsdoel is het BBV per 1 januari 2008 aangepast in artikel 44 lid 2 en uitgebreid met artikel 49 en 40a en 52a. Hierin worden deze ontvangsten nu als overlopende passiva verantwoord. Tot en met 31 december 2007 werden deze als voorziening verantwoord. De voorzieningen op basis van bovengenoemd criterium per 31 december 2007 zijn als overlopende passiva verantwoord vanaf 1 januari 2008.

Het BBV schrijft voor dat baten en lasten slechts eenmaal op een programma mogen worden gepresenteerd op basis van het uitgavenpatroon. Dit betekent dat lasten (uitgaven) en wijzigingen in de lasten (uitgaven) uit de overlopende passiva in de exploitatie worden voorgelegd ter goedkeuring aan Provinciale Staten met direct ook een bate mutatie van gelijke omvang. Inkomsten (kas ontvangsten) worden direct op de balans geboekt en zijn niet meer zichtbaar in de programma's.

Aan een overlopende passiva mag geen rente worden toegerekend. Alleen als het in de subsidiebeschikking door het Rijk voorgeschreven is wordt er jaarlijks een 'inflatiecorrectie' toegevoegd aan de overlopende passiva om de overlopende passiva middelen op contante waarde te houden. De berekening van deze 'inflatiecorrectie' wordt toegepast zoals in de individuele beschikking is aangegeven.

Toelichting per balanspost

Alle reservemutaties per programma worden toegelicht in de financiële begroting (zie 3.4).

A. Algemene reserve

00100 Algemene Reserve

Op de algemene reserve wordt het beschikbare eigen vermogen verantwoord. Provinciale staten kunnen een deel ervan oormerken. Veelal wordt een bestemmingsreserve gevormd. Op dit moment zijn er geen oormerken aangebracht. Het vrije, niet geoormerkte deel maakt deel uit van de weerstandscapaciteit (zie paragraaf 2.3.2 Weerstandsvermogen).

De algemene reserve 1 januari 2017 bedraagt € 27,5 miljoen, deze daalt naar € 20,2 miljoen in 2021.

00110 Algemene Reserve rekeningresultaat na bestemming

Het rekeningresultaat van het vorig rekening jaar is het beginsaldo. Bij het vaststellen door Provinciale Staten van de bestemming van het rekeningresultaat in mei van het daaropvolgende jaar wordt het afgeboekt en aan de bestemming toegevoegd.

B. Bestemmingsreserves

00200 Bestemmingsreserve Sluiskiltunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. Per 1 januari 2014 is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan deze reserve, maar deze te activeren op de balans en in 10 jaar (bi gereedkomen van de tunnel) af te schrijven.

Aan de reserve wordt jaarlijks het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd. De onttrekkingen aan deze reserve bestaan uit afschrijving- en rentelasten en de onderhouds- en verzekeringslasten van de Sluiskiltunnel. Daarnaast is in 2015 besloten tot een extra onttrekking ten gunste van het krediet voor de aanleg van de Sloeweg.

00218 Bestemmingsreserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overboeken kredieten waren in de afgelopen jaren toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overboeken van kredieten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het verloop van de algemene reserve.

00219 Bestemmingsreserve incidentele doelstellingen

In de bestemmingsreserve Incidentele doelstellingen 2015-2019 zijn de financiële middelen voor de concreet geformuleerde ambities uit het coalitieakkoord gereserveerd. Deze reserve is gevormd door de besluitvorming in de zomernota 2015 en wordt volledig aangewend in deze coalitieperiode.

00220 Bestemmingsreserve natuur

Bi het behandelen van de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is besloten om van de incidentele boekwinst op de grondtransacties van € 3,4 miljoen een bestemmingsreserve natuur te vormen omdat dit transacties betroffen waarop afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursovereenkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling te kunnen geven aan deze afspraken is het

nodig om het saldo van deze transacties te reserveren en deze verwerkingswijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht/geruild tot uiterlijk 2027.

00221 Bestemmingsreserve investeringsagenda

In de voorjaarsnota 2016 is besloten om een bestemmingsreserve te vormen om ruimte te maken voor een aantal grotere investeringen die voor Zeeland nodig zijn. Het realiseren van voldoende investeringsruimte is nodig om (co)financiering te kunnen leveren voor grootse kansen die zich voordoen, ook als we nog niet precies weten hoe groot de provinciale moet zijn en wat de bijdrage van anderen is. Primair voor Campus Zeeland, de investeringen in de Zuidwestelijke delta, economische innovatie, impuls bedrijventerreinen en wegeninvesteringen. Voor dergelijke investeringen is voor de periode 2017-2019 € 28,5 miljoen gereserveerd in de bestemmingsreserve investeringsagenda. Bestedingen ten laste van deze investeringsruimte wordt gedaan in overleg met Provinciale Staten.

00222 Bestemmingsreserve MAR-kazerne

In 2016 is de bestemmingsreserve Marinierskazerne gevormd. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door de vrijgevallen afschrijvingslasten op de gronden van de Marinierskazerne, zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de afgesloten erpachtovereenkomst met het Rijk te dekken.

00423 Bestemmingsreserve afwikkeling ILG

In 2014 is vanuit het positieve rekeningresultaat een bestemmingsreserve voor de afwikkeling van de regeling Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) gevormd. Jaarlijks worden aan deze bestemmingsreserve de lasten van de afwikkeling van de ontvangen ILG-gelden gebracht.

00223 Bestemmingsreserve Sloeweg fase 2

In verband met de investering van de Sloeweg 2^e bestemmingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingskosten.

00207 Bestemmingsreserve verbouwing Zeeuws Museum

De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond (zie bijlage 1 activiteit 00037).

00208 Bestemmingsreserve Gistpoortgebouw

De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond (zie bijlage 1 activiteit 00036).

00210 Bestemmingsreserve verbouwing pand Schuytvlot

De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond (zie bijlage 1 activiteit 00038)

00211 Bestemmingsreserve wegsteunpunt Mauritsfort

Vanuit de wegenoverdracht is in 2008 dit Bestemmingsreserve gevormd (zie bijlage 1 activiteit 00048).

00214 Bestemmingsreserve Fast Ferry aanlandingsvoorzieningen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering van de Fast Ferry aanlandingsvoorziening een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4^e begrotingswijziging 2009) (zie bijlage 1 activiteit 00001).

00215 Bestemmingsreserve Fast Ferry gebouwen en terreinen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen en terreinen een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4^e begrotingswijziging 2009) (zie bijlage 1 activiteit 00002).

00216 Bestemmingsreserve wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke

In verband met de investering van een nieuw te bouwen wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke/Eindeuwege is een bestemmingsreserve gevormd.

C. Voorzieningen

00300 Voorziening waterbeheer

De voorziening is gevormd conform BBV art. 44 lid 2; Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden. De leges voor de waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze wateronttrekkingen en die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de op handen zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

00308 Voorziening wachtgelden PSD

De voorziening is gevormd voor de (wachtgeld)verplichtingen van ex-PSD-ers na de opheffing van de PSD in 2003, conform BBV art. 44 1a. Verplichtingen (en verliezen) waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten. Bij het beëindigen van de PSD heeft het Rijk de sanering afgekocht en zijn voor de wachtgelden deze middelen, aangevuld met provinciale middelen, op contante waarde toegevoegd aan deze voorziening. De voorziening komt voort uit het sociaal plan waarin de provincie garant staat voor een aanvulling op het inkomen tot een bepaald niveau.

Voor het bepalen van de wachtgeldrechten is gebruik gemaakt van de basisgegevens per wachtgelder, zoals deze ook worden gebruikt door Loyalis, de uitvoerende instantie voor de wachtgelden. Daarnaast op de inzichten die de bemiddelingscommissie heeft van de neveninkomsten nu en in de toekomst. De rentecomponent, de inflatie en het prijspeil van de berekening is in overeenstemming met het meerjarig besluit. De rechten zijn gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.

De uitkering wachtgelden als aanvulling op andere inkomsten wordt jaarlijks onttrokken en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening. Deze is gelijk aan de renteopbrengst van de uitgezette middelen.

00411 Voorziening non activiteitsregeling 2013

In 2012 is besloten om in het kader van de organisatieontwikkeling een Non-activiteitsregeling 2013 (NAR) in te stellen voor werknemers die op 1 januari 2013 ouder zijn dan 57 jaar. Voor de kosten van niet actief personeel in de komende jaren is een voorziening gevormd overeenkomstig BBV art. 44.1 Verplichtingen (en verliezen) waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten.

De hoogte van deze voorziening is bepaald door de basisgegevens van alle deelnemers te bepalen en deze te waarderen tegen de netto contante waarde. De salarisbetalingen worden jaarlijks onttrokken aan de voorziening en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening met dezelfde uitgangspunten als bij de voorziening wachtgelden PSD.

00424 Voorziening waardeoverdracht GS-pensioen

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden Gedeputeerde Staten en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening aangelegd. Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht.

00428 Voorziening Thermphos

Provinciale Staten hebben op 26 september 2014 ingestemd met het voorstel om voor de kosten van de sanerings-BV de voorziening Thermphos in te stellen. Eind 2016 bedroeg de voorziening € 4,3 miljoen. In 2017 is een bedrag van € 7 miljoen toegevoegd aan deze voorziening.

00439 Voorziening groot onderhoud kunstwerken nat

Bij de behandeling van de Zomernota 2016 is besloten om voor het groot onderhoud aan natte kunstwerken een onderhoudsvoorziening te vormen zodat de onderhoudslasten gelijkmatig over de jaren verdeeld worden. Jaarlijks wordt aan deze voorziening gedoteerd en de lasten van het groot onderhoud worden direct ten laste van deze voorziening gebracht.

00440 Voorziening groot onderhoud bedrijfsgebouwen

In de Voorjaarsnota 2016 is het voorstel gedaan om een voorziening groot onderhoud gebouwen in te stellen. Inmiddels is een doorrekening gemaakt om deze voorziening met ingang van 2017 te vormen. In deze doorrekening wordt het subsidiebedrag van € 393.000 betrokken welke is toegekend in het kader van het Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten 2013 (Brim 2013).

D. Overlopende passiva

Voor iedere specifieke doeluitkering (subsidie) van een Europees of Nederlands overheidslichaam wordt een overlopende passiva aangelegd. De kasontvangsten worden direct aan de balans toegevoegd. De onttrekkingen vinden plaats aan de hand van de uitgavenraming van de provincie binnen de projectperiode en lopen via de lasten en baten in de exploitatie. Aan het eind van de projectperiode is het saldo van de overlopende passiva nul.

De belangrijkste specifieke doeluitkeringen betreffen:

00327 Brede Doel Uitkering (BDU)

Vanaf 2016 is de BDU verkeer en vervoer gedecentraliseerd is overgeheveld naar de provincie- en gemeentefondsen. Het resterende saldo van de BDU blijft beschikbaar voor de provincie voor toekomstige uitgaven ten behoeve van infrastructuur projecten.

00342 Natuur Pakket Westerschelde (NPW)

Voor de uitvoering van het project Natuurpakket Westerschelde (NPW) hebben we een bijdrage van het Rijk ontvangen. De uitgaven voor de uitvoering van dit project worden ten laste van deze post gebracht.

00422 N62 Tractaatweg

Vanuit de overlopende passiva N62 Tractaatweg wordt de aanleg van deze weg gefinancierd. Oplevering van de Tractaatweg staat gepland in 2019.

De overige projecten worden binnen de projectperiode uitgevoerd.

Het totaal saldo van de overlopende passiva gaat van € 113 miljoen eind 2016 naar ongeveer € 9 miljoen eind 2021.

Bijlage 4: Lasten en baten per taakveld

Op basis artikel 7 lid 3c van het BBV is onderstaand overzicht met ingang van 2017 verplicht. Dit betreffen de door het Rijk voorgeschreven taakvelden volgens de standaard IV-3 rapportage. Iedere Provincie heeft zijn eigen programma structuur. Door de verschillende programmastructuren zijn de Provincies niet met elkaar te vergelijken. Door gebruik van taakvelden kunnen Provincies met elkaar vergeleken worden.

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 0 ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Uitkering provinciefonds		109.621	-109.621
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen		39.040	-39.040
0.3 Geldleningen en uitzettingen	3.695	117	3.578
0.4 Deelnemingen	305	10.942	-10.637
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overig	1.787		1.787
0.6 Overhead	24.330	156	24.174
0.7 Vennootschapsbelasting			
0.8 Mutatie reserves	23.421	34.191	-10.770
0.9 Resultaat	3.750		3.750
Totaal Taakveld 0	57.288	194.067	-136.779

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 1 BESTUUR	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Provinciale Staten	2.124		2.124
1.2 Gedeputeerde Staten	1.293	38	1.255
1.3 Kabinetszaken	871		871
1.4 Bestuurlijke organisatie	416	185	232
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de	226		226
1.6 Openbare orde en veiligheid	41		41
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.159	35	1.124
Totaal Taakveld 1	6.129	257	5.872

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 2 VERKEER EN VERVOER	Lasten	Baten	Saldo
2.1 Landwegen	50.143	22.182	27.961
2.2 Waterwegen	1.147	27	1.120
2.3 Openbaar vervoer	24.290	2.237	22.053
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten	1.872	65	1.807
Totaal Taakveld 2	77.452	24.512	52.941

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 3 WATER	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Waterkeringen	136		136
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	462		462
3.3 Kwantiteit grondwater	644	180	464
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater			
3.5 Kwaliteit grondwater	802		802
3.9 Water, overige baten en lasten	3.684	17	3.667
Totaal Taakveld 3	5.728	197	5.531

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 4 MILIEU	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Bodembescherming	4.776	163	4.614
4.2 Luchtverontreiniging	55		55
4.3 Geluidhinder	3		3
4.4 Vergunningverlening en handhaving	4.494	48	4.446
4.5 Ontgrondingen			
4.6 Duurzaamheid	960		960
4.9 Milieu, overige baten en lasten	215		215
Totaal Taakveld 4	10.503	210	10.293

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 5 NATUUR	Lasten	Baten	Saldo
5.1 Natuurontwikkeling	33.104	26.986	6.119
5.2 Beheer natuurgebieden	16.138		16.138
5.3 Beheer flora en fauna	1.607		1.607
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.828	800	1.028
Totaal Taakveld 5	52.677	27.786	24.892

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 6 REGIONALE ECONOMIE	Lasten	Baten	Saldo
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.097	1.037	60
6.2 Logistiek	545		545
6.3 Kennis en innovatie	4.156	28	4.128
6.4 Recreatie en toerisme	12.686	10.800	1.886
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	3.274	150	3.124
Totaal Taakveld 6	21.758	12.014	9.743

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 7 CULTUUR EN MAATSCHAPPIJ	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Cultuur	10.936	1.305	9.631
7.2 Maatschappij	8.623		8.623
7.9 Cultuur en maatschappij, overige	909		909
Totaal Taakveld 7	20.468	1.305	19.163

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 8 RUIMTE	Lasten	Baten	Saldo
8.1 Ruimtelijke ordening	7.599	618	6.981
8.2 Volkshuisvesting	109		109
8.3 Stedelijke vernieuwing	851		851
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	404		404
Totaal Taakveld 8	8.963	618	8.345

Totaal Taakvelden	260.967	260.967	
--------------------------	----------------	----------------	--

COLOFON

Uitgave

Provincie Zeeland

Fotografie en illustraties

- Provincie Zeeland
- DNA-Beeldbank www.laatzeelandzien.nl

Bezoekadres

Provinciehuis, Abdij 6
4331 BK Middelburg

Contact

provincie@zeeland.nl

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 26 september 2017

September 2017

